

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών: Πολιτική Επιστήμη και Νεότερη Ιστορία

Ειδίκευση: Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία

Στάικος Σπυρίδων

Η εθνική επέτειος της 3ης Σεπτεμβρίου, 1844-1862

Διπλωματική εργασία

Σύμβουλος Σπουδών: Χριστίνα Κουλούρη

Αθήνα 2021

Τριμελής Επιτροπή

Χριστίνα Κουλούρη, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Χάρης Αθανασιάδης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Λίνα Λούβη, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Σπυρίδων Στάικος, 2021

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	4
Abstract	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο . Έθνος και εθνικές γιορτές	6
1.1 Από τη θεωρία του «έθνους»	6
1.2 Εθνικές γιορτές	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο . Το ιστορικό πλαίσιο.....	14
2.1 Η επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου	14
2.2 Η καθιέρωση της εθνικής γιορτής	17
2.3 Οι δύο εθνικές εορτές	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο . Η τελετουργία του εορτασμού	27
3.1 Οι προετοιμασίες	27
3.2 Το πρόγραμμα	28
3.3 Οι κρατικές εκδηλώσεις	30
3.4 Οι ιδιωτικές εκδηλώσεις	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο . Εορτασμοί κατά έτος	33
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	60
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	66

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη της εθνικής εορτής της 3^{ης} Σεπτεμβρίου. Στις 3 Σεπτεμβρίου 1843, ο επαναστατημένος στρατός της Αθήνας, υποχρέωσε το βασιλιά Όθωνα να παραχωρήσει Σύνταγμα και να καθιερώσει τη συγκεκριμένη μέρα ως εθνική εορτή, αντίστοιχη της άλλης εθνικής γιορτής της 25^{ης} Μαρτίου. Η συγκεκριμένη εργασία εστιάζει στις συνθήκες καθιέρωσης της γιορτής και τον τρόπο εορτασμού μέχρι την κατάργησή της, μετά την έξωση το Όθωνα τον Οκτώβρη του 1862.

Abstract

The subject of this dissertation is the study of the national holiday of September 3rd. On September 3rd, 1843, the rebellious army of Athens forced King Otto to grant a Constitution and to establish this day as a national holiday corresponding to the other national holiday of March 25th. This work focuses on the conditions under which that national holiday was established and how it was celebrated until its abolition after the exile of Otto, in 1862.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να διερευνήσει την εθνική εορτή 3ης Σεπτεμβρίου 1843. Ο εορτασμός της μόνο για είκοσι χρόνια (1843-1862) και οι πολιτικές εξελίξεις που ακολούθησαν, δεν επέτρεψαν τη διατήρησή της στη συλλογική μνήμη με αποτέλεσμα να είναι σχεδόν άγνωστη. Παρόλα αυτά στο διάστημα της συνταγματικής μοναρχίας του Όθωνα αποτέλεσε μέρος των υπόλοιπων εθνικών και βασιλικών εορτών με αντίστοιχο εορταστικό τελετουργικό.

Η έρευνα θα εστιάσει κυρίως στη μελέτη του τύπου της εποχής (1843-1862), στις μαρτυρίες πρωταγωνιστών των γεγονότων, μέσω των απομνημονευμάτων και ημερολογίων τους και σε έργα των ιστορικών του 19^{ου} αιώνα. Επιπλέον θα αξιοποιηθούν σύγχρονες μελέτες σχετικές με τις ανάγκες και τους σκοπούς καθιέρωσης των εθνικών εορτών, τις διαδικασίες νομοθέτησης και τις τελετές. Ειδικότερα, θα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

Πώς καθιερώθηκε η εθνική εορτή της 3ης Σεπτεμβρίου; Ποιο ήταν το πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου; Ποιοι ήταν οι συσχετισμοί των πολιτικών δυνάμεων τη βραδιά της επανάστασης και τις στιγμές λήψης των αποφάσεων για το Σύνταγμα και τις συνακόλουθες διατάξεις όπως αυτή της εθνικής εορτής; Ποιες ήταν οι αντιδράσεις των πρωταγωνιστών και ειδικότερα όσων είχαν διαμετρικά αντίθετες απόψεις; Πώς διαμορφώθηκε ο εορτασμός σε σχέση με τις υπόλοιπες εορτές; Ποια ήταν η συμμετοχή όσων υποστήριζαν και όσων αντιτίθονταν στη γιορτή και τα μηνύματά της; Υπάρχει συσχέτιση, κατά το διάστημα του εικοσαετούς εορτασμού, ανάμεσα στις πολιτικές εξελίξεις και τις εορταστικές εκδηλώσεις;

Η εργασία είναι δομημένη σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο εξετάζονται οι έννοιες του έθνους, των εθνικών εορτών, και οι διαδικασίες νομοθέτησής τους. Παρουσιάζονται οι δημόσιες τελετές στην Ελλάδα τη συγκεκριμένη περίοδο αλλά και αντίστοιχα παραδείγματα από άλλες χώρες. Ακολουθεί το ιστορικό πλαίσιο σχετικά με την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου, την καθιέρωση της εθνικής εορτή και τη συσχέτισή της με την κύρια εθνική εορτή της 25ης Μαρτίου. Στη συνέχεια παρουσιάζεται συνοπτικά η τελετουργία του εορτασμού και ακολουθεί η

παρουσίαση των εορταστικών εκδηλώσεων κάθε έτους, βασισμένη στα δημοσιεύματα του τύπου και τις καταγραφές προσώπων που συμμετείχαν. Στο τέλος παρατίθενται τα συμπεράσματα και επιδιώκεται η απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Ακολουθεί η βιβλιογραφία και παράρτημα με το πρωτογενές υλικό των προγραμμάτων των εορτασμών, νομοθετικών κειμένων και άλλων εγγράφων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο. Έθνος και εθνικές γιορτές

1.1 Από τη θεωρία του «έθνους»

Σχετικά με τις εθνικές γιορτές, κατά το συντάκτη της εφημερίδας *Αθηνά*, αρχικά υπήρχαν μόνο θρησκευτικές εορτές αλλά: «προχωρούντος του πολιτισμού προσετέθησαν και άλλαι εορταί, αι λεγόμεναι εθνικαί, προς μνημόσυνον εθνικών απελευθερώσεων, πολιτικών καταστάσεων και άλλων».¹ «Αι εθνικαί εορταί αυταί αποκαθίστανται αναγκαίαι προς ανάμνησιν των ενδοξοτέρων κατορθωμάτων τα οποία προ πάντων των άλλων τιμούν την ανθρωπότητα».² Οι απαρχές τους τοποθετούνται στους αρχαίους χρόνους όταν: «οι πολιτικοί νομοθέται, όσοι εξέτασαν και εγνώρισαν την φύσιν του ανθρώπου, επροσδιόρισαν ημέρας τινάς, περιοδικώς επανερχομένας, δια πολιτικά συμβάντα αξιομνημόνευτα».³

Σκοπός τους ήταν κατά τον αρθρογράφο η ανάπτυξη του εθνικού χαρακτήρα και η ενότητα της κοινωνίας αφού: «αι εθνικαί εορταί εθεωρήθησαν εξ αμνημονεύτων χρόνων ως το εντονώτερον μέσον προς διατήρησιν και ανάπτυξιν του εθνικού χαρακτήρος, ως μοχλός ισχυρότατος προς ένωσιν των διαφόρων λαών εις αισθήματα ταυτοειδή εκ των οποίων γεννάται εκείνη η κοινωνική ενότης, ήτις αποτελεί την δύναμιν, την δόξαν και το μεγαλείον των εθνών».⁴ Έτσι: «αι εορταί όταν γίνονται προς ανάμνησιν μεγάλων συμβεβηκότων ... αναζωογονούν τον προς την πατρίδαν έρωτα υψόνον το φρόνημα και συσφίγγον τους δεσμούς της κοινωνίας με τον ιερόν σύνδεσμον της ομονοίας δια της οποίας μόνης κατορθόνονται όλα τα καλά.»⁵

¹ εφημ. *Αθηνά*, φ. 903, 25.3.1842, σ.3794

² εφημ. *Αθηνά*, φ. 702, 20.3.1840, σ.1756

³ εφημ. *Αθηνά*, φ. 603, 1.4.1839, σ.1

⁴ *Ο. π.*

⁵ εφημ. *Αθηνά*, φ. 802, 22.3.1841, σ.3368

Αν και ο συντάκτης θεωρεί ότι το έθνος και έννοιες που συνδέονται μ' αυτό, όπως εθνικός χαρακτήρας, εθνικές γιορτές, υπάρχουν από τους αρχαίους χρόνους · είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι αποτελούν δημιουργίες της νεότερης εποχής. Ήδη το 1882, ο Ερνέστ Ρενάν, στη διάλεξή του στη Σορβόνη με τίτλο *Τί είναι έθνος*; ανέφερε: «Η κλασική αρχαιότητα είχε δημοκρατίες και τοπικά βασίλεια, συνομοσπονδίες τοπικών δημοκρατιών, αυτοκρατορίες · δεν είχε έθνη με την έννοια που εμείς τα εννοούμε».⁶ Στη σύγχρονη πάλι εποχή ο Hobsbawm υποστηρίζει ότι το «έθνος»: «ανήκει αποκλειστικά σε μια ιδιαίτερη και ιστορικά πρόσφατη περίοδο».⁷ Σχετικά με την έννοια του «έθνους» έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες ορισμού της και είναι ένα ζήτημα που προκαλεί αντιπαραθέσεις. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε ορισμένες προσεγγίσεις.

Ο Ρενάν υποστήριξε ότι το έθνος δεν συγκροτείται με βάση κριτήρια όπως η φυλή, η γλώσσα, η θρησκεία, τα κοινά συμφέροντα, τη γεωγραφία. Είναι πνευματική αρχή και προκύπτει από τις κοινές αναμνήσεις των ατόμων και την επιθυμία τους να ζήσουν μαζί.⁸ Οι ένδοξες στιγμές αλλά και τα δεινά του παρελθόντος όπως και οι στιγμές για τις όποιες επιβάλλεται η λήθη αποτελούν μαζί με την κοινή βούληση του παρόντος, τις ουσιαστικές προϋποθέσεις. «Έθνος είναι μια μεγάλη αλληλεγγύη, συγκροτημένη από το αίσθημα των θυσιών που έγιναν και από αυτές στις οποίες είναι διατεθειμένο ακόμα να υποβληθεί»⁹ και «αυτό που δείχνει σε τελική ανάλυση αν υπάρχει ή όχι ένα έθνος είναι η ίδια η βούληση των μελών του.»¹⁰

Ο Anthony Smith ορίζει το «έθνος» ως: «κατονομασμένος ανθρώπινος πληθυσμός που μοιράζεται μια ιστορική εδαφική επικράτεια, κοινούς μύθους και ιστορικές μνήμες, μια μαζική δημόσια κουλτούρα, κοινή οικονομία και κοινά για όλα τα μέλη νομικά δικαιώματα και υποχρεώσεις».¹¹ Ανάμεσα στα θεμελιώδη, όπως τα ορίζει, χαρακτηριστικά της εθνικής ταυτότητας διαπιστώνουμε ότι οι κοινοί μύθοι

⁶ Ερνέστ Ρενάν, *Τί είναι έθνος*;;, *Ο Πολίτης*, τ. 121, Αθήνα, Ιανουάριος-Μάρτιος 1993, σ. 32

⁷ Eric Hobsbawm, E., *Έθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα*, Αθήνα, Ινστιτούτο του βιβλίου-Μ. Καρδαμίτσα, 1994, σ. 22

⁸ Ερνέστ Ρενάν, *ό.π.* σ. 37

⁹ *Ο.π.* σ. 38

¹⁰ Elie Kedourie, *Ο εθνικισμός*, Αθήνα, Κατάρτι, 2003, σ. 123

¹¹ Anthony Smith, *Εθνική ταυτότητα*, Αθήνα, Οδυσσεάς, 2000, σ. 30

και ιστορικές μνήμες καθώς και η μαζική δημόσια κουλτούρα αποτελούν ουσιώδεις παράγοντες.

Ο Ernest Gellner για την κατανόηση της έννοιας του έθνους παραθέτει δύο ορισμούς από τους οποίους ο πρώτος επικεντρώνεται στον πολιτιστικό στοιχείο: «Δύο άνθρωποι ανήκουν στο ίδιο έθνος εάν και μόνο εάν, μοιράζονται τον ίδιο πολιτισμό, όπου πολιτισμός σημαίνει με τη σειρά του ένα σύστημα ιδεών, συμβόλων, συνειρμών και τρόπων συμπεριφοράς και επικοινωνίας».¹² Ο δεύτερος προτάσσει τη βούληση των μελών του, αφού: «Δύο άνθρωποι ανήκουν στο ίδιο έθνος, εάν και μόνο εάν, αναγνωρίζουν ο ένας τον άλλον ως μέλος του ίδιου έθνους. Με άλλα λόγια, *έθνη εποίησεν ο άνθρωπος* · τα έθνη είναι κατασκευάσματα των ανθρώπινων πεποιθήσεων και δεσμών και μορφών αλληλεγγύης».¹³ Τοποθετεί τα έθνη στην εποχή τους, τη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο, δηλαδή την εποχή του εθνικισμού: «τα έθνη μπορούν να οριστούν μονάχα με βάση την εποχή του εθνικισμού και όχι, όπως θα περίμενε κανείς, αντίστροφα».¹⁴ Τελικά: «τα έθνη μπορούν όντως να οριστούν ταυτόχρονα στη βάση της θέλησης και της κουλτούρας και μάλιστα στη βάση της σύγκλισης των δύο αυτών με τις πολιτικές οντότητες».¹⁵ Έτσι οι αρχικοί δύο ορισμοί και η συνισταμένη τους μοιράζονται την ανάγκη κοινών δεσμών και τρόπων έκφρασης αυτών, όπως θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τις εθνικές γιορτές.

Ο Μπένεντικτ Άντερσον προτείνει, με ανθρωπολογικό όπως σημειώνει πνεύμα, ότι το έθνος:

«αποτελεί μια ανθρώπινη κοινότητα που φαντάζεται τον εαυτό της ως πολιτική κοινότητα εγγενώς οριοθετημένη και ταυτόχρονα κυρίαρχη. Αποτελεί κοινότητα σε φαντασιακό επίπεδο επειδή κανένα μέλος, ακόμη και του μικρότερου έθνους, δε θα γνωρίσει τα περισσότερα από τα υπόλοιπα μέλη, δεν θα τα συναντήσει ούτε καν θα ακούσει γι' αυτά, όμως ο καθένας έχει την αίσθηση του συνανήκειν».¹⁶

¹² Ernest Gellner, *Έθνη και Εθνικισμός*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1992, σ. 23

¹³ Ο.π.

¹⁴ Ο.π. σ. 105

¹⁵ Ο.π. σ. 106

¹⁶ Μπένεντικτ Άντερσον, *Φαντασιακές κοινότητες. Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*, Αθήνα, Νεφέλη, 1997, σ. 26

Εισάγει τις έννοιες της *φαντασιακής κοινότητας*, όχι με τη σημασία του φανταστικού, και του *συνανήκειν* δηλαδή «έθνος σημαίνει μια συνείδηση και ένα συναίσθημα *συνανήκειν* σε μια κοινότητα, τα μέλη της οποίας δεν γνωρίζονται».¹⁷ Επιπλέον τοποθετεί χρονικά τη δημιουργία και την αναγκαιότητά του αφού «η έννοια έθνος γεννήθηκε σε μια εποχή κατά την οποία ο Διαφωτισμός και η Επανάσταση κατέστρεψαν τη νομιμότητα της ιεραρχικά οργανωμένης ελέω Θεού μοναρχίας».¹⁸

Ο Eric Hobsbawm αναδεικνύει «τη λειτουργία της επινοημένης παράδοσης στη δημιουργία των σύγχρονων εθνών».¹⁹ Ειδικότερα: «με τον όρο *επινοημένη παράδοση* εννοούμε ένα σύνολο πρακτικών οι οποίες συνήθως διέπονται, φανερά ή σιωπηρά από αποδεκτούς κανόνες και με τελετουργική ή συμβολική φύση και οι οποίες επιδιώκουν να ενσταλάξουν ορισμένες αξίες και κανόνες συμπεριφοράς μέσω επανάληψης, γεγονός που αυτόματα συνεπάγεται τη συνέχεια με το παρελθόν».²⁰ Στις πρακτικές του παραπάνω ορισμού εντάσσονται και οι εθνικές εορτές.

1.2 Εθνικές γιορτές

Σύμφωνα με το λεξικό της Πρωΐας: «κάθε έθνος έχει και ειδικάς εορτάς προς ανάμνησιν σημαντικών γεγονότων της ιστορίας του τας λεγομένας εθνικάς εορτάς».²¹ Η θεσμοθέτηση των εθνικών εορτών συνδέεται με τη δημιουργία των σύγχρονων εθνών-κρατών από τα τέλη του 18^{ου} και κυρίως το 19^ο αιώνα.²²

Κατά τον Hobsbawm μετά τη γαλλική επανάσταση, η παραδοσιακή νομιμοποίηση της εξουσίας ήταν «υπό διαρκή αμφισβήτηση» και απαιτούνταν «η

¹⁷ Αντώνης, Λιάκος, *Πώς στοχάστηκαν το έθνος αυτοί που ήθελαν να αλλάξουν τον κόσμο*; Αθήνα, Πόλις, 2005, σ.87

¹⁸ Μπένεντικτ Άντερσον, *ό.π.* σ. 27

¹⁹ Αντώνης Λιάκος, *ό.π.*, σ.95

²⁰ Eric Hobsbawm, Εισαγωγή: Επινοώντας παραδόσεις, *Η επινόηση της παράδοσης*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2004, σ.9-10

²¹ *Επίτομον εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν της "Πρωΐας"* / Συνταχθέν υπό ομάδος λογίων και επιστημόνων. Επιμελεία Γ. Ζευγώλη. τ. Α-Β, Εκδόσεις "Πρωΐας", Αθήνα 1932, σ. 785

<https://anemi.lib.uoc.gr/metadata/a/2/5/metadata-02-0000256.tkl>

²² Χριστίνα Κουλούρη, Γιορτάζοντας το έθνος: Εθνικές επέτειοι στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα, *Αθέατες όψεις της ιστορίας*, Αθήνα, Ασίνη, 2012, σ.183.

διαμόρφωση και εμφύτευση νέων μορφών πολιτικής αφοσίωσης».²³ Στο πλαίσιο της νομιμοποίησης όχι μόνο των παραδοσιακών τύπων πολιτικής οργάνωσης, όπως οι απόλυτες μοναρχίες αλλά και όπου εισέρχονται οι μάζες στην πολιτική ζωή, με τη μετατροπή των υπηκόων σε πολίτες, οι εθνικές επέτειοι είχαν ουσιώδη ρόλο.²⁴ Ιδιαίτερα σε νέα κράτη, όπως η Ελλάδα, η ανάγκη δημιουργίας δεσμών πολιτικής αφοσίωσης ήταν επιτακτική.

Οι εθνικές εορτές και γενικά οι δημόσιες τελετές αποτελούνται από τυποποιημένες, σταθερές πρακτικές οι οποίες επαναλαμβάνονται.²⁵ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Hobsbawm: «το αντικείμενο και χαρακτηριστικό των παραδόσεων, περιλαμβανόμενων των «επινοημένων» είναι το αμετάβλητο».²⁶ Επιδιώκουν την κοινωνική σταθερότητα μέσω της αφομοίωσης των κοινών αξιών που προβάλλουν ή προβάλλουν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της κοινωνίας.²⁷ Οι τελετές μιας κοινωνίας παρουσιάζουν τα «ιδεολογήματα που έχει αναπτύξει δηλαδή το σύστημα των αξιών στις οποίες εκείνη έχει προσαρμοστεί ή καλύτερα στις οποίες έχει προσκολληθεί».²⁸ Αναδεικνύουν τους συσχετισμούς ισχύος και την ιεραρχία της εξουσίας, για παράδειγμα με το επίσημο πρόγραμμα και τον κατάλογο των προσκεκλημένων στην κεντρική τελετή.

Η θεσμοθέτηση εθνικών εορτών συνδέεται με τις πολιτικές εξελίξεις των κρατών με αποτέλεσμα όταν προκύπτουν γεγονότα εξαιρετικά σημαντικού χαρακτήρα να ορίζονται νέες εθνικές γιορτές ή να τροποποιούνται οι υπάρχουσες. Έτσι για παράδειγμα στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας η εθνική γιορτή καθιερώθηκε το 1949 (1^η Οκτωβρίου) με το νέο καθεστώς. Γιορτάστηκε μέχρι το 1959 με

²³ Eric Hobsbawm, E., *Έθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα*, Αθήνα, Ινστιτούτο του βιβλίου-Μ. Καρδαμίτσα, 1994, σ. 119-123

²⁴ Eric Hobsbawm, Μαζική παραγωγή παραδόσεων: Ευρώπη, 1870-1914, *Η επινόηση της παράδοσης*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2004, σ. 297-299

²⁵ Paul Connerton, *How societies remember*, Cambridge University Press, 1989, p.2-3

²⁶ Eric Hobsbawm, Εισαγωγή: Επινοώντας παραδόσεις, *Η επινόηση της παράδοσης*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2004, σ.10

²⁷ Paul Connerton, *How societies remember*, Cambridge University Press, 1989, p.49-50

²⁸ Αλίκη Νικηφόρου, *Δημόσιες τελετές στην Κέρκυρα κατά την περίοδο της βενετικής κυριαρχίας 14ος-18ος αι.* Αθήνα, Θεμέλιο, 1999, σ.29

στρατιωτικές παρελάσεις ενώ στη διάρκεια της πολιτιστικής επανάστασης σταμάτησαν οι εορτασμοί. Επίσημη παρέλαση έγινε ξανά το 1984 για τον εορτασμό των 35 χρόνων και μεγαλειώδης εορτασμός-επίδειξη των επιτευγμάτων της Κίνας το 1999 για τον εορτασμό των 50 χρόνων. Η εξέλιξη της γιορτής συνδέεται με τις ιστορικές εξελίξεις της χώρας και δεν αποτελεί κάτι αμετάβλητο.²⁹ Με την αλλαγή καθεστώτων στην ανατολική Ευρώπη, η Ρουμανία το 1990, άλλαξε την ημερομηνία της εθνικής γιορτής. Αντί για την 23^η Αυγούστου, ημερομηνία εισόδου των σοβιετικών στρατευμάτων στη χώρα (1944) και ένταξής της στο κομμουνιστικό καθεστώς, θεσμοθέτησε την 1^η Δεκεμβρίου τιμώντας την ένωση της Τρανσυλβανίας με τη Ρουμανία (1918).³⁰ Η εθνική εορτή αποτελεί μέρος των συμβόλων του ανεξάρτητου έθνους – κράτους και έτσι η Ουκρανία το 1992, ένα χρόνο μετά τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας της (24 Αυγούστου 1991), καθιέρωσε τον εορτασμό της συγκεκριμένης ημερομηνίας (Independence Day).³¹

Οι πολιτικές εξελίξεις και στην Ελλάδα προκαλούσαν αλλαγές και στις εθνικές εορτές και δημόσιες τελετές γενικότερα. Ενδεικτικά, μετά την εκθρόνιση του Όθωνα το 1862 καθιερώθηκε, με ψήφισμα της προσωρινής κυβέρνησης, ως εθνική εορτή η 11^η Οκτωβρίου.³² Η συγκεκριμένη εορτή ήταν ιδιαίτερα βραχύβια αφού «έπαψε να γιορτάζεται μετά το 1865». ³³ Επίσης το 1947 με Βασιλικό διάταγμα ορίστηκαν ως δημόσιες τελετές, που θα τελούνταν «μερίμνη του υπουργείου

²⁹ Linda Fuller, Introduction, *National days/National ways: historical, political and religious celebration around the world*, USA, Westport, Praeger, 2004, p.4

³⁰ Sorin Matei, Romania: The Romanian Way: From Nationalism to Privatism, *National days/National ways: historical, political and religious celebration around the world*, USA, Westport, Praeger, 2004, p.183-184

³¹ Natalia Kostenko, Tatyana Androsenko, Ludmila Males, Ukraine: In search of Holidays: The case of Ukraine, *National days/National ways: historical, political and religious celebration around the world*, USA, Westport, Praeger, 2004, p.295-296

³² «Δια δε του υπ' αρ. 4 ψηφίσματος της Προσωρινής Κυβερνήσεως επί τη προτάσει του Υπουργικού Συμβουλίου εψηφίσθη ότι η ημέρα της 11 Οκτωβρίου 1862, ως παραγωγός λαμπρού μέλλοντος δια το Ελληνικόν Έθνος καθιερούται ως ημέρα Εθνικής εορτής». Άγις Κλεομένης, *Περί των πρώτων της Ελλάδος Βασιλέων Όθωνος και Αμαλίας*, Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογραφείου των Καταστημάτων "Ανέστη Κωνσταντινίδου", 1904, σ. 69

³³ Γεώργιος Αναστασιάδης, Η Β' Εθνική Συνέλευση με πυξίδα τη δημοκρατική αρχή (1862-1864), *Ιστορία των Ελλήνων*, τ. 13, Νεότερος ελληνισμός 1862-1895, εκδόσεις Δομή, 2006, σ. 23

Εσωτερικών», η 1^η Ιανουαρίου «επί τω νέω έτει», η 25^η Μαρτίου «επί τη Εθνική Ανεξαρτησία», η 28^η Οκτωβρίου «επί τη Αναστάσει του Έθνους εις την Ιταλικήν επίθεσιν και τη συμμετοχή του εις το Συμμαχικόν Μέτωπον της Ελευθερίας» και η 29^η Ιουνίου, «επί τω Ημετέρω Ονόματι».³⁴ Τον επόμενο χρόνο προστέθηκαν η 18^η Απριλίου (τα γενέθλια της βασίλισσας Φρειδερίκης) και η 21^η Μαΐου (η ονομαστική εορτή του διαδόχου Κωνσταντίνου).³⁵ Ακόμη το 1969 με Βασιλικό διάταγμα καθορίστηκαν οι εορτές με πανελλήνιο εορτασμό και οι τοπικοί εορτασμοί. Έτσι ως «δημόσιαι εορταί αφορώσαι εις επετείους Εθνικών και Ιστορικών γεγονότων Πανελληνίου σημασίας» ορίστηκαν: η 25^η Μαρτίου, η 28^η Οκτωβρίου και η 21^η Απριλίου. Ξεχωριστή κατηγορία, με πανελλήνιο όμως εορτασμό και συμμετοχή «πασών των συντεταγμένων εξουσιών του κράτους», αποτελούσαν η 1^η Ιανουαρίου «επί τω Νέω έτει», η 21^η Μαΐου «επί τη ονομαστική εορτή της Α.Μ. του βασιλέως των Ελλήνων» και «η πολεμική αρετή των Ελλήνων, η ημέρα του εφέδρου πολεμιστού και η συντριβή των κομμουνιστοσυμμοριτών εις Γράμμον-Βίτσι (συνεορτάζονται) κατά την πρώτην Κυριακήν μετά την 29^η Αυγούστου».³⁶ Πολιτικές λοιπόν αλλαγές μείζονος σημασίας είχαν ως αποτέλεσμα την προσθήκη ή κατάργηση εορτών. Έτσι κάθε εθνική εορτή είναι σημαντικό να εξετάζεται σε σχέση τις πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες της εποχής της.³⁷

Αν και συνήθως η εθνική εορτή συνδέεται με το μείζον ιστορικό γεγονός που οδηγεί στην ανεξαρτησία της χώρας, ο εορτασμός της καθιέρωσης του Συντάγματος δεν είναι ασυνήθιστος αφού σηματοδοτεί την έναρξη μιας νέας περιόδου και αποτελεί κομβικό σημείο διαφοροποίησης με το παρελθόν. Έτσι εθνικές γιορτές που σχετίζονται με το Σύνταγμα έχουν καθιερωθεί στο Μεξικό (2 Φεβρουαρίου), την Ιαπωνία (3 Μαΐου), τη Νορβηγία (17 Μαΐου), τη Δανία (5 Ιουνίου), τη Νότια Κορέα (17 Ιουλίου), την Ουρουγουάη (18 Ιουλίου), τη Σλοβακία (1 Σεπτεμβρίου), την

³⁴ ΒΔ, «Περί ορισμού δημοσίων τελετών», Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδας, αρ. 98, τεύχος πρώτο, 15-5-1947, σ. 522

³⁵ Αναστασία Καρακασίδου, Πρωτόκολλο και θέαμα, *Μετά τον πόλεμο, Η ανασυγκρότηση της οικογένειας, του έθνους και του κράτους στην Ελλάδα, 1943-1960*, Επιμέλεια Mark Mazower, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2003, σ. 250

³⁶ ΒΔ, 157/25-2-1969, «Περί καθορισμού εορτών», Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδας, αρ. 46, τεύχος πρώτο, 11-3-1969, σ.459-460

³⁷ Paul Connerton, *How societies remember*, Cambridge University Press, 1989, p.51

Ισπανία (6 Δεκεμβρίου).³⁸ Στην Ισπανία για παράδειγμα εορτάζεται η επικύρωση, με δημοψήφισμα στις 6 Δεκεμβρίου 1978, του Συντάγματος που σηματοδοτούσε τη τυπική λήξη του φρανκικού καθεστώτος.³⁹

Η υποδοχή του βασιλιά Όθωνα αποτέλεσε την πρώτη δημόσια τελετή του καθεστώτος της μοναρχίας, στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος και μία από τις συνολικά έξι δυναστικές γιορτές οι οποίες γιορτάζονταν την οθωνική περίοδο. Εκτός από τα αποβατήρια του βασιλιά (25 Ιανουαρίου/3 Φεβρουαρίου), γιορτάζονταν τα γενέθλιά του (20 Μαΐου/1 Ιουνίου) και η ονομαστική εορτή του (18/30 Σεπτεμβρίου). Αντίστοιχα, σταδιακά, καθιερώθηκαν εορτασμοί για τη βασίλισσα Αμαλία όπως η εορτή των αποβατηρίων της βασίλισσας (3 Φεβρουαρίου), των γενεθλίων της (9/21 Δεκεμβρίου) και η ονομαστική εορτή της (25 Σεπτεμβρίου/7 Οκτωβρίου).⁴⁰ Επιπλέον καθιερώθηκαν και οι δύο εθνικές γιορτές της 25ης Μαρτίου από το 1838 και της 3ης Σεπτεμβρίου από το 1843.

Το τελετουργικό τους βασίστηκε στο έτοιμο πρότυπο των ευρωπαϊκών αυλών δηλαδή εορταστικοί κανονιοβολισμοί στην ανατολή και δύση της εορτής, πομπή του βασιλιά ή του βασιλικού ζεύγους από τα ανάκτορα στην εκκλησία όπου υπήρχε παράταξη στρατιωτικών σωμάτων, δοξολογία και μουσική από στρατιωτική μπάντα. Όλες οι εκδηλώσεις είχαν επίκεντρο το βασιλιά και επαναλαμβάνονταν σε κάθε επέτειο.⁴¹ Πέρα όμως από τον τυπικό εορτασμό, που περιγράφουν τα επίσημα προγράμματα του βασιλικού τυπογραφείου, υπήρχαν στις εθνικές εορτές, τουλάχιστον κάποιες φορές και ιδιωτικές εκδηλώσεις όπως συμπόσια, συγκεντρώσεις πολιτών για εορτασμό ή διαμαρτυρία που έδιναν διαφορετικό περιεχόμενο στον εορτασμό.

³⁸ Linda Fuller, *National days/National ways: historical, political and religious celebration around the world*, USA, Westport, Praeger, 2004, p.329-337

³⁹ Ignacio Molina A. De Cienfuegos and Jorge Martinez Barcena, Spain: National Days through the History and the Geography of Spain, *National days/National ways: historical, political and religious celebration around the world*, USA, Westport, Praeger, 2004, p.252-253

⁴⁰ Χριστίνα Κουλούρη, *ό.π.*, σ.192

⁴¹ *Ο.π.*, σ.192

Η εθνική εορτή της 3ης Σεπτεμβρίου αν και καθιερώθηκε «επαναστατικό δικαίω» εντάχθηκε στο καθιερωμένο τυπικό, τουλάχιστον όσον αφορά τις οργανωμένες εκδηλώσεις του κράτους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο. Το ιστορικό πλαίσιο

2.1 Η επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου

Ο Όθωνας έγινε δεκτός από τον ελληνικό λαό με ενθουσιασμό. Η άφιξή του, το 1833, έγινε μέσα σε εορταστική ατμόσφαιρα και αποτέλεσε στη συνέχεια μια από τις ετήσιες δυναστικές εορτές, την εορτή των αποβατηρίων του βασιλιά. Γενική ήταν η πεποίθηση ότι ξεκινούσε μια εποχή ειρήνης και ευημερίας δίνοντας τέλος σε μια μακρά περίοδο συγκρούσεων.⁴² Η βασιλεία του Όθωνα ξεκίνησε μέσα σε κλίμα καθολικής αποδοχής. Χαρακτηριστική είναι η αφήγηση του Ι. Μακρυγιάννη:

«Σήμερα ξαναγεννιέται η πατρίδα κι ανασταίνεται, οπού ήταν τόσον καιρό χαμένη και σβησμένη. Σήμερα ανασταίνονται οι αγωνισταί, πολιτικοί, θρησκευτικοί και στρατιωτικοί, ότι ήρθε ο Βασιλέας μας οπού αποχτήσαμεν με την δύναμη του Θεού».⁴³

Στη διάρκεια των επόμενων δέκα ετών η συγκεντρωτική άσκηση της εξουσίας, αρχικά από την αντιβασιλεία και στη συνέχεια από τον ίδιο τον Όθωνα μετά την ενηλικίωσή του, προκάλεσε έντονη δυσaréσκεια και το αίτημα για παραχώρηση Συντάγματος έγινε κοινό μεταξύ όλων των πολιτικών κομμάτων από το φθινόπωρο του 1842. Οι εξελίξεις επιταχύνθηκαν το 1843, όταν η αδυναμία του ελληνικού κράτους να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του εξωτερικού δανεισμού προκάλεσε την αντίδραση των τριών Δυνάμεων. Η άρνησή τους για χορήγηση νέου δανείου έκανε αναγκαία τη λήψη αυστηρών μέτρων περιστολής των κρατικών δαπανών. Παρά την εξοικονόμηση, οι προστάτιδες Δυνάμεις στη Διάσκεψη του

⁴² Χριστίνα Κουλούρη, Χρήστος Λούκος, *Τα πρόσωπα του Καποδίστρια: ο πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας και η νεοελληνική ιδεολογία, 1831-1996*, Αθήνα, Πορεία, 1996, σ. 35

⁴³ Ιωάννης Μακρυγιάννη, *Απομνημονεύματα, κείμενον, εισαγωγή, σημειώσεις Γιάννη Βλαχογιάννη*. 2η έκδ., Τ.2, Αθήνα, Βαγιονάκης, 1947, σ. 57

Λονδίνου κατέληξαν στο πρωτόκολλο της 5^{ης} Ιουλίου 1843 το οποίο αποτέλεσε τη βάση για την οικονομική συμφωνία της 14^{ης} Σεπτεμβρίου, η οποία κατέλυε τη δημοσιονομική αυτονομία της Ελλάδας και επέβαλε μεγάλες περικοπές. Ο βασιλιάς είχε να αντιμετωπίσει «όχι μόνο έναν εχθρικό συνασπισμό κομμάτων, αλλά και ένα εχθρικό συνασπισμό δυνάμεων».⁴⁴

Αρχικά είχε προγραμματιστεί η εκδήλωση της επανάστασης για την 25^η Μαρτίου του 1844 λόγω όμως των εξελίξεων οι κύριοι πρωταγωνιστές (Μεταξάς, Λόντος, Ζωγράφος, Μακρυγιάννης κ.α.) αποφάσισαν να γίνει νωρίτερα. Αφού εξασφάλισαν την υποστήριξη των απαραίτητων στρατιωτικών υπεύθυνων της Πρωτεύουσας και συγκεκριμένα του Δ. Καλλέργη διοικητή του ιππικού της Αθήνας, του Σκαρβέλη διοικητή του ιππικού της Αθήνας και του Σπυρομήλιου διοικητή της σχολής Ευελπίδων όρισαν τη νύχτα της 1^{ης} Σεπτεμβρίου ως ημέρα έναρξης.⁴⁵ Τελικά το κίνημα δεν εκδηλώθηκε αυτή τη μέρα αλλά την επόμενη, γεγονός για το οποίο ο Μακρυγιάννης αποδίδει ευθύνη στον Καλλέργη.⁴⁶ Αντίθετα ο Καλλέργης, σύμφωνα με τη διήγησή του στο Δραγούμη, υποστηρίζει ότι βρήκε το Μακρυγιάννη εντελώς απροετοίμαστο και ο ίδιος ανέλαβε την πρωτοβουλία να οδηγήσει το στρατό από το στρατώνα, στο παλάτι.⁴⁷

⁴⁴ Ιωάννης Πετρόπουλος, *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο Ελληνικό βασίλειο (1833-1843)*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1997, σ. 572-573

⁴⁵ Ιωάννης Πετρόπουλος, *ό.π.*, σ. 575-576 · Στέφανος Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος. Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821-1862*, Αθήνα, Παπαζήση, 2003, σ. 393-393

⁵ Ο σχεδιασμός κατά το Μακρυγιάννη ήταν: « Να συνάξω εγώ ανθρώπους εις το σπίτι μου το βράδυ και ν' αρχίσω τον ντουφεκισμόν· τότε να βγη ο Καλλέργης με το ιππικό κι' ο Σκαρβέλης με το πεζικό προς καταδίωξιν εμένα και να μπλοκάρωμεν συγχρόνως το Παλάτι ... Έγιναν όλα αυτά τάβαλα σε τάξη. Γιώμισα το περιβόλι μου ανθρώπους. Μετανογάει ο Καλλέργης κι όλο το ταχτικό, οι αξιωματικοί και δε βαρούνε.» Ιωάννης Μακρυγιάννη, *Απομνημονεύματα, κείμενον, εισαγωγή, σημειώσεις Γιάννη Βλαχογιάννη*, 2η έκδ., Τ.2, Αθήναι, Βαγιονάκης, 1947, σ. 134-135

⁴⁷ «επορεύθην εις του Μακρυγιάννη, ος τις, καθά με είχαν βεβαιώσει, έμελλεν, άγων υπερηφάνως πυκνάς φάλαγγας πολιτών, να περικυκλώσει θριαμβευτικά το παλάτιον. Αλλά τι είδον; είδον αυτόν μεν φορούντα αντί περικεφαλαίας νυκτικήν σκούφιαν ... απορών τι να πράξω, διευθύνθην προς τον στρατώνα του πεζικού όπου εύρον μεν έτοιμον το τάγμα εξηκολούθουν όμως ν' αμυχανώ. Επί τέλους χωρίς να πολυσυλλογιστώ ετραύλισα ασυναρτήτους τινάς λέξεις και ανασπάζ το ξίφος ανεφώνησα «Ζήτω το σύνταγμα!» Οι στρατιώται αφαρπασθέντες ανέκραξαν και αυτοί « Ζήτω το σύνταγμα!» και ούτω, διαβάντες δια της οδού του Αιόλου και είτα της του Ερμού κατεσκηνώσαμεν εν τη πλατεία των

Γεγονός είναι ότι ο βασιλιάς βρέθηκε αντιμέτωπος με στρατεύματα, με αίτημα την παραχώρηση Συντάγματος, τη νύχτα της 2^{ης} προς την 3^η Σεπτεμβρίου. Η αρχική του προσπάθεια να αντιμετωπίσει με στρατιωτικά μέσα, δηλαδή τη χρήση πυροβολικού, τους συγκεντρωμένους απέτυχε αφού και ο διοικητής του Σχινάς, πήρε το μέρος των επαναστατών. Επίσης η προσπάθειά του να κερδίσει χρόνο και να εξασφαλίσει την υποστήριξη των πρέσβων των Δυνάμεων απέτυχε, αφού δεν τους επιτράπη η είσοδος από τους επαναστάτες.

Το κίνημα δεν αιφνιδίασε αφού κυκλοφορούσαν φήμες και ήταν αναμενόμενο από πολλούς. Σύμφωνα με τη Χριστιάνα Λύτ, σύζυγο του προσωπικού ιερέα της βασίλισσας, πριν την επανάσταση «όλο και περισσότερα απειλητικά σύννεφα μαζεύονταν στο πολιτικό στερέωμα. Δεν υπήρχε κανένας που να μην είναι δυσαρεστημένος ...η καταστροφή που έμελε να αναποδογυρίσει τα πάντα στο διάβα της πλησίαζε» και την 3^η Σεπτεμβρίου συνεχίζει «είχαμε βέβαια ακούσει κάτι ψιθύρους για στρατιωτική Επανάσταση αλλά είπαμε ότι θα είναι απλές διαδόσεις».⁴⁸ Ακόμη και «ο βασιλεύς Όθων είχε προ πολλού χρόνου πληροφορηθεί ότι θα ελάμβανε χώρα προ των Ανακτόρων του λαϊκή εκδήλωση και μάλιστα καθ' ον χρόνον θα ήτο αρχηγός της φρουράς αξιωματικός ομόφρων με τους διαδηλωτάς. Την 1^η Σεπτεμβρίου, την εσπέραν, είχε ειδοποίησιν ότι εντός των δύο προσεχών ημερών θα επραγματοποιείτο το σχέδιον τούτον».⁴⁹ Αλλά και το ίδιο βράδυ πριν το κίνημα είχε ειδοποιηθεί σύμφωνα με τον βαυαρό αξιωματικό Χ. Νέεζερ από τον υπολοχαγό Βέβερ αλλά δεν ανέλαβε καμία πρωτοβουλία αν και «ήδη η συνωμοσία ήτο πασίγνωστος».⁵⁰ Η βασίλισσα Αμαλία από τις 20 Αυγούστου ανησυχούσε ότι «θα ξεσπάσει αυτές τις μέρες και μια πολιτική καταιγίδα ...πολλά ψιθυρίζονται σχετικά. Και στις επαρχίες υπάρχουν διαδόσεις για αναστάτωση και ταραχές».⁵¹ Στην επιστολή της στις 2 Σεπτεμβρίου είναι ξεκάθαρη ότι «Τη νύχτα που μας πέρασε αναμενόταν εξέγερση και εδώ στο παλάτι ήμασταν έτοιμοι για όλα. Οι πιο ήρεμοι, οι

ανακτόρων». Νικόλαος Δραγούμης, *Ιστορικάί αναμνήσεις*, Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογραφείου Χ. Ν. Φιλαδελφείως, 1879, σ.91

⁴⁸ Χριστιάνα Λύτ, *Μια Δανέζα στην αυλή του Όθωνα*, Αθήνα, Ερμής, 1988, σ. 92, 99

⁴⁹ Από το «Αυλικό Υπόμνημα», υπόμνημα για την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου που βρίσκεται στο Απόρρητο Αρχείο του Μονάχου. Ιωάννης Πετρόπουλος, *ό.π.*, σ. 685, 686, 691, 692

⁵⁰ Χριστόφορου Νέεζερ, *Απομνημονεύματα των πρώτων ετών της ιδρύσεως του Ελληνικού βασιλείου*, Εν Κωνσταντινουπόλει, Τύποις Α. Κορομηλά, 1911, σελ. 255-256

⁵¹ Βάνα Μπουσέ & Μιχαέλ Μπουσέ, *ό.π.* τ. Α'. σ. 421

πιο αφοσιωμένοι άνθρωποι προειδοποιούν και διαβεβαιώνουν ότι η κατάσταση είναι επικίνδυνη».⁵² Παρά το κλίμα που επικρατούσε ο Όθωνας, αν και όπως είπε αργότερα στον πρέσβη της Αγγλίας Lyons είχε την πρόθεση δεκαπέντε μέρες πριν την επανάσταση, να παραχωρήσει Σύνταγμα, παρέμεινε στη γνωστή αναβλητικότητα του.⁵³

Οι επαναστάτες είχαν συγκαλέσει το Συμβούλιο της Επικρατείας για να δώσουν χαρακτήρα νομιμότητας στο κίνημά τους και απαιτούσαν την άμεση έκδοση διαταγμάτων για την σύγκληση Εθνοσυνέλευσης, το διορισμό προσωρινής κυβέρνησης και την εκχώρηση του δικαιώματος σύγκλησης της συνέλευσης στο υπουργικό συμβούλιο. Ο Όθωνας υπέγραψε τα διατάγματα και το νέο υπουργικό συμβούλιο παρουσιάστηκε στο βασιλιά.

2.2 Η καθιέρωση της εθνικής γιορτής

Το νέο υπουργικό συμβούλιο⁵⁴ παρουσίασε στον Όθωνα δύο νέα διατάγματα για υπογραφή. Το πρώτο αφορούσε την καθιέρωση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου ως ημέρα εθνικής εορτής και τη χορήγηση παρασήμου στους συμμετέχοντες και το δεύτερο την έκφραση ευχαριστιών στους πρωταγωνιστές για την τήρηση της τάξης.⁵⁵

⁵² Ο.π. τ. Α΄. σ. 426

⁵³ Ιωάννης Πετρόπουλος, *ό.π.*, σ. 575

⁵⁴ Το νέο υπουργικό συμβούλιο αποτελούνταν από τους: Α. Μεταξά –Πρόεδρος του υπουργικού συμβουλίου (πρωθυπουργός) και γραμματέας (υπουργός) Εξωτερικών και του Βασιλικού Οίκου, Α. Λόντο –γραμματέας Στρατιωτικών, Κ. Κανάρη-γραμματέας Ναυτικών, Ρ. Παλαμίδη- γραμματέας Εσωτερικών, Δ. Μανσόλα -γραμματέας Οικονομικών, Α. Μελά-γραμματέας Δικαιοσύνης, Δ. Σχινά-Εκκλησιαστικών και της δημοσίου εκπαίδευσης. Προηγουμένως είχε παυθεί με βασιλικό διάταγμα το προηγούμενο υπουργικό συμβούλιο το οποίο αποτελούνταν από τους: Γ. Κριεζή-γραμματέας Ναυτικών, Δ. Χρηστίδη-γραμματέας Εσωτερικών, Ι. Ρίζο- γραμματέας Εξωτερικών, του Βασιλικού Οίκου, της Δημοσίου εκπαίδευσης και των Εκκλησιαστικών, Α. Ράλλη-γραμματέας Οικονομικών και Δικαιοσύνης, Α. Βλαχόπουλο γραμματέας Στρατιωτικών. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδας*, αρ. 43/3-9-1843, σ. 163-164

⁵⁵ «Περί καθιερώσεως της 3ης 7μβρίου ως Εθνικής Εορτής και περί διανομής αριστείου εις την κατ' αυτήν αριστεύσαντας» και «Περί απονομής της Βασιλικής ευχαριστήσεως προς τον Διοικητήν της φρουράς Συνταγματάρχην Δ. Καλέργην, τον πρόεδρον του δημοτ. συμβουλ. της πρωτευούσης Συνταγματάρχην Ι. Μακρυγιάννη, κλπ». *ό.π.* σ. 164-165. Τα διατάγματα δημοσιεύτηκαν στις εφημερίδες: *Άγγελος*, φ. 16, 4.9.1843, σ. 2-3 · *Ζέφυρος*, φ. 150, 3.9.1843, σ. 2-4 . Περιλαμβάνονται στο Παράρτημα.

Σχετικά με τον ορισμό της εθνικής εορτής είχε προηγηθεί η πράξη του συμβουλίου της Επικρατείας στις 4 π.μ της 3ης Σεπτεμβρίου, η οποία αποτελούσε την αρχική συντακτική πράξη του νέου καθεστώτος και η οποία όριζε: «Το Συμβούλιον της Επικρατείας κηρύττει την 3 Σεπτεμβρίου ημέραν εορτάσιμον εις το Έθνος ως παραγωγόν λαμπρού μέλλοντος και κατατάττει αυτήν μετά των λοιπών εθνικών εορτών».⁵⁶ Το διάταγμα αντίστοιχα όριζε ότι: «η ημέρα της 3 Σεπτεμβρίου ως παραγωγός λαμπρού μέλλοντος δια το Ημέτερον Βασίλειον καθιερούται ως ημέρα Εθνικής Εορτής».

Η απαίτηση υπογραφής αυτών των διαταγμάτων προκάλεσε την έντονη αντίδραση του Βασιλιά. Σύμφωνα με το Δραγούμη:

Υπέγραψε δε ο βασιλεύς και το περί Συντάγματος και το περί συνελεύσεως διάταγμα, αλλ' εις το περί παρασήμου αντέτασσε δυσκολίαν. «Παρητήθην, είπεν προς τους εισελθόντας πρέσβεις, πάντα τα ηγεμονικά μου προνόμια · δεν είμαι πλέον βασιλεύς. Ότε δε επέβαλόν μοι υπουργούς, εθνικήν Συνέλευσιν και σύνταγμα , ότε είδον ότι ο στρατός δεν υπήκουε πλέον εις τας διαταγάς μου, εσκέφθην αν έπρεπε να τηρήσω ή ν' αποθέσω το στέμμα. Και ως απλούς μεν ιδιώτης έπρεπε να πράξω το δεύτερον , ως βασιλεύς όμως ανελογίσθην την αναρχίαν, η τις θα επήρχετο μετά την παραίτησίν μου · διο και προετίμησα το πρώτον. Αλλ' οι νέοι υπουργοί ισχυρίζονται ότι, αν δεν υπογράψω και έτερον διάταγμα, απονέμων παράσημον προς τον στρατόν και τους πολίτας όσοι μετέσχον της επαναστάσεως και αν δια προκηρύξεως δεν ερμηνεύσω τας ευχαριστίας μου, δεν εγγυώνται υπέρ της τάξεως. Και λοιπόν νομίζετε ότι πρέπει να εξευτελιστώ μέχρι του βαθμού αυτού; ... Αλλά και οι πρέσβεις, θεωρήσαντες την απαίτησιν ταύτην της νέας κυβερνήσεως ταπεινωτικήν, επειράθησαν να μεταπείσωσι το υπουργείον · δια τον φόβον όμως του λαού και του στρατού απέβησαν μάταιαι αι προσπάθειαι αυτών. Όθεν, ενδούς ο βασιλεύς, προέβη εις την εξέδραν και εν ακαρεί προσηγορεύθη υπό του πλήθους ενθουσιωδώς».⁵⁷

Την ίδια περιγραφή για τη στάση του Όθων παραθέτει και ο ιστορικός Ευαγγελίδης ο οποίος κατακρίνει αυτές τις απαιτήσεις των επαναστατών:

⁵⁶ *Πράξεις του συμβουλίου της Επικρατείας*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδας, αρ. 43/3-9-1843, σ. 163. Περιλαμβάνεται στο Παράρτημα.

⁵⁷ Νικόλαος Δραγούμης, *Ιστορικά αναμνήσεις*, Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογραφείου Χ. Ν. Φιλαδελφείως, 1879, σ.95-96

Οι αποστάται δεν ηρκούντο εις την απόφασιν του Συμβουλίου της Επικρατείας, όπερ εκήρυξε την 3 Σεπτεμβρίου «ημέραν εορτάσιμον εις το έθνος ως παραγωγός λαμπρού μέλλοντος» αλλά εξήτουν την έκφρασιν των ευαρεσκειών τού βασιλέως προς τους στρατιώτας και την απονομήν αυτοίς αριστείων⁵⁸. Η απαίτησις αύτη ήκιστα βεβαίως τιμώσα τους υποβάλλοντας αυτήν, ενέβαλε τον βασιλέα εις δύσκολον θέσιν, ώστε ηναγκάσθη, ένδακρυς ο δύστηνος, να υποχωρήση και εν τω σημείω τούτω και να υπογράψη δύο έτερα διατάγματα.⁵⁹

Αντίστοιχη ήταν η άποψη της βασίλισσας Αμαλίας για το θέμα: «Τότε ήρθαν οι νέοι υπουργοί για να ορκιστούν καθώς και οι απεσταλμένοι. Ο βασιλιάς δεν ήθελε να δεχτεί τρεις υβριστικούς όρους. Οι απεσταλμένοι παρακάλεσαν, εκείνος μίλησε για παραίτηση, αυτοί επικαλέστηκαν την ησυχία στην Ευρώπη, τον ικέτευσαν. Εμφανίστηκε μαζί τους και με τους νέους υπουργούς στον εξώστη».⁶⁰ Τα ίδια τονίζει και στην επόμενη επιστολή της:

«Εκείνη την ώρα ήρθαν οι υπουργοί, έθεσαν όμως τέτοιος όρους, που εξόργισαν τον βασιλιά. Ζητούσαν να ευχαριστήσει τα στρατεύματα για τη συμπεριφορά τους, για την ησυχία και τάξη που τήρησαν και να τιμήσει την ημέρα, καθιερώνοντας αναμνηστικά μετάλλια και ορίζοντας την επέτειο και εορτή στους αιώνες. Ο βασιλιάς δεν ήθελε. Ήρθαν οι ξένοι απεσταλμένοι. Τους παρουσίασε την κατάσταση. Εκείνοι μίλησαν με τους υπουργούς, οι οποίοι δήλωσαν ότι δεν μπορούσαν να κάνουν αλλιώς. Ο Καλλέργης απειλούσε ότι θα επιτεθεί. Οι απεσταλμένοι μίλησαν για την

⁵⁸ Το «Σειδερούν αριστείων», σε σχήμα σταυρού, κρεμόταν από ταινία πορφυρή και έφερε στη μία όψη την επιγραφή «ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΘΡΟΝΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ» και στην άλλη την ημερομηνία «3 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1843». Απονεμήθηκε στους στρατιωτικούς και πολίτες που συμμετείχαν στην επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου σύμφωνα με το ίδιο Διάταγμα που καθιέρωνε την Εθνική Εορτή. Επιπλέον με απόφαση της Βουλής το 1846, θα χορηγούνταν στους πληρεξούσιους της Εθνοσυνέλευσης της 3^{ης} Σεπτεμβρίου ένα άλλο παράσημο, σε σχήμα αστεριού, αλλά η πρόταση καταψηφίστηκε από τη Γερουσία (κόπηκαν όμως ορισμένα μετάλλια). Μπουσέ, Μ. & Μπουσέ, Β. *Ανέκδοτες επιστολές της Βασίλισσας Αμαλίας προς τον πατέρα της, 1836-1853*. Αθήνα, Εστία, 2011, τ. Α, σ. 510, υποσ. 8, τ. Β, σ. 129

⁵⁹ Τρύφωνος Ευαγγελίδου, *Ιστορία του Όθωνος*, Εν Αθήναις, Εκδότης: Αριστείδης Γ. Γαλανός, 1894, σ. 205-206

⁶⁰ Βάνα Μπουσέ & Μιχαέλ Μπουσέ, *ό.π.* τ. Α΄. σ. 429. Επιστολή στις 4/16 Σεπτεμβρίου 1843.

ησυχία στην Ευρώπη, μίλησαν για τις θλιβερές συνέπειες. Ήταν βέβαια όλοι τους μάρτυρες ότι ασκήθηκε βία. Ο βασιλιάς υπέγραψε.»⁶¹

Στις επιστολές στον πατέρα της τονίζει την άσκηση βίας: «Δέκα ώρες πολιορκούσαν το παλάτι ... Συγκρατήστε μόνο ότι πρόκειται για χρήση βίας».⁶² Όπως προκύπτει από την αφήγηση της Αμαλίας, ο Όθωνας θεώρησε τους τρεις όρους ταπεινωτικούς και δεν ήθελε να τους υπογράψει. Μάλιστα «δήλωσε ότι με αυτούς τους όρους δεν χρησιμεύει πια σε τίποτε και αισθάνεται ότι καλύτερα θα ήταν να παραιτηθεί». Παρά την παρέμβαση των απεσταλμένων των Δυνάμεων προς τους επαναστάτες δεν κατέστη δυνατό να τους μεταπείσουν και παρακάλεσαν τον Όθωνα να τους δεχτεί. Του υποσχέθηκαν να ικανοποιήσουν το αίτημά του, οι Δυνάμεις να «ανυψώσουν πάλι το βασιλικό κύρος». Τελικά υπέγραψε αλλά η αίσθηση της Αμαλίας ήταν ότι «ο Όθων είναι αυτή τη στιγμή ένας σκιώδης βασιλιάς».⁶³

Ο Μακρυγιάννης υποστηρίζει ότι σκοπός των διαταγμάτων ήταν η προστασία των συμμετεχόντων:

«Αφού έγιναν οι νέοι υπουργοί και τους αναγνώρισαν οι Σύβουλοι της Επικρατείας, τότε οι νέοι υπουργοί έφκιασαν ένα έγγραφο δια τον Καλλέργη κι εμένα να το υπογράψω ο Βασιλέας δι' ασφάλεια μας, ένα ευκαριστήριοι ότι βαστάξαμεν την ησυχίαν. Τότε πήγαν εις τον Βασιλέα να υπογράψω το Σύνταμα κι' αυτό. Ήταν και οι Πρέσβεις των Δυνάμεων εις το Παλάτι · και τα υπέγραψε όλα · και του έγινε ένα μεγάλο «ζήτω» απ' ούλους τους πολίτες της πρωτεύουσας».⁶⁴

Ο Δ. Φωτιάδης υποστηρίζει ότι οι απαιτήσεις αυτές των επαναστατών ήταν έργο του ρωσικού κόμματος και του πρεσβευτή της Ρωσίας Κατακάζης ο οποίος επεδίωκε να εξωθήσει τον Όθωνα σε παραίτηση με την υποβολή αυτών των όρων. Επικαλείται άρθρο του Duvergier de Hauranne (Revue des Deux mondes, t. III. 1844):

«Η ρωσόφιλος μερίδα επέτυχε ορισμένες παραχωρήσεις που θα μπορούσαν να την οδηγήσουν στην επιτυχία του σκοπού της (την έξωση του Όθωνα). Έπειτα από

⁶¹ Ο.π. σ. 432.Επιστολή στις 5/17 Σεπτεμβρίου 1843.

⁶² Ο.π.

⁶³ Ο.π. σ. 436-437.Επιστολή στις 5/17 Σεπτεμβρίου 1843.

⁶⁴ Ιωάννης Μακρυγιάννης, *Απομνημονεύματα*, 2η έκδ., Τ.2, Αθήναι, Βαγιονάκης,1947, σ.142-143

εισήγησή της προστέθηκε στην ήττα και η ταπείνωση · ζήτησε κι επέτυχε να απευθύνει η βασιλεία δημόσιες ευχαριστίες σ' εκείνους που την αιφνιδίασαν και τη νίκησαν. Η μερίδα αυτή έλπιζε πως ο βασιλεύς θα προτιμούσε να φύγει από την Ελλάδα, παρά να υποστεί μια τέτοια προσβολή. Και πραγματικά λίγο έλειψε να το επιτύχει, αν οι πρεσβευτές της Γαλλίας και της Αγγλίας δεν επενέβαιναν έγκαιρα συμβουλευόντας τον να προβή και σ' αυτή τη θυσία».⁶⁵

Για τους ένθερμους όμως οπαδούς του Συντάγματος, όπως ο Αλέξανδρος Σούτσος, η επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου ήταν γεγονός αντίστοιχης σημασίας με τη μάχη του Μαραθώνα και είχε πανευρωπαϊκή απήχηση.⁶⁶ Έτσι και η εθνική γιορτή ήταν ισάξια αυτής της 25^{ης} Μαρτίου όπως χαρακτηριστικά αναφέρει:

«Έλληνες, με ταύτην τώρα την ταινίαν την κοκκίνην

Δέσετε του εθνοσήμου και την κυανήν εκείνη·

Με την Τρίτην Σεπτεμβρίου

Και την Εικοστήν σας πέμπτην στολισθήτε του Μαρτίου,

Και εις τους λαούς ειπέτε· «λάβετε εις τους αιώνας

Ως υπογραμμόν τους δύο τρισενδόξους μας αγώνας».⁶⁷

Η αρχική πράξη του Συμβουλίου της Επικρατείας αποτέλεσε το υπόβαθρο για την ανακήρυξη της 3ης Σεπτεμβρίου ως εθνικής εορτής. Ο τρόπος όμως παρουσίασης αυτής της απόφασης στο βασιλιά, προκάλεσε την οργή του Όθωνα και της Αμαλίας. Ο όρκος του στρατού, ο οποίος επίσης περιλαμβάνονταν στη πράξη, έγινε δεκτός από

⁶⁵ Δημήτριος Φωτιάδης, *3η Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήναι, Φυτράκης, χ.χ. σ. 73

⁶⁶ «Την εν Μαραθώνι νίκη είχε πάλι ιστορήσει

Η γραφίς του Πολυγνώτου

Και την Τρίτην Σεπτεμβρίου πρέπει ν' αποθανάτιση

Κάλαμος ζωγράφου πρώτου.»

Αλέξανδρος Σούτσος, *Η Τρίτη Σεπτεμβρίου. Συνταγματική Μοναρχία*, Εν Αθήναις, Εκ της Τυπογραφίας ο Ανεξάρτητος του Π. Κ. Παντελή, 1843, σ.7

«Η επανάστασις της Τρίτης Σεπτεμβρίου δύναται να θεωρηθή ως το αξιολογώτερον συμβάν του τελευταίου τετάρτου της εκατονταετηρίδας μας»

Αλέξανδρος Σούτσος, *Η Τρίτη Σεπτεμβρίου*, Εν Αθήναις, Εκ της Τυπογραφίας ο Ανεξάρτητος του Π. Κ. Παντελή, 1843, σ.20

⁶⁷ Αλέξανδρος Σούτσος, *Η Τρίτη Σεπτεμβρίου. Συνταγματική Μοναρχία*, ό.π., σ.10

τον Όθωνα και εκδόθηκε διάταγμα, χωρίς ιδιαίτερη αντίδραση, αν και δεν ήταν όρκος πίστης στο συγκεκριμένο μονάρχη αλλά γενικά στο «συνταγματικό θρόνο».⁶⁸ Η απόφαση όμως για την εθνική εορτή συνδυάστηκε με την απονομή του αριστείου στους επαναστάτες και την έκφραση ευχαριστιών στους πρωταίτιους. Οι πρωταγωνιστές ήταν κατά την Αμαλία «επίορκοι», ορισμένα από τα μέλη της βασιλικής αυλής, «άπιστοι» και οι στρατιώτες-φρουροί του παλατιού δειλοί.⁶⁹ Ήταν λοιπόν αναμενόμενο η απαίτηση αυτή να προκαλέσει τόσο έντονη αντίδραση. Τελικά υπέκυψε και υπέγραψε, αφού διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε άλλη δυνατότητα αλλά η συμμετοχή του βασιλικού ζεύγους στις επετείους που ακολούθησαν ήταν τυπική.

2.3 Οι δύο εθνικές εορτές

Ο εορτασμός της 3^{ης} Σεπτεμβρίου βασίστηκε στον αντίστοιχο της εθνικής εορτής της 25^{ης} Μαρτίου. Ήδη από το 1838, με διάταγμα του Όθωνα, καθιερώθηκε ο εορτασμός εις «το διηνεκές» της 25ης Μαρτίου, «δια την κατ' αυτήν την ημέραν έναρξιν του υπέρ της ανεξαρτησίας αγώνος του Ελληνικού Έθνους».⁷⁰

Το τελετουργικό της γιορτής της 25^{ης} Μαρτίου ήταν σε γενικές γραμμές το ίδιο. Σύμφωνα με το πρώτο πρόγραμμα το 1838, το οποίο ήταν δίγλωσσο στα ελληνικά και στα γαλλικά, στον εορτασμό περιλαμβάνονταν αρχικά οι κανονιοβολισμοί, στην ανατολή και δύση του ήλιου, μετά τη λήξη της δοξολογίας και το μεσημέρι από τα βασιλικά πλοία που βρίσκονταν στο λιμάνι του Πειραιά. Επίσης θα τελούνταν η καθιερωμένη δοξολογία στο ναό της Αγίας Ειρήνης, παρουσία του βασιλικού ζεύγους, των γραμματέων της Επικρατείας, του Συμβουλίου

⁶⁸ «Ορκίζομαι πίστιν εις την Πατρίδα και τον Συνταγματικόν Θρόνον και απαρσάλευτον αφοσίωσιν εις τους κατά τα σήμερον εγκριθησόμενα μέτρα δια τους Εθνικής Συνελεύσεως καθιερωθησώμενους Συνταγματικούς θεσμούς». *Πράξις του συμβουλίου της Επικρατείας*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδας, αρ. 43/3-9-1843, σ. 163· *Διάταγμα, Περί της ορκοδοσίας του Στρατού, ό.π.*

⁶⁹ *Ο.π.* σ. 438-439. Επιστολή στις 5/17 Σεπτεμβρίου 1843.

⁷⁰ «Επί τη προτάσει της Ημετέρας επί των Εκκλησιαστικών κτλ Γραμματείας, θεωρήσαντες ότι η ημέρα της 25 Μαρτίου, λαμπρά καθ' εαυτήν εις πάντα Έλληνα διά την εν αυτή τελουμένην εορτήν του Ευαγγελισμού της Υπεραγίας Θεοτόκου, είναι προσέτι λαμπρά και χαρμόσυνος δια την κατ' αυτήν την ημέραν έναρξιν του υπέρ της ανεξαρτησίας αγώνος του Ελληνικού έθνους, καθιερούμεν την ημέραν ταύτην εις το διηνεκές ως ημέραν ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ, και διατάττομεν την διαλειφθήσαν ημετέραν Γραμματείαν να δημοσιεύσει και ενεργήση το παρόν διάταγμα.» εφημ. *Αθηνά*, φ. 518, 23.3.1838, σ.2141

της Επικρατείας, της Ιεράς Συνόδου, των δικαστικών αρχών, και των ανώτατων αξιωματούχων της Πρωτεύουσας. Η φρουρά της πόλης θα παρατάσσονταν στο ναό και η στρατιωτική μουσική θα παιάνιζε στους δρόμους το πρωί και το βράδυ.⁷¹

Επιπλέον από τις εκδηλώσεις του προγράμματος έγιναν και άλλες όπως η φωταγία της Ακρόπολης, δημόσιων κτιρίων και κατοικιών και ο σχηματισμός με φανούς ενός μεγάλου σταυρού στη μια πλευρά του Λυκαβηττού. Ο Δήμος Αθηναίων επίσης είχε στήσει τρόπαιο στην πλατεία του Παλατιού γύρω από το οποίο οι συγκεντρωμένοι χόρευαν.⁷² Σύμφωνα με την εφημερίδα *Αθηνά*: «Ενθουσιασμένοι όλοι οι παρευρεθέντες εις την πρωτεύουσαν από την επέτειον ταύτην της εθνεγέρσεώς μας ημέραν, σκιρτώντες και αναγαλλόμενοι επανηγύριζαν ... καθ' όλην την ημέραν σήμερον η πόλις των Αθηνών ήτο μία πανήγυρις».⁷³

Όμως η επέτειος ήταν αφορμή να προβληθεί και το αίτημα για παραχώρηση Συντάγματος, όπως επισημαίνει στο ίδιο εορταστικό άρθρο, η εφημερίδα:

Και πόσην επισημότητα δεν ήθελε δώσει η εορτή αύτη εις την Ελλάδα και όλον τον φωτισμένον κόσμον, εάν, μαζί με τον Ευαγγελισμόν της Θεοτόκου, της φανερώσεως του απ' αιώνος μυστηρίου, της εθνεγέρσεώς μας και λοιπά, επανηγυρίζετο και η καθίδρυσις του συντάγματός μας, η στερέωσις της ελευθερίας μας αυτής εις την κοινωνίαν μας».⁷⁴

Μέχρι το 1843 η εθνική γιορτή έδινε την αφορμή για κριτική στην πολιτική ηγεσία ή επαναφορά του αιτήματος για Σύνταγμα. Έτσι στον εορτασμό του 1839, ο οποίος συνέπεσε με το Μεγάλο Σάββατο, δεν εξεδόθη πρόγραμμα και οι επίσημες εκδηλώσεις περιορίστηκαν στη δοξολογία με την παρουσία του βασιλικού ζεύγους αλλά λίγων επισήμων και χωρίς καν μνημόσυνο για τους αγωνιστές. Το αποτέλεσμα ήταν ο υπεύθυνος γραμματέας των εσωτερικών Γλαράκης να δεχθεί αυστηρή κριτική

⁷¹ Γ.Α.Κ., *Αρχείο Ανακτορικών περιόδου Όθωνος (1832-1862), Ανάκτορα: Αυλαρχείο Τελετών, Εθνική Εορτή (25 Μαρτίου)*, φ. 347, <http://arxeiomnimon.gak.gr/browse/resource.html?tab=tab02&id=3756>

⁷² Χριστίνα Κουλούρη, *Γιορτάζοντας το έθνος: Εθνικές επέτειοι στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα, Αθέατες όψεις της ιστορίας*, Αθήνα, Ασίνη, 2012, σ.181

⁷³ εφημ. *Αθηνά*, φ. 519, 26.3.1838, σ.1

⁷⁴ εφημ. *Αθηνά*, ό.π. · Χριστίνα Κουλούρη, ό.π.

αφού η επέτειος παρήλθε «σκυθρωπή, κατηφής, ατερπής, άσημος, σιωπηλή».⁷⁵ Πάλι η εφημερίδα *Αιών* επισημαίνει ότι ο προορισμός της 25^{ης} Μαρτίου δεν έχει ολοκληρωθεί αφού δεν υπάρχει Σύνταγμα, το οποίο αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της ευνομούμενης πολιτείας και προϋπόθεση της ευημερίας:

Ευημερεί κατά μέγα μέρος η Πατρίς, διοικουμένη υπό Δικαστικής και Διοικητικής νομοθεσίας ανθρωπίνης, μ' όλας τας μεσολαβούσας έτι ελλείψεις και ταύτης· αλλά του οικοδομήματος τούτου το ετοιμόρροπον είναι προφανές εις πάσαν περίστασιν, αν δεν τεθή άπαξ του Συντάγματος ο ακρογωνιαίος λίθος, κατά τας ευχάς του Έθνους και προς δόξαν του Θρόνου. Δια αυτού του έργου εκπληρούται το όλον του προορισμού της 25 Μαρτίου, ως προς την εσωτερικήν ευημερίαν της ελευθέρας Ελλάδος.⁷⁶

Το επόμενο έτος, 1840, η επέτειος εορτάστηκε σύμφωνα με το τυπικό αν και οι απουσίες από τη δοξολογία αγωνιστών, όπως του Κολοκοτρώνη και των γιων του καθώς και των Πρέσβων της Ρωσίας και της Αυστρίας προκάλεσε σχόλια.⁷⁷ Πάλι με αφορμή την επέτειο θα υπάρξουν αναφορές στο Σύνταγμα και την αναγκαιότητα εφαρμογής του. Έτσι η *Αθηνά* δημοσιεύει, πριν τη γιορτή, το ποίημα του Π. Σούτσου «Το επέτιον άσμα της 25 Μαρτίου» όπου ανάμεσα στα υπόλοιπα σημαντικά γεγονότα της Επανάστασης αναφέρονται και οι Εθνοσυνελεύσεις στις οποίες οι επαναστάτες:

Και το Σύνταγμα εις χείρας, καθιδρύομεν εις θρόνον,
Την απλήν ελευθερίαν, βασιλίδα των προγόνων.⁷⁸

Επίσης η εφημερίδα *Αιών* σε πρωτοσέλιδο άρθρο ανήμερα της εθνικής επετείου, θεωρούσε υπεύθυνη για κάθε κακοδαιμονία της Ελλάδας –οικονομική κρίση, ανταρσίες, ληστεία κλπ- την έλλειψη Συντάγματος. Ανέμενε λοιπόν από τον Όθωνα την παραχώρηση Συντάγματος με αφορμή τον εορτασμό.

Καλύπτει τον ορίζοντά μας σκότος βαθύ. Μόνη του Συντάγματος η ανατολή, ως σύμφωνος μ' εκείνην της 25 Μαρτίου δύναται να διασκεδάση τούτο ... Πεποίθαμεν δε εις την φρόνησιν και τον Ελληνισμόν του Βασιλέως ημών ότι δοξολογών σήμερον εις τον Ναό την Εθνικήν Εορτήν της 25 Μαρτίου θέλει τιμήσει ταύτη δεόντως

⁷⁵ εφημ. *Αθηνά*, φ. 603, 1.4.1838, σ.1

⁷⁶ εφημ. *Αιών*, φ. 50, 25.3.1839, σ.1

⁷⁷ εφημ. *Αθηνά*, φ. 704, 27.3.1840, σ.2

⁷⁸ εφημ. *Αθηνά*, φ. 703, 23.3.1840, σ.3

ευαγγελιζόμενος εις τον Λαόν του την ανάστασιν της Συνταγματικής Θεσμοθεσίας. Τούτο, ως το βασιλικώτερον των έργων Του, προσεκλήθη να πράξει. Τούτο αντιστοιχεί με τον μέγα προορισμόν Του επί της Ελλάδας... Εις την εθνικήν ημέραν της 25 Μαρτίου αναγνωρίζουν οι Έλληνες την Ελευθερίαν των και ο βασιλεύς τον Θρόνον του.⁷⁹

Με αφορμή τον υποτονικό εορτασμό της προηγούμενης χρονιάς προγραμματίστηκε και ιδιωτικός εορτασμός με μνημόσυνο υπέρ των πεσόντων αγωνιστών και στη συνέχεια συμπόσιο. Σύμφωνα με έναν από τους οργανωτές, το Ζήση Σωτηρίου, κυβερνητική παρέμβαση στην Ιεραρχία απέτρεψε την εκκλησιαστική τελετή αλλά πραγματοποιήθηκε το συμπόσιο.⁸⁰

Στη γιορτή του 1841 και πάλι η *Αθηνά* επέκρινε τις αρχές για «αδιαφορία και ολιγωρία, όπως μαρτυρεί η παράλειψις των πρωινών και εσπερινών κανονοβολισμών». Συγκρίνοντάς την μάλιστα με άλλες τελετές διαπιστώνει απροθυμία εκ μέρους των υπεύθυνων υπουργών να εντάξουν στην εθνική εορτή δραστηριότητες όπως απονομή χαρίτων και αμοιβών ή να εκδώσουν πρόγραμμα υποβαθμίζοντάς την.⁸¹

Όπως και την προηγούμενη χρονιά οργανώνεται ιδιωτικός εορτασμός από νεαρούς φοιτητές οι οποίοι φωταγωγούν αίθουσα και τη στολίζουν με την εικόνα του Κοραή, γνωστού υπέρμαχου των δημοκρατικών ιδεών και άλλες εικόνες με συμβολικό περιεχόμενο όπως ενός πλοίου χωρίς πηδάλιο. Οι πρωταγωνιστές συνελήφθησαν και παραπέμφθηκαν σε δίκη. Ο Ζήσης Σωτηρίου ο οποίος απουσίαζε από την εκδήλωση λόγω ασθένειας μήνυσε τον εαυτό του ώστε συμπαρασταθεί στους ομοϊδεάτες του. Τελικά καταδικάστηκε ένας σε φυλάκιση 45 ημερών και οι υπόλοιποι αθώωθηκαν.⁸²

⁷⁹ εφημ. *Αιών*, φ. 148, 25.3.1840, σ.1

⁸⁰ Ζήση Σωτηρίου, *Τα άπαντα του συνταγματικού Έλληνο Ζήση Σωτηρίου*, Εν Αθήναις, αυτοέκδοση, 1848, σ.10

⁸¹ εφημ. *Αθηνά*, φ. 803, 26.3.1841, σ.1

⁸² Χριστίνα Κουλούρη, *Μύθοι και σύμβολα μιας εθνικής επετείου. Πανηγυρικός Λόγος στον επίσημο εορτασμό της 25ης Μαρτίου*, Κομοτηνή 1995, σ. 27-29 · Ζήση, Σωτηρίου, *ό.π.*, σ.17-18· εφημ. *Αθηνά*, φ. 856, 8.10.1841, σ.3

Το 1842 ο εορτασμός κατά την *Αθηνά* «ήτο αληθώς πάνδημος πανήγυρις» και γιορτάστηκε με λαμπρότητα, ευταξία και ησυχία, σε πνεύμα ομοψυχίας.⁸³ Στην προηγούμενη όμως σελίδα, σε άλλο άρθρο, αφού αναφέρει τα δεινά και τα κατορθώματα των αγωνιστών, καταλήγει στα επιτεύγματα και τις προσδοκίες για το μέλλον. Έτσι η καθιέρωση συνταγματικών θεσμών και η ευνομία επιδιώκεται να είναι το αποτέλεσμα των πολύχρονων θυσιών.

Αν και πολλά ακριβά ηγοράσαμεν όμως την πολιτικήν μας ύπαρξιν και αυτονομίαν· ευστήσαμεν Πολιτείαν, εστήσαμεν Θρόνον και ενεθρονίσσαμεν εις αυτόν βασιλέα των Ελλήνων τον ΌΘΩΝΑ δια της φρονήσεως του οποίου και της εθνικής συνδρομής όχι μόνον θέλομεν ασφαλίσειν την Πολιτείαν και τας ελευθερίας μας με τους δικαίους και τους προξένους της δόξης και μεγαλειότητος των εθνών συνταγματικούς θεσμούς, αλλ' έτι θέλομεν καταστήσει και την αστυνομικής ευνομίαν, ήτις φέρει την ευτυχίαν και ευταξίαν εις τα έθνη. Τοιούτοι ηλπίζομεν ότι θέλουν είσθαι οι καρποί των αγώνων μας.⁸⁴

Σε ιδιωτικό εορτασμό, σε ξενοδοχείο, στον οποίο συμμετείχε ο Ζήσης Σωτηρίου, επιγραφές με τα ονόματα τόπων διαφόρων μαχών, σχημάτιζαν με τα αρχικά γράμματα την επιγραφή ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΒΑΣΙΛΕΥ.⁸⁵

Ξανά το 1843 ο Ζήσης Σωτηρίου, ο οποίος είχε μεταφέρει την ονομαστική του εορτή την ίδια μέρα με την επέτειο, προσκάλεσε σε ιδιωτικό εορτασμό σε ξενοδοχείο. Ο διάκοσμος του χώρου και η αναφορά σε Συνταγματικό Χάρτη προκάλεσε αντίδραση της αστυνομίας.⁸⁶ Στη συνέχεια φοιτητές του Πανεπιστημίου και μαθητές του Γυμνασίου Αθηνών «περιήλθαν όλη την πόλη ψάλλοντας άσματα υπέρ του Συντάγματος».⁸⁷ Όταν επέστρεψαν στο ξενοδοχείο η αστυνομία τους διέλυσε και φυλάκισε έναν.⁸⁸

⁸³ εφημ. *Αθηνά*, φ. 903, 25.3.1842, σ.3795

⁸⁴ εφημ. *Αθηνά*, φ. 903, 25.3.1842, σ.3794

⁸⁵ «Σάμος, Ύδρα, Ναύπλιον, Τρίκορφα, Άμπλιανη, Γραβιά, Μεσολόγγι, Άργος, Βαλτέτσι, Αβαρίνος, Σπάρτη, Ισθμός, Λάλα, Εύβοια», εφημ. *Αιών*, φ. 342, 29.3.1842, σ.2· Ζήση Σωτηρίου, *ό.π.*, σ.19

⁸⁶ Ζήση Σωτηρίου, *ό.π.*, σ.20

⁸⁷ Χριστίνα, Κουλούρη, *ό.π.*, σ.29

⁸⁸ Ζήση Σωτηρίου, *ό.π.*, σ.20

Μετά την καθιέρωση της εορτής της 3^{ης} Σεπτεμβρίου, έπαψε η αξιοποίηση του εορτασμού της 25^{ης} Μαρτίου, για την προβολή του αιτήματος για Σύνταγμα αφού ο στόχος αυτός είχε ήδη επιτευχθεί. Οι κριτικές για παραβίαση του πνεύματος του Συντάγματος θα επανέρχονται στον εορτασμό της 3^{ης} Σεπτεμβρίου μέσω του τύπου ο οποίος θα σχολιάζει επίσης την παρουσία ή απουσία πρωταγωνιστών της Επανάστασης, πολιτικών, πρέσβων για να αποδώσει το πολιτικό νόημα της γιορτής. Ακόμη και ο διάκοσμος, οι εκδηλώσεις, η διάθεση των πολιτών θα συνδεθούν από τις εφημερίδες με την τήρηση ή μη του Συντάγματος.

Η δεύτερη εθνική γιορτή συμπλήρωνε την πρώτη, της 25^{ης} Μαρτίου αφού το Συνταγματικό κράτος θεωρούνταν ότι ολοκλήρωνε το όραμα των αγωνιστών του Αγώνα. Ακόμη και το 1875, όταν ο εορτασμός της 3^{ης} Σεπτεμβρίου είχε σταματήσει μετά την έξωση του Όθωνα το 1862, αναφέρει η *Παλιγγενεσία* τις δύο γιορτές ως «συναφείς και αδιαίρετους».⁸⁹ Η πηγή κάθε κακοδαιμονίας αποδόθηκε στην παρουσία των Βαυαρών και την έλλειψη Συντάγματος και έτσι και μόνο η εφαρμογή του θεωρήθηκε ότι θα οδηγήσει τη χώρα σε «λαμπρό μέλλον» και άξιζε λοιπόν να καθιερωθεί ως εθνική εορτή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο . Η τελετουργία του εορτασμού

3.1 Οι προετοιμασίες

Σε γενικές γραμμές το τελετουργικό του εορτασμού ήταν τυποποιημένο χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπήρξαν περιπτώσεις επιμέρους αλλαγών. Οι προετοιμασίες ξεκινούσαν μερικές μέρες νωρίτερα με την κατασκευή της αψίδας, συνήθως στην πλατεία Συντάγματος. Η αψίδα αποτελεί μέρος του σκηνικού των εορταστικών εκδηλώσεων ήδη από την υποδοχή του Βασιλιά Όθωνα στο Ναύπλιο, στις 25 Ιανουαρίου 1833. Τότε κατασκευάστηκε θριαμβευτική αψίδα στολισμένη με όπλα, δάφνες και μυρτιές στην πύλη από όπου θα έμπαινε στην πόλη ο βασιλιάς. Πάνω της υπήρχαν διάφορες επιγραφές που αναφέρεται στον βασιλιά, τις τρεις Δυνάμεις, στην αντιβασιλεία, στον βασιλιά της Βαυαρίας Λουδοβίκο καθώς και αποσπάσματα από την Ιλιάδα και την Οδύσσεια στα αρχαία Ελληνικά με σχετικό περιεχόμενο.⁹⁰

⁸⁹ Χριστίνα Κουλούρη, Γιορτάζοντας το έθνος: Εθνικές επέτειοι στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα, *Αθέατες όψεις της ιστορίας*, Αθήνα, Ασίνη, 2012, σ. 207

⁹⁰ Βελιώτη-Γεωργοπούλου, Μ., Η επιτέλεση της ελληνικότητας και της ετερότητας. Οι τελετές για την άφιξη του Όθωνα στο Ναύπλιο, *Ελληνικότητα και Ετερότητα: Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και*

Αντίστοιχη στολισμένη αψίδα με επιγραφές υπέρ του βασιλιά, του συντάγματος, των Δυνάμεων και άλλες αφιερώσεις κατασκευαζόταν σχεδόν κάθε χρόνο.⁹¹ Η προσθήκη επιγραφών με ασυνήθιστο περιεχόμενο προκαλούσε τα σχόλια των εφημερίδων της εποχής. Αψίδα κατασκευαζόταν και σε άλλες πόλεις όπως στην Ερμούπολη της Σύρου το 1862. Εκτός από το δημόσιο χώρο, στολισμός υπήρξε κάποιες φορές και στις ιδιωτικές κατοικίες, πολιτικών προσώπων, στις οποίες συνήθως γίνονταν συγκεντρώσεις ή συμπόσια.

3.2 Το πρόγραμμα

Στην 1^η Σεπτεμβρίου εκδίδονταν από το βασιλικό τυπογραφείο το επίσημο πρόγραμμα της γιορτής το οποίο ξεκινούσε με την τυπική έκφραση: « Την προσεχή [ημέρα] θέλει τελεσθή η Εορτή της 3 Σεπτεμβρίου».⁹²

Ακολουθούσε η περιγραφή του πρώτου γεγονότος του εορτασμού, του κανονιοβολισμού, πρακτική που διατηρείται μέχρι σήμερα κατά τις εθνικές εορτές. «Ο συνήθης κανονοβολισμός θέλει προαναγγείλει το επίσημον της εορτής όστις θέλει επαναληφθή περί την δύσιν του Ηλίου».⁹³ Καθιερωμένη επίσης ήταν η μουσική από το αντίστοιχο στρατιωτικό σώμα το οποίο «θέλει παιανίσει το εωθινό άσμα».

‘Εθνικός Χαρακτήρας’ στον 19ο αιώνα, Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου, Επιμέλεια Α. Ταμπάκη – Ουρ. Πολυκανδριώτη, Β΄ τόμος, Αθήνα, ΕΚΠΑ-Τμήμα Θεατρικών Σπουδών και ΕΙΕ, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, 2016, σελ. 322. <https://www.openbook.gr/ellinikotita-kai-eterotita/> (πρόσβαση στις 30/10/2020).

⁹¹ Δεν κατασκευάστηκε τα έτη 1855, 1856, 1857, 1860, 1861 και δεν υπάρχουν αναφορές στον τύπο της εποχής για τα έτη 1844, 1846, 1847, 1850, 1858.

⁹² Μόνο στο πρώτο πρόγραμμα του 1844 ονομάζεται «αξιομνημόνευτος Εθνική εορτή».

Πρόγραμμα της Εθνικής Εορτής της Γ΄ Σεπτεμβρίου, Γ.Α.Κ., Αρχείο Ανακτορικών περιόδου Όθωνος (1832-1862), φ.354. <http://arxeiomnimon.gak.gr/browse/resource.html?tab=tab02&id=3763>. Τα προγράμματα της «Εθνικής Εορτής της Γ΄ Σεπτεμβρίου», όσων ετών διασώζονται στο σχετικό φάκελο, περιλαμβάνονται στο Παράρτημα. Δεν διασώζονται τα προγράμματα των ετών 1845, 1850, 1858, 1859, 1861 και 1862.

⁹³ Ξεχωρίζει το πρόγραμμα του 1844 αφού αναφέρει «Ο συνήθης κανονοβολισμός θέλει προαναγγείλει την ένδοξον και λαμπράν ταύτην εορτήν, όστις θέλει επαναληφθή περί την δύσιν του Ηλίου». *Ο.π.*

Στη συνέχεια αναγγέλλονταν το βασιλικό ζεύγος, αν θα παρευρίσκονταν και οι δύο, είτε ο ένας αν ο άλλος απουσίαζε στο εξωτερικό.⁹⁴ Μόνο στον εορτασμό του 1855 δεν παρέστη μέλος της βασιλικής οικογένεια στον εορτασμό. Ακολουθούσε ο κατάλογος των επίσημων προσκεκλημένων. Ξεκινούσε με τον πρόεδρο του υπουργικού συμβουλίου και τους υπουργούς, τα προεδρεία της Βουλής και της Γερουσίας ή γενικά τους παρόντες στην Πρωτεύουσα βουλευτές και γερουσιαστές. Στα περισσότερα προγράμματα αναφέρονται και επιτροπές των δύο νομοθετικών σωμάτων οι οποίες εκλέγονταν αποκλειστικά για τον εορτασμό στην τελευταία συνεδρίαση που προηγούνταν της τελετής.⁹⁵ Ακολουθούσε η Ιερά Σύνοδος και από το 1853 υπάρχει και ιδιαίτερη αναφορά στον βασιλικό επίτροπο ο οποίος ήταν διορισμένος σ' αυτή.⁹⁶ Στη συνέχεια οι δικαστικές αρχές δηλαδή ο πρόεδρος και ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου, ο πρόεδρος και ο βασιλικός επίτροπος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ο πρόεδρος και ο εισαγγελέας Εφετών και μετά από άλλους αξιωματούχους ο πρόεδρος και ο εισαγγελέας Πρωτοδικών. Η αναφορά στα μέλη του δικαστικού σώματος γίνεται λεπτομερής στα τελευταία προγράμματα όπως συμβαίνει και στους άλλους επισήμους προσκεκλημένους.

Από τους εκπαιδευτικούς φορείς μετά τους ανώτατους δικαστικούς αναφέρεται ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου και οι κοσμήτορες (σημάντορες) των τεσσάρων σχολών, ο διευθυντής του Διδασκαλείου, ο διευθυντής του σχολείου των Τεχνών (του Πολυτεχνικού σχολείου από το 1856), ο Γυμνασιάρχης, ο διευθυντής της Ριζαρείου σχολής (από το 1856). Ακολουθούσαν οι στρατιωτικές αρχές δηλαδή ο φρούραρχος Αθηνών και όλοι οι ανώτεροι και κατώτεροι αξιωματικοί που βρίσκονταν στην πρωτεύουσα καθώς και υπάλληλοι του στρατού και του ναυτικού. Επίσης οι διοικητικές αρχές, ο νομάρχης και όλοι οι επικεφαλής δημοσίων υπηρεσιών οι όποιοι με την πάροδο των ετών αυξάνονταν εφόσον δημιουργούνταν νέα

⁹⁴ Τα έτη 1845, 1849 και 1857 απουσίαζε η Αμαλία και τα έτη 1850, 1852, 1856, 1858, και 1861 ο Όθωνας.

⁹⁵ Δεν αναφέρονται επιτροπές στα προγράμματα των ετών 1854, 1857, 1860.

⁹⁶ Σύμφωνα με τον Καταστατικό Νόμο του ΣΑ'/1852 «Νόμος Καταστατικός της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος: «Παρά τη Ιερά Συνόδω διορίζεται υπό του Βασιλέως, βασιλικός Επίτροπος.... Πάσα δε απόφασις ή πράξις της Ιεράς Συνόδου γινομένη εν απουσία του βασιλικού Επιτρόπου, ή μη φέρουσα την προσυπογραφήν αυτού είναι άκυρος».

αξιώματα.⁹⁷ Ακόμη η δημοτική αρχή δηλαδή ο δήμαρχος και ο πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου και τέλος όλοι οι πολιτικοί και στρατιωτικοί υπάλληλοι. Ξεχωριστή αναφορά υπήρχε πάντα στο πρόγραμμα στους πρέσβεις με την τυπική έκφραση: «Οι κύριοι αντιπρόσωποι των ξένων Δυνάμεων θέλουσιν ειδοποιηθή δια να λάβωσι μέρος, εάν ευαριστώνται, εις την τελετήν ταύτην».

Αντίστοιχο πρωτόκολλο συμμετεχόντων υπήρχε και στους εορτασμούς των άλλων πόλεων της χώρας όπου συμμετείχαν οι τοπικές αρχές δηλαδή ο νομάρχης ως εκπρόσωπος της κεντρικής εξουσίας, ο δήμαρχος και το δημοτικό συμβούλιο, οι στρατιωτικές αρχές και οι πρόξενοι, όπου λειτουργούσαν προξενεία όπως στον εορτασμό στη Σύρο το 1862.⁹⁸

3.3 Οι κρατικές εκδηλώσεις

Συνήθως την 1^η και 2^η Σεπτεμβρίου συνεδρίαζε η Βουλή και η Γερουσία για την επιλογή (με κλήρωση) επιτροπών των δύο σωμάτων οι οποίες θα εκπροσωπούσαν επίσημα τη νομοθετική εξουσία στις εκδηλώσεις δηλαδή για τη δοξολογία και την έκφραση συγχαρητηρίων στο βασιλιά για την εθνική επέτειο.⁹⁹

Η εθνική εορτή ξεκινούσε με τους 21 κανονιοβολισμούς και τη μουσική από το στρατιωτικό τμήμα το οποίο παιάνιζε το εωθινό άσμα. Στις «9 ³/₄ π.μ» είχε συγκεντρωθεί στα Ανάκτορα -ύστερα από εγκύκλιο του υπεύθυνου «επί των τελετών» ή του Αυλάρχη- η συνοδεία του βασιλικού ζεύγους. Αποτελούνταν από τη Μεγάλη Κυρία, τις Κυρίες της Αυλής, τους υπασπιστές και τους διαγγελεείς οι οποίοι θα συνόδευαν -φορώντας τη μεγάλη τους στολή- τα τιμώμενα πρόσωπα στη δοξολογία. Η βασιλική πομπή ξεκινούσε στις 10 και κατευθύνονταν στο ναό όπου θα τελούνταν η ακολουθία. Η συνηθισμένη εκκλησία ήταν η Αγία Ειρήνη και σπανιότερα η Καπνικαρέα.¹⁰⁰ Μόνο στον τελευταίο εορτασμό του 1862 έγινε εκκλησιασμός στο ναό της Μητροπόλεως ο οποίος είχε εγκαινιαστεί το ίδιο έτος.

⁹⁷ Στο πρόγραμμα του 1844 αναφέρονται 19 κατηγορίες προσκεκλημένων ενώ σ' αυτό του 1860 αναφέρονται 29, ενδεικτικό της επέκτασης του κρατικού μηχανισμού.

⁹⁸ εφημ. *Ένωσις*, φ. 424, 7.9.1862, σ.3

⁹⁹ εφημ. *Αιών*, φ. 995, 3.9.1849

¹⁰⁰ Η Καπνικαρέα χρησιμοποιήθηκε τα έτη 1848, 1849, 1850, 1851, 1854.

Έξω από το στολισμένο ναό ήταν ήδη παρατεταγμένα στρατεύματα και είχαν προσέρθει οι επίσημοι, όπως όριζε το πρωτόκολλο. Επίσης υπήρχε πλήθος πολιτών οι οποίοι υποδέχονταν το βασιλιά και τη βασίλισσα με επευφημίες. Μετά το τέλος της δοξολογίας επέστρεφαν στο παλάτι και ο παρατεταγμένος στρατός στο στρατώνα, συνήθως μετά από πορεία προς την πλατεία των ανακτόρων με τη συνοδεία της μουσικής, χωρίς αυτό να τηρείται πάντα. Στον εορτασμό του 1851 αναφέρεται μάλιστα «παράλλασις όλων των εν τη Πρωτευούσι στρατευμάτων έμπροσθεν των Ανακτόρων ενώπιον των Α.Α.Μ.Μ.». ¹⁰¹

Ο επίσημος εορτασμός ολοκληρωνόταν το βράδυ με τη μουσική, συνήθως στην πλατεία Συντάγματος, τη φωταγώγηση δημοσίων κτιρίων και των πρεσβειών και τους καθιερωμένους κανονιοβολισμούς. Το βραδινό πρόγραμμα δεν τηρούνταν με αυστηρότητα γιατί αρκετές φορές υπήρχαν εκδηλώσεις υπέρ της εφαρμογής του συντάγματος δηλαδή αντιπολιτευτικές και υπήρχαν εκ μέρους των αρχών τροποποιήσεις ή ματαίωση εκδηλώσεων που ευνοούσαν τις συγκεντρώσεις όπως της μουσικής. ¹⁰²

Με το ίδιο τελετουργικό πραγματοποιούνταν ο εορτασμός και σε άλλες πόλεις όπως στην Ερμούπολη της Σύρου η οποία ήταν μεγάλο εμπορικό κέντρο. Έτσι και εκεί υπήρχε στολισμός και φωταγώγηση δημοσίων κτιρίων, δοξολογία με την παρουσία των τοπικών αρχών, αψίδα και μουσική. ¹⁰³

3.4 Οι ιδιωτικές εκδηλώσεις

Στις ιδιωτικές εκδηλώσεις περιλαμβάνονταν εκτός από τη συμμετοχή των πολιτών στις επίσημες εκδηλώσεις και ατομικές δραστηριότητες. Έτσι καταστήματα και σπίτια, κυρίως πολιτικών ή εκδοτών, στολίζονταν με επιγραφές και παραστάσεις με πολιτικό περιεχόμενο. ¹⁰⁴ Το βράδυ επίσης φωταγωγούνταν και ο πλούσιος ή

¹⁰¹ εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη*, αρ. 951, 8.9.1851

¹⁰² Το 1848 διακόπηκε η μουσική στην πλατεία Συντάγματος λόγω του μεγάλου πλήθους. Το 1851 και το 1860, η προγραμματισμένη βραδινή μουσική δεν πραγματοποιήθηκε παρά την προετοιμασία φωταγώγησης της πλατείας Συντάγματος που είχε προηγηθεί. Επίσης το 1861 η εκδήλωση έγινε στο Πεδίο του Άρεως μακριά από το κέντρο της πόλης.

¹⁰³ εφημ. *Ένωσις*, φ. 424, 7.9.1862, σ.3

¹⁰⁴ εφημ. *Αιών*, φ. 653, 6.9.1845, σ.1 · εφημ. *Αιών*, φ. 720, 6.9.1846, σ.2· εφημ. *Ένωσις*, φ. 424, 7.9.1862, σ.3

περιορισμένος φωτισμός της πόλης ήταν ένδειξη του ενθουσιασμού ή της κατήφειας των πολιτών.¹⁰⁵ Επίσης πολλοί πολίτες έφεραν το «αριστείο» της 3^{ης} Σεπτεμβρίου, η παράλειψη του οποίου από το στρατό ή τους επίσημους αποτελούσε προκαλούσε αρνητικά σχόλια του τύπου.¹⁰⁶ Επιπλέον στη διάρκεια της ημέρας πραγματοποιούνταν επισκέψεις στα σπίτια των πρωταγωνιστών της επανάστασης, πολιτικών και εκδοτών, ακόμη κι αυτών που απουσίαζαν από τη χώρα, για την έκφραση συγχαρητηρίων ευχών.¹⁰⁷

Ξεχωριστή εκδήλωση αποτελούσε το συμπόσιο. Το βράδυ της εθνικής γιορτής είτε σε σπίτι πολιτικού είτε σε ξενοδοχείο οργανώνονταν συμπόσιο με συμμετοχή πολιτικών και δημοσιογράφων το οποίο προσέλκυε την προσοχή των πολιτών, πολλοί από τους οποίους παρευρίσκονταν ακόμη και έξω από το χώρο. Συμπόσια αναφέρονται τα τρία πρώτα χρόνια με διαφορετικά πολιτικά μηνύματα. Έτσι το 1844, το πρώτο έτος του επίσημου, ξεχωριστού εορτασμού, παρευρέθηκαν και ο νεοεκλεγείς πρωθυπουργός Ι. Κωλέττης και οι υπουργοί Α. Μεταξάς και Κ. Τζαβέλας.¹⁰⁸ Επίσης και τον επόμενο χρόνο ο Ι. Κωλέττης με βουλευτές παρέστησαν σε δύο συμπόσια.¹⁰⁹ Το 1846 δεν παρευρέθηκε ο πρωθυπουργός και κυρίως συμμετείχαν μέλη της κυβέρνησης που είχε ορκιστεί τη βραδιά της 3^{ης} Σεπτεμβρίου¹¹⁰ προκαλώντας ανησυχία στην κυβέρνηση η οποία είχε μετακινήσει δύναμη στρατού και χωροφυλακής κοντά στο ξενοδοχείο «Παρνασσός» απέναντι από την Αγία Ειρήνη όπου έγινε το συμπόσιο.¹¹¹

¹⁰⁵ εφημ. *Αιών*, φ. 808, 6.9.1847, σ.2· εφημ. *Αιών*, φ. 1049, 6.9.1850, σ.2

¹⁰⁶ εφημ. *Αιών*, φ. 653, 6.9.1845, σ.1 · εφημ. *Αιών*, φ. 1191, 5.9.1851, σ.1· εφημ. *Αθηνά*, φ. 1904-1905, 4.9.1852, σ.2· εφημ. *Αθηνά*, φ. 2145, 3.9.1854, σ.2

¹⁰⁷ εφημ. *Αιών*, φ. 557, 2.9.1844, σ.2 · εφημ. *Αιών*, φ. 653, 6.9.1845, σ.1 · εφημ. *Αιών*, φ. 720, 6.9.1846, σ.2

¹⁰⁸ εφημ. *Αιών*, φ. 558, 6.9.1844, σ.1· Η κυβέρνηση είχε ορκιστεί στις 18 Αυγούστου 1844. Στέφανος, Παπαγεωργίου. *Από το γένος στο έθνος. Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821-1862*, Αθήνα, Παπαζήση, 2003, σ.442

¹⁰⁹ εφημ. *Αιών*, φ. 653, 6.9.1845, σ.1

¹¹⁰ Η κυβέρνηση της 3ης Σεπτεμβρίου αποτελούνταν από τους Α. Μεταξά (πρωθυπουργό) και τους Α. Λόντο, Κ. Κανάρη, Ρ. Παλαμήδη, Λ. Μελά, Μ. Σχινά και Δ. Μανσόλα. Στέφανος, Παπαγεωργίου. *Ο*, π, σ.398

¹¹¹ εφημ. *Αιών*, φ. 720, 6.9.1846, σ.2

Ιδιαίτερη περίπτωση συμμετοχής στον εορτασμό της εθνικής εορτής αποτελούσε ο αγωνιστής Ζήσης Σωτηρίου. Γνωστός για την προσήλωσή του στην καθιέρωση και στη συνέχεια στην εφαρμογή του Συντάγματος, φρόντιζε με ποικιλία δραστηριοτήτων να αποτελεί μέρος της γιορτής. Ο Ζήσης Σωτηρίου με διαγγέλματα προς τον ελληνικό λαό, τους κατοίκους της πρωτεύουσας αλλά και άλλους αποδέκτες, ακόμη και ευρωπαϊκών χωρών, εξυμνούσε το Σύνταγμα. Επίσης φρόντιζε να οργανώνει συμπόσιο είτε στην πλατεία του Συντάγματος ή σε ξενοδοχείο ή στο σπίτι του. Ακόμη εξέδιδε φυλλάδια ή συλλογές των έργων του υπέρ του Συντάγματος και τα υπέγραφε ως «Συνταγματικός» ή ως «ο ευπειθής στους Συνταγματικούς νόμους».¹¹² Τελευταία προσπάθειά του για οργάνωση συμποσίου αναφέρεται το 1861 αλλά τη μέρα της επετείου η αστυνομία δεν επέτρεψε την εκδήλωση παρά τις προετοιμασίες που είχαν γίνει.¹¹³

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο. Εορτασμοί κατά έτος

1843

Ο πρώτος εορτασμός της εθνικής επετείου ξεκίνησε με εορταστικές εκδηλώσεις από Δήμους των επαρχιακών πόλεων. Με την είδηση των γεγονότων της 3^{ης} Σεπτεμβρίου στην Αθήνα, δημοτικές αρχές ανέλαβαν την πρωτοβουλία διοργάνωσης εκδηλώσεων στο τυπικό των ήδη καθιερωμένων επετείων με δοξολογία, φωταψίες, στολισμό αψίδας κλπ.

Έτσι το Δημοτικό συμβούλιο του Δήμου Λεβαδέων «ενέκρινε προς σύντομον ανάμνησιν των συμβεβηκότων» να τελεστεί δοξολογία στην πλατεία της πόλης στις 8 Σεπτεμβρίου στην οποία προσκαλούσε όλους τους δημότες να λάβουν μέρος και να εκδηλώσουν τη χαρά τους για τις ωφέλειες της «περιωνύμου» ημέρας για το έθνος. Μάλιστα δίνονταν και οδηγίες για τις ατομικές εκδηλώσεις αφού μόνο «δια καθαράς

¹¹² Ζήση, Σωτηρίου, *Τα άπαντα του συνταγματικού Έλληνος Ζήση Σωτηρίου*, Εν Αθήναις, αυτοέκδοση, 1848

¹¹³ εφημ. Αθηνά, φ. 3011, 7.9.1861, σ.2

ενδυμασίας και πλουσιοπαρόχου φωτισμού» μπορούσαν να συμμετέχουν και να αποδώσουν την ένταση των συναισθημάτων τους.¹¹⁴

Στο Δήμο Θυρέας, στο Άστρος Κυνουρίας στις 6 Σεπτεμβρίου με απόφαση του Δημάρχου στήθηκε τόξο στολισμένο με μυρσίνες και στεφάνια. Στο σημείο αυτό συγκεντρώθηκαν περίπου δυο χιλιάδες κάτοικοι παρά το γεγονός ότι ήταν εποχή αγροτικών εργασιών, του τρύγου. Ταυτόχρονα από περίπου εκατό μικρά πλοία από το λιμάνι πυροβολούσαν ενώ το συγκεντρωμένο πλήθος ζητωκραύγαζε υπέρ των Βασιλέων και των «αυτουργών της ενδόξου εθνικής παλιγγενεσίας», του συμβουλίου της Επικρατείας, του στρατού. Μετά τη δοξολογία, σε έκτακτη συνεδρίαση, το δημοτικό συμβούλιο συνέταξε πράξη με την οποία εξέφραζε την ευγνωμοσύνη του προς το βασιλιά, το συμβούλιο της Επικρατείας, το στρατό και όσους στην πρωτεύουσα ενέργησαν για τα «λαοσώα» μέτρα, την «υπέρλαμπρον» ημέρα της 3^{ης} Σεπτεμβρίου. Το βράδυ έγινε φωταψία και «Ελληνικός χορός» και εξακολούθησαν οι ζητωκραυγές από το πλήθος. Η ενθουσιώδης περιγραφή της γιορτής καθώς και η πράξη του δημοτικού συμβουλίου, στάλθηκαν με επιστολή στην εφημερίδα *Αθηνά*, με την παράκληση να δημοσιευθεί.¹¹⁵

Στο Ναύπλιο, όταν έφθασε στις 5 Σεπτεμβρίου το φύλλο της εφημερίδας της Κυβερνήσεως με τα δημοσιευμένα «Συνταγματικά Διατάγματα», ο Δήμαρχος συγκάλεσε το δημοτικό συμβούλιο και σε συγκέντρωση πολιτών στην πλατεία Πλατάνου -η οποία μετονομάστηκε σε πλατεία Συντάγματος- τα διάβασε μέσα σε επευφημίες και ζητωκραυγές. Στη συνέχεια ο στρατός έδωσε, χωρίς να περιμένει τη σχετική διαταγή από το αρμόδιο υπουργείο, το νέο όρκο. Το δημοτικό συμβούλιο εξέδωσε πράξη, με την οποία τόνιζε ότι οι ενέργειες του στρατού και του λαού της πρωτεύουσας ήταν σύμφωνες με την επιθυμία όλων των Ελλήνων και η οποία μαζί με την «πατριωτικοτάτην του Δημάρχου διακήρυξιν» στάλθηκε με ειδικό απεσταλμένο στο υπουργείο των Εσωτερικών. Μετά το μεσημέρι οργανώθηκε γεύμα από τους πολίτες στον κήπο του Κυβερνείου στο οποίο έλαβαν μέρος στρατιωτικοί και πολίτες. Στις 4 το απόγευμα όλοι εισήρθαν στην πόλη «ως εν θριάμβω» με

¹¹⁴ εφημ. *Αθηνά*, αρ. 1049, 15.9.1843, σ. 8035-8036

¹¹⁵ *Ο.π.* Αντίστοιχη επιστολή στην ίδια εφημερίδα έστειλε και ο δήμαρχος Ορχομενού επισυνάπτοντας έγγραφο του προς το Διοικητήριο, με ευχές υπέρ του Συνταγματικού θρόνου και του Βασιλιά και τη διαβεβαίωση ότι επικρατεί ησυχία και ευταξία στο Δήμο.

επευφημίες υπέρ του συντάγματος και το βράδυ η πόλη φωταγωγήθηκε όπως ποτέ άλλοτε στο παρελθόν. Την επόμενη μέρα έγινε εκκλησιαστική τελετή στο ναό του αγίου Γεωργίου και μετά άρχισε ο κανονιοβολισμός από τα φρούρια μέσα σε γενικό ενθουσιασμό.¹¹⁶

Επίσημα στην Αθήνα η επέτειος γιορτάστηκε, με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, στις 18 Σεπτεμβρίου μαζί με την ονομαστική εορτή του βασιλιά.¹¹⁷ Στήθηκε αψίδα, με την επιστασία αξιωματικών του στρατού και της αστυνομίας, η οποία έφερε τις επιγραφές: «Ζήτω ο Συνταγματικός Βασιλεύς της Ελλάδος» και «3 7βρίου 1843» στην οδό Αιόλου, δίπλα από το Ναό της Αγίας Ειρήνης στον οποίο τελέστηκε η δοξολογία. Αρχικά προσήρθαν στο Ναό, έξω από τον οποίο είχαν παραταχθεί στρατεύματα και παίανιζε η μουσική ο πρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου και οι υπουργοί. Στη συνέχεια έφθασαν ο βασιλιάς και η βασίλισσα με άμαξα έξι ίππων. Σύμφωνα με την Αμαλία ο Όθωνας δεν είχε ενημερωθεί ότι θα γιόρταζαν και την επέτειο της 3^{ης} Σεπτεμβρίου. Παρά τις ανησυχίες της για τυχόν επεισόδια «όλα έγιναν με τη μεγαλύτερη τάξη».¹¹⁸ Έγιναν δεκτοί από τους συγκεντρωμένους με ζητωκραυγές ενώ από τους εξώστες των σπιτιών τούς έρRAINαν

¹¹⁶ εφημ. *Αθηνά*, αρ. 1047, 8.9.1843, σ. 8027

¹¹⁷ «Σύμφωνα με την υπό σημερινήν ημερομηνίαν απόφασιν του Υπουργικού Συμβουλίου η επί των Εσωτερικών Γραμματεία διακηρύττει· Αύριον την 18^{ην} του τρέχοντος η Εθνική Εορτή της 3 Σεπτεμβρίου ενούται διά το παρόν έτος μετά της εορτής του Σ. ημών Βασιλέως Όθωνος· του λοιπού θέλει τελείσθαι κατά την 3 Σεπτεμβρίου έκαστου έτους, σύμφωνα με το περί τούτου Διάταγμα. Πεπεísμεθα δε, ότι άπαντες οι εν τη πρωτεύουση πολίται θέλουν συμμεθέξω εις την λαμπρά ταύτην διπλή εορτήν με την συνήθη αυτών σεμνοπρέπεια και με την ευταξίαν εκείνην, ήτις διέκρινε και ελάμπρυνε την ημέρα της 3 Σεπτεμβρίου δίδοντες τοιουτοτρόπως νέα δείγματα της προς τον Συνταγματικόν Θρόνον αφοσιώσεώς των και του υπέρ της εθνικής δόξης ζήλου των. Αθήναι την 17 Σεπτεμβρ. 1843. Ο Γραμματεύς Ρ. ΠΑΛΑΜΙΔΗΣ» Εφημ. *Αιών*, φ. 471, 20 .9.1843

Ο συνεορτασμός επετείων δεν ήταν ασυνήθιστη πρακτική. Η επέτειος της ίδρυσης του Πανεπιστημίου μετατέθηκε από τις 3 Μαΐου στις 20 Μαΐου (εφημερίδα της κυβέρνησης, φ. 19/22.5.1838) ώστε να εορτάζεται μαζί με τα γενέθλια του βασιλιά.

Στο σχετικό φάκελο των προγραμμάτων για την ονομαστική εορτή του Όθωνα, των Γενικών Αρχείων του Κράτους, δεν υπάρχει το πρόγραμμα του 1843.Γ.Α.Κ., *Αρχείο Ανακτορικών περιόδου Όθωνος (1832-1862)*, φ. 338. <http://arxeiomnimon.gak.gr/browse/resource.html?tab=tab02&id=3747>

¹¹⁸ «Στον Όθωνα δεν το είχαν πει ότι θα εορτάζαμε και αυτό το πράγμα», Βάνα Μπουσέ & Μιχαέλ Μπουσέ, *ό.π.* τ. Α΄. σ. 442· «Θα πάμε στη εκκλησία και είπαν ότι την ημέρα αυτή θα φωνάζουν κάτι σχετικό με τη βάπτισή [του]., *ό.π.* τ. Α΄. σ. 441

με άνθη, ανθόνερο και ροδόσταμο. Μετά την ολοκλήρωση της τελετής οι βασιλείς αναχώρησαν-μέσα στο ίδιο κλίμα ενθουσιασμού και επευφημιών- για τα ανάκτορα όπου δέχτηκαν τους πρέσβεις και τους κρατικούς αξιωματούχους σύμφωνα με τη εθιμοτυπία.¹¹⁹ Στη συνέχεια χαιρέτησαν από τον εξώστη του παλατιού το συγκεντρωμένο πλήθος που εξακολουθούσε ζητωκραυγές και τις εκδηλώσεις αφοσίωσης υπέρ του Όθωνα. Ίδιο κλίμα επικράτησε και το βράδυ όταν επισκέφθηκαν το θέατρο στην φωταγωγημένη πόλη. Παρά τις αντιρρήσεις της Αμαλίας η οποία δεν ήθελε να πάει γιατί «το πρωί είχαν εξαπατήσει το βασιλιά» σχετικά με το διπλό εορτασμό, ο Όθωνας είπε ότι θα ήταν καλύτερα να πάνε και τους έγινε «ιδιαιτέρη υποδοχή».¹²⁰ Η γιορτή ολοκληρώθηκε με τους καθιερωμένους κανονιοβολισμούς και τη μουσική. Σύμφωνα την εφημερίδα *Αιών* «ουδέποτε έγινε παρομοία τέτοια τελετή, ουδέποτε άλλοτε ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ είδε τόσον ενθουσιασμόν, τόσην εγκάρδιον ειλικρίνειαν, τόσην τάξιν εκ μέρους του πιστού Λαού Του.»¹²¹

1844

Την 1^η Σεπτεμβρίου δημοσιεύεται από το βασιλικό τυπογραφείο το πρόγραμμα της «Εθνικής Εορτής της Γ' Σεπτεμβρίου».¹²² Έτσι η «αξιωματικόν Εθνική εορτή» προβλέπεται ότι θα ξεκινήσει με τον «συνείθη κανονιοβολισμό» ο οποίος θα «προαναγγείλει την ένδοξον και λαμπράν ταύτην εορτήν» και στη συνέχεια η στρατιωτική μουσική θα «παιανίσει το εωθινόν άσμα». Θα ακολουθήσει η δοξολογία στην Αγία Ειρήνη στις 10 π.μ. όπου θα παρευρεθεί ο βασιλιάς και η βασίλισσα. Σύμφωνα με το καθιερωμένο πρωτόκολλο θα παρευρίσκονταν επίσης όλες οι αρχές: ο πρόεδρος και τα μέλη του υπουργικού συμβουλίου, η Ιερά Σύνοδος, η ηγεσία του δικαστικού σώματος, η στρατιωτική ηγεσία οι ανώτεροι διοικητικοί υπάλληλοι και

¹¹⁹ Από τους πρέσβεις δεν παρευρέθησαν στη δοξολογία οι απεσταλμένοι της Αυστρίας Πρόκες και της Πρωσίας Μπρασσιέ οι οποίοι δεν επιδοκίμαζαν την επανάσταση της 3ης Σεπτεμβρίου και σύμφωνα με την Αμαλία δεν επιτρεπόταν να πάνε αφού δεν είχε έρθει αναγνώριση από τις αυλές τους. Επίσης δεν παρευρέθηκε και ο Κατακάζης της Ρωσίας ενώ «οι αντιπρόσωποι των Δυνάμεων που υποστηρίζουν το Σύνταγμα ήταν παρόντες» κατά την Αμαλία, δηλαδή οι Λάουνς της Αγγλίας και Πισκατόρν της Γαλλίας. Βάνα Μπουσέ & Μιχαέλ Μπουσέ, *ό.π. τ. Α'.* σ. 442, 449

¹²⁰ *ό.π. τ. Α'.* σ. 443

¹²¹ Εφημ. *Άγγελος*, αρ. 20, 18.9.1843, σ.4· εφημ. *Αθηνά*, αρ. 1050, 18.9.1843, σ.8038· εφημ. *Αιών*, φ. 471, 20.9.1843, σ.1

¹²² *Πρόγραμμα της Εθνικής Εορτής της Γ' Σεπτεμβρίου, ό.π.*

συνολικά όλοι οι πολιτικοί και στρατιωτικοί υπάλληλοι της πρωτεύουσας. Ξεχωριστή αναφορά γίνεται για τους πρέσβεις (Αντιπροσώπους) των Ξένων Δυνάμεων.¹²³ Η γιορτή θα ολοκληρωνόταν με κανονιοβολισμούς με τη δύση του ήλιου και φωταγώγηση της πόλης το βράδυ. Το ίδιο πρόγραμμα επαναλαμβανόταν σε όλη την περίοδο εορτασμού της συγκεκριμένης εορτής, με προσθήκες πρόσκλησης νέων αξιωματούχων καθώς διευρυνόταν ο κρατικός μηχανισμός στη διάρκεια της βασιλείας του Όθωνα.

Σύμφωνα με τις περιγραφές του τύπου «τα ένδοξα και εθνοσώα γεννέθλια της αξιομνημονεύτου και μεγαλυνόμου ημέρας της 3 Σεπτεμβρίου»¹²⁴ γιορτάστηκαν με επισημότητα και λαμπρότητα. Ιδιαίτερα ενθουσιώδης περιγράφεται η συμμετοχή των πολιτών οι οποίοι από το πρωί «συνεπυκνώθησαν ασπαζόμενοι αλλήλους κατά την λεωφόρον του Αιόλου ή περί τον ναόν της αγίας Ειρήνης».¹²⁵ Μπροστά από τα παρατεταγμένα στρατεύματα του πεζικού, του ιππικού και των λοιπών σωμάτων προσήρθαν οι επίσημοι σύμφωνα με το πρωτόκολλο. Μετά την δοξολογία με την παρουσία των βασιλέων, του Πρωθυπουργού, του υπουργικού συμβουλίου, της πολιτικής, στρατιωτικής, εκκλησιαστικής ηγεσίας καθώς και των πρέσβων των «Συνταγματικών Δυνάμεων» οι βασιλείς αναχώρησαν για τα ανάκτορα επευφημούμενοι από το συγκεντρωμένο πλήθος το οποίο τους συνόδευσε μαζί με τα στρατεύματα. Εντύπωση προκάλεσε η απουσία του αρχηγού της αντιπολίτευσης Α. Μαυροκορδάτου η οποία σχολιάστηκε δυσμενώς από μερίδα του τύπου¹²⁶ καθώς και του Δ. Καλλέργη πρωταγωνιστή της επανάστασης.¹²⁷

Την υπόλοιπη ημέρα ο Πρωθυπουργός Κωλέττης και οι υπουργοί Μεταξάς, Τζαβέλας και Βάλβης δέχονταν επισκέψεις για την έκφραση συγχαρητηρίων από τους πολίτες. Ακολούθησε συμπόσιο στο σπίτι του Κ. Βρυζάκη -«εις την άνωθεν του καφεενείου της Ωραίας Ελλάδος οικία, παιανίζούσις της μουσικής», γράφει Η

¹²³ Ο.π. «Οι Κ.Κ. Αντιπρόσωποι των Ξένων Δυνάμεων θέλουσιν ειδοποιηθή δια να λάβωσι μέρος, εάν ευαριστώνται, εις την τελετήν ταύτην».

¹²⁴ Εφημ. *Ο φίλος του λαού της τρίτης Σεπτεμβρίου*, αρ. 371, 5.9.1844, σ. 3. Από το αρ. 219, 9.12.1843, φύλλο (στο πρωτοσέλιδο του οποίου παρουσιάζονται οι αρχές της εφημερίδας) άλλαξε ο αρχικό τίτλος της εφημερίδας *Ο φίλος του λαού* με την παραπάνω προσθήκη.

¹²⁵ εφημ. *Αιών*, φ. 558, 6.9.1844, σ.1

¹²⁶ Ο.π

¹²⁷ Εφημ. *Ο φίλος του λαού της τρίτης Σεπτεμβρίου*, ό.π

ταχύπτερος φήμη, στο οποίο παρευρέθησαν και οι Κωλέττης, Μεταξάς και Τζαβέλας.¹²⁸ Στη διάρκεια του έγιναν προποσείς υπέρ του βασιλιά, των «Ευεργετίδων Δυνάμεων», του Συντάγματος και των πρωταγωνιστών της επανάστασης. Το συμπόσιο κράτησε δύο ώρες και πλήθος πολιτών ήταν συγκεντρωμένο έξω από το σπίτι και επευφημούσε.¹²⁹ Ξεχωριστός ήταν στολισμός του σπιτιού του γνωστού Ζήση Σωτηρίου ο οποίος πάνω από την πόρτα του σπιτιού του είχε κρεμάσει τις επιγραφές: «Ζήτω το Σύνταγμα», «Ζήτω η τρίτη Σεπτεμβρίου», «Ζήτω ο ένδοξος Στρατηγός της Σεπτεμβριανής Μεταβολής κ Δημήτριος Καλλέργης», «Ζήτωσαν αι επαρχίαι Μακεδονίας, Ηπείρου, Θεσσαλίας, Κρήτης, Σάμου, Ψαρρών και Χίου». ¹³⁰ Η γιορτή ολοκληρώθηκε με τη φωταγώγηση οικιών και δημοσίων κτιρίων.

Η άποψη της βασίλισσας Αμαλίας ήταν «ότι όλη αυτή η γιορτή ήταν μια παρωδία αφού οι άνθρωποι είχαν τόσο σοβαρή και θλιμμένη έκφραση». Η ψυχρότητα αυτή δεν οφείλονταν στους λόγους που παρουσίαζαν οι εφημερίδες όπως η απουσία του Καλλέργη οποίος είχε μόνο εχθρούς κατά την ίδια. «Το βράδυ για να δώσει λίγη ζωή στο πράγμα, το κόμμα των Ναπαίων πυροβολούσε συνέχεια». Σχετικά με το συμπόσιο αναφέρει ότι «είχαν οργανώσει μια συγκέντρωση στην οποία έπιναν και μεθούσαν». Τελικά όμως «όλα αυτά δεν είχαν επιτυχία και ναυάγησαν». Αφού από την εκκλησία έλειπε πολύς κόσμος και οι ήταν σοβαροί και σκεπτικοί, «αυτή η γιορτή απέτυχε από μόνη της».¹³¹

¹²⁸ Για το συμπόσιο είχε οριστεί επιτροπή για τη διεξαγωγή εράνου και γενικά την προετοιμασία του. εφημ. *Αιών*, φ. 557, 2.9.1844, σ.2. εφημ. *Η ταχύπτερος φήμη*, φ. 435, 4.9.1844, σ.1. Η *Αθηνά* το θεώρησε μίμηση των αντίστοιχων συμποσίων για την εθνική εορτή της 25^{ης} Μαρτίου τα οποία γίνονταν από το 1837 και το διακωμωδεί. αρ. 1155, 9.9.1844, σ.3. Επίσημος εορτασμός με συμπόσιο αναφέρεται και μετά την έξωση του Όθωνα, στις 25 Οκτωβρίου 1862 στο Πεδίο του Άρεως στο οποίο συμμετείχαν οι πολιτικές και στρατιωτικές αρχές, η Ιερά Σύνοδος και πανεπιστημιακή επιτροπή καθηγητών και φοιτητών. Παύλου Καρολίδου, *Σύγχρονος ιστορία των Ελλήνων και των λοιπών λαών της Ανατολής, από 1821 μέχρι το 1921*, Αθήναι, τύποις Παρασκευά Λεωνή, 1926, τ. Ε', σ. 426

¹²⁹ εφημ. *Αιών*, φ. 558, 6.9.1844, σ.1

¹³⁰ Ζήση Σωτηρίου, *ό.π.* σ. 24

¹³¹ Βάνα Μπουσέ & Μιχαέλ Μπουσέ, *ό.π.* τ. Α'. σ. 642,643

Στον εορτασμό αυτής της χρονιάς αίσθηση προκάλεσε η απουσία της βασίλισσας Αμαλίας η οποία την προηγούμενη μέρα αναχώρησε για τη Βενετία όπου θα συναντούσε τον πατέρα της. Η τελετή διεξήχθη σύμφωνα με το καθιερωμένο τυπικό δηλαδή κανονιοβολισμοί, εωθινή μουσική και δοξολογία με την παρουσία του βασιλιά του κλήρου, των πρέσβων και των ανώτερων υπαλλήλων. Η συνηθισμένη απίδα είχε τις επιγραφές «Ζήτω ο Βασιλεύς! Ζήτω το Σύνταγμα! Τρίτη Σεπτεμβρίου. Ζήτω η Βασίλισσα! Ζήτησαν αι Σύμμαχαι Δυνάμεις!» Ο *Αιών* σχολίασε ότι στις επιγραφές «Παρατηρήθη η έκλειψις του Ζήτω δια την 3 ηβρίου».¹³²

Μετά τη δοξολογία ο βασιλιάς επέστρεψε στα ανάκτορα χωρίς καμιά άλλη εκδήλωση εκ μέρους της Αυλής. Έτσι αρνητική εντύπωση προκάλεσε η επιστροφή των παρατεταγμένων στρατευμάτων απευθείας στο στρατώνα χωρίς τη συνηθισμένη σε άλλες περιπτώσεις πορεία προς την πλατεία των ανακτόρων με τη συνοδεία της μουσικής. Επίσης στο παλάτι δεν έγινε υποδοχή επισήμων ή επίσημο γεύμα γεγονός το οποίο η *Ελπίς* θεωρεί αδιαφορία, αναμενόμενη από το λαό, και την αποδίδει στην πολιτική ηγεσία και όχι στο βασιλιά.¹³³

Η απουσία των πρωταγωνιστών της 3^{ης} Σεπτεμβρίου, του Καλλέργη, του Μήλιου, του Σκαρβέλη και άλλων επισημάνθηκε ως αποτέλεσμα της δράσης των αντιπάλων τους οι οποίοι τους εξόρισαν. Γενικότερα η τελετή «ετελέσθη εν τω μέσω βαθυτάτης σιωπής και ζωνρά κατήφεια εφάινετο ζωγραφισμένη εις τα πρόσωπα όλων» σχολιάζει η *Αθηνά*.¹³⁴ Αρνητικές εντυπώσεις προκάλεσε επίσης η απουσία του αριστείου της 3^{ης} Σεπτεμβρίου¹³⁵ από τους άνδρες του ιππικού και τους επικεφαλής των στρατιωτικών σωμάτων στους οποίους αποδίδει ο *Αιών* την ευθύνη και το θεωρεί επίδειξη του αυλοδουλισμού και του αντισεπτεμβριανισμού τους. Αντίθετα οι πολίτες

¹³² εφημ. *Αιών*, φ. 653, 6.9.1845, σ.1.

¹³³ εφημ. *Η Ελπίς*, φ. 259, 8.9.1845, σ.1048. Υπότιτλος της εφημερίδας ήταν *εφημερίς των αρχών της Γ' Σεπτεμβρίου*.

¹³⁴ εφημ. *Αθηνά*, φ. 1249, 6.9.1845, σ.3.

¹³⁵ Πρόκειται για το αριστείο που καθιερώθηκε με το ίδιο διάταγμα με την εθνική εορτή. «Αριστείον σιδηρούν φέρον επιγραφήν αφ' ενός μεν μέρους «3 Σεπτεμβρίου 1843» και αφ' ετέρου «Συνταγματικός Θρόνος» και κρεμάμενο από τενίας πορφυράς θέλη διανεμηθή εις τον ημέτερον της Πρωτευούσης στρατόν και εις τους Πολίτας της Πρωτευούσης και όσους άλλους έλαβαν μέρος εις τα κατά ταύτην την ημέραν πραχθέντα.» (εφημερίδα της κυβέρνησης, φ. 31/3.9.1843, σ.164-165)

έφεραν το παράσημο και έκαναν στη διάρκεια της ημέρας επισκέψεις στα σπίτια των πρωταγωνιστών της επανάστασης –ακόμη κι αυτών που απουσίαζαν- για την έκφραση συγχαρητηρίων ευχών.¹³⁶

Ο επίσημος εορτασμός ολοκληρώθηκε το βράδυ με τη μουσική η οποία περιήλθε την πόλη ακολουθούμενη από πολίτες που ζητωκραύγαζαν υπέρ του Συντάγματος και της 3^{ης} Σεπτεμβρίου. Ακολούθησε φωταγώγηση δημοσίων κτιρίων, των πρεσβειών, κατοικιών και της αψίδας.¹³⁷

Υπήρξαν όμως και ιδιωτικές εκδηλώσεις για την επέτειο οι οποίες είχαν πολιτικό περιεχόμενο και εξέφραζαν τους συμμετέχοντες σ' αυτές. Έτσι η επετειακή διακόσμηση του εξώστη της κατοικίας των βουλευτών των Πατρών περιλάμβανε το επαναστατικό διάταγμα έκφρασης ευχαριστών προς το στρατό της Αθήνας¹³⁸, το ψήφισμα της Εθνοσυνέλευσης για τον Καλλέργη,¹³⁹ στο μέσο τα ονόματα των «Σεπτεμβριανών» αξιωματικών και εντός μαύρου κύκλου ένα Β το οποίο υπονοούσε το βουλευτή Ναυπακτίας και αξιωματικό Κωνσταντίνο Βέικο και επέπληττε έτσι τη στάση του εναντίον των «Σεπτεμβριανών». Ακόμη στον εξώστη της κατοικίας του Ι. Φιλήμονος υπήρχε παράσταση με επιγραφή στο κέντρο «Η Τρίτη Σεπτεμβρίου», από κάτω «Σύνταγμα 1843», δεξιά και αριστερά ονόματα συμμετεχόντων στη

¹³⁶ εφημ. *Αιών*, ό.π

¹³⁷ *Ο.π*

¹³⁸ «Απονέμεμεν την Βασιλικήν Ημών ευχαρίστησιν εις τε τον Διοικητήν της φρουράς συνταγματάρχην κ. Δημήτριον Καλέργην, εις τον πρόεδρον του δημοτικού συμβουλίου της Πρωτευούσης Κ. Συνταγματάρχην Ι. Μακρυγιάννην και λοιπούς ανωτέρους και κατωτέρους Αξιωματικούς της φρουράς της πρωτευούσης δια την ευταξίαν και ασφάλειαν, ην συνετήρησαν εις τα συμβάντα της σημερινής ημέρας.» (*εφημερίδα της κυβέρνησης*, φ. 31/3.9.1843, σ.165)

¹³⁹ «Ψήφισμα ΙΓ'.

Η της 3 Σεπτεμβρίου εν Αθήναις Εθνική των Ελλ. Συνέλευσις.

Λαβούσα υπ' όψιν τον ακάματον ζήλον και τον παντός επαίνου ανώτερον πατριωτισμόν, μεθ' ων η τε φρουρά της πρωτευούσης και ο φρούραρχος αυτής Καλλέργης διήγαγον καθ' όλην την διάρκειαν των εργασιών της Εθνικής Συνελεύσεως.

Ψηφίζει,

Ευγνωμοσύνη και χάρις οφείλεται εις την γενναίαν της πρωτευούσης φρουρά και τον φρούραρχο αυτής Κ. Δ. Καλλέργη δια την ακριβή και μετά αμιμήτου πατριωτισμού εκπλήρωσιν των καθηκόντων αυτών, αποτελούντων την φρουράν της Συνελεύσεως.» Τρύφων Ευαγγελίδης, *Ιστορία του Όθωνος*, Εν Αθήναις, Εκδότης: Αριστείδης Γ. Γαλανός, 1894, σ. 262

επανάσταση όπως των Καλλέργη, Μήλιου, Σκαρβέλη, Ροδίτου και στο μέσο εικόνα τράγου ο οποίος έτρωγε κλήμα με την επιγραφή: «Κ' αν με φάγης ως την ρίζαν, εγώ πάλιν θα βλαστήσω». Υπήρξε φήμη και για ένα επιπλέον περιστατικό με αντιπολιτευτική διάθεση ότι κάποιος κόλλησε στην πλάτη του πρέσβη της Αυστρίας τον αριθμό 40 εννοώντας το αντίστοιχο άρθρο του Συντάγματος.¹⁴⁰ Οι ιδιωτικές αυτές πρωτοβουλίες εξέφραζαν την υποστήριξη σε όσους είχαν διωχθεί και στην εφαρμογή του Συντάγματος ενάντια στο επίσημο καθεστώς.

Πάλι ο Ζήσης Σωτηρίου πρωτοτύπησε γιορτάζοντας τη γιορτή στην πλατεία Συντάγματος, όπου «ετρατάρισε» τους μουσικούς και τους παρευρισκόμενους πολίτες διάφορα ποτά και οπωρικά.¹⁴¹

Αντίστοιχα υπήρξαν και εκδηλώσεις της κυβερνητικής πλειοψηφίας. Έτσι ο πρωθυπουργός, Ι. Κωλέττης με βουλευτές συμμετείχαν σε συμπόσια στο σπίτι του Δ. Καλλιφρονά αρχικά και του Θ. Γρίβα στη συνέχεια.¹⁴²

Δεν υπήρξε κάποια ιδιαίτερη στρατιωτική κινητοποίηση και η κίνηση στους δρόμους κράτησε μέχρι τις 11 το βράδυ χωρίς να σημειωθούν επεισόδια.¹⁴³

1846

Την 31^η Αυγούστου δημοσιεύεται από το βασιλικό τυπογραφείο το πρόγραμμα της «Εθνικής Εορτής της Γ' Σεπτεμβρίου».¹⁴⁴ Τα επίθετα «αξιωμανημόνευτος», «ένδοξον», «λαμπράν» του προγράμματος του 1844 δεν υπάρχουν και αναφέρεται λιτά ως «Εθνική εορτή της 3 Σεπτεμβρίου».

Προβλέπεται ο «συνήθης κανονιοβολισμός» στην ανατολή και δύση του ήλιου και η στρατιωτική μουσική η οποία θα «παιανίσει το εωθινόν άσμα». Θα

¹⁴⁰ εφημ. *Αιών*, ό.π.: «Πας διάδοχος του Ελληνικού Θρόνου απαιτείται να πρεσβεύη την θρησκείαν της Ανατολικής Ορθοδόξου του Χριστού Εκκλησίας», άρθρο 40 του Συντάγματος του 1844, Τρύφων Ευαγγελίδης, ό.π σ. 237

¹⁴¹ Ζήση Σωτηρίου, ό.π. σ. 25

¹⁴² εφημ. *Αιών*, ό.π.

¹⁴³ *Ο.π.*

¹⁴⁴ Επισυνάπτεται στο Παράρτημα μαζί με την πρόσκληση του υπεύθυνου επί των τελετών προς τους υπασπιστές και διαγγελείς αξιωματικούς να παρευρεθούν στα Ανάκτορα, με τη μεγάλη τους στολή, στις 10 το πρωί, για να συνοδεύσουν το βασιλικό ζεύγος στο Ναό της Ειρήνης.

ακολουθούσε η δοξολογία στην Αγία Ειρήνη στις 10 π.μ. όπου θα παρευρίσκονταν ο βασιλιάς και η βασίλισσα. Επίσης είχε κατασκευασθεί η ανίδα με επιγραφές υπέρ της Ελλάδας, του Συντάγματος, του Βασιλέως, των Συμμάχων Δυνάμεων, της 25^{ης} Μαρτίου.¹⁴⁵

Πράγματι στον στολισμένο με μυρσίνες Ναό, όπου είχαν ήδη παραταχθεί τα στρατεύματα, οι επίσημοι προσκεκλημένοι και πλήθος πολιτών, έφθασε με άμαξα έξι ίππων το βασιλικό ζεύγος, «φέρουσai ήδη τα λαμπρότερα ενδύματα και η Α.Μ η βασίλισσα και οι συνοδεύουσai Ταύτην Κυρίαί της Αυλής».¹⁴⁶ Μετά το τέλος της δοξολογίας επέστρεψαν στο παλάτι και ο παρατεταγμένος στρατός απευθείας στο στρατόνα, χωρίς τη συνηθισμένη πορεία προς την πλατεία των ανακτόρων με τη συνοδεία της μουσικής, ολοκληρώνοντας έτσι τις επίσημες εκδηλώσεις.

Στις ιδιωτικές εκδηλώσεις περιλαμβάνονταν οι επισκέψεις στα σπίτια των πρωταγωνιστών της επανάστασης, των «Σεπτεμβριανών», καθώς και εκδοτών εφημερίδων για την έκφραση συγχαρητηρίων ευχών.¹⁴⁷ Αυτό που προκάλεσε αντιπαραθέσεις, μέσω του τύπου, ήταν το «συνταγματικό» συμπόσιο. Σύμφωνα με την *Αθηνά* αυτού του είδους τα «πολιτικά» συμπόσια ήταν διαδεδομένα στην Αγγλία κυρίως αλλά και στη Γαλλία μετά την 30^η Ιουλίου 1830 και αποτελούσαν «βαρόμετρο των πολιτικών ελευθεριών». Προέρχονταν μάλιστα, κατά την εφημερίδα, από τα αρχαία συμπόσια με τη διαφορά ότι εκείνα είχαν φιλοσοφικό χαρακτήρα ενώ τα σύγχρονα ήταν ξεκάθαρα πολιτικά.¹⁴⁸

Το συγκεκριμένο έλαβε χώρα στο ξενοδοχείο *Παρνασσός*¹⁴⁹ απέναντι από την Αγία Ειρήνη. Ακόμη και η επιλογή του πλέον κεντρικού σημείου απέναντι από τον τόπο της επίσημης τελετής είχε ιδιαίτερη σημασία για τις προθέσεις των οργανωτών. Για την οργάνωση του συμποσίου συγκροτήθηκε επιτροπή από τους Σ. Βλάχο, βουλευτή και Ι. Φιλήμονα, δημοσιογράφο. Προσκαλεσμένοι ήταν τα μέλη της

¹⁴⁵ εφημ. *Αιών*, φ. 720,6.9.1846, σ.2

¹⁴⁶ *Ο.π.*

¹⁴⁷ *Ο.π.*

¹⁴⁸ εφημ. *Αθηνά*, φ. 1346, 5.9.1846, σ.2-3

¹⁴⁹ εφημ. *Αιών*, ό.π.: Η εφημερίδα *Ο φίλος του λαού της τρίτης Σεπτεμβρίου*, αρ. 415, 5.9.1846, σ. 2, αναφέρει τα ξενοδοχεία *Παρνασσός* και *Ερμού* ενώ η εφημερίδα *Η ταχύπτερος Φήμη* αρ. 598, 5.9.1846, σ. 1, αναφέρει *ξενοδοχείο της Ανατολής*.

κυβέρνησης της 3^{ης} Σεπτεμβρίου (Μεταξάς, Λόντος, Κανάρης, Παλαμήδης, Μανσόλας), συμμετέχοντες στην Επανάσταση όπως οι Μακρυγιάννης, Σκαρβέλης, εκδότες εφημερίδων και άλλοι υποστηρικτές της 3^{ης} Σεπτεμβρίου. Ιδιαίτερη αίσθηση προκάλεσε η στάση του Κ. Κανάρη ο οποίος αρχικά δέχθηκε την πρόσκληση αλλά το βράδυ απουσίασε προφασιζόμενος ασθένεια.¹⁵⁰

Πρόεδρος του συμποσίου ορίστηκε ο πρόεδρος του υπουργικού συμβουλίου της κυβέρνησης της 3^{ης} Σεπτεμβρίου Α. Μεταξάς, ο οποίος έκανε και την πρώτη πρόποση υπέρ του βασιλιά, εξαιρώντας την πολιτική σύνεση που επέδειξε εκείνη τη μέρα, την πρόνοια που έδειξε για τους υπηκόους του και τη φρόνησή του. Στη συνέχεια ο Κ. Ζωγράφος έκανε και την δεύτερη πρόποση υπέρ των «Συμμάχων Δυνάμεων», τονίζοντας τις ευεργεσίες τους προς την Ελλάδα. Ακόμη και αν μιας η πολιτική δεν είναι υπέρ της Ελλάδας «τούτο προέρχεται από τας ημαρτημένας πληροφορίας τας οποίας λαμβάνει» και μόλις ενημερωθεί για την αλήθεια θα αλλάξει την πολιτική της υπέρ της Ελλάδας. Η πρόποσή του ενθουσίασε το κοινό αφού οι «συνδαιτημόνες ανευφήμησαν και ευλόγησαν τας τρεις ευεργέτιδάς μας Δυνάμεις».¹⁵¹ Ακολούθησε ο πρόεδρος της Βουλής υπέρ του Συντάγματος παρουσιάζοντας τα αγαθά που θα φέρει σύντομα, παρά την καθυστέρηση που παρουσιάζεται, και ότι σύντομα το έθνος θα «αρχίσει να θερίζει τους ευτυχείς καρπούς του». Ακολούθησαν προπόσεις υπέρ του στρατού από το στρατηγό Α. Λόντο, υπέρ όσων διακρίθηκαν την 3^η Σεπτεμβρίου και των απόντων από τον κ. Σχινά, υπέρ του τύπου από το δικηγόρο Ε. Κόκκινο και υπέρ του δικηγορικού συλλόγου από τον δημοσιογράφο Κ. Λεβίδη. Η τελευταία πρόποση ήταν από τον Ρενιέρη υπέρ του ελληνικού λαού ο οποίος παρουσίασε τις αρετές και το μέλλον του εφόσον οι άρχοντές του -οι περισσότεροι των οποίων δεν συναισθάνονται τη θέση τους- τον οδηγήσουν σωστά.¹⁵²

Παρά την ανησυχία της κυβέρνησης η οποία είχε φέρει ένοπλη δύναμη και έφιππους χωροφύλακες κοντά στο ξενοδοχείο δεν συνέβησαν επεισόδια και το συμπόσιο που είχε αρχίσει στις 6 έληξε ήσυχα περίπου στις 10 το βράδυ.¹⁵³

¹⁵⁰ εφημ. *Αιών*, ό.π.· *Η Ελπίς*, φ. 359, 7.9.1846, σ.1379· εφημ. *Αθηνά*, ό.π.

¹⁵¹ εφημ. *Αθηνά*, ό.π.

¹⁵² εφημ. *Αθηνά*, ό.π.

¹⁵³ εφημ. *Αιών*, ό.π.

Δεύτερο συμπόσιο οργανώθηκε από το γνωστό Ζήση Σωτηρίου στο διπλανό ξενοδοχείο, ο *Ερμής*. Η οργάνωσή του είχε προαναγγελθεί με ένα από τα συνήθη διαγγέλματά του «Προς το λαό της Πρωτευούσης». Στο διάγγελμά του, το οποίο δημοσιεύτηκε στις 29 Αυγούστου 1846, υπενθύμιζε την επέτειο για την «ένδοξον, λαμπράν ημέραν της Τρίτης Σεπτεμβρίου» και έδινε οδηγίες στους πολίτες για τον εορτασμό της. Θα έπρεπε λοιπόν όλοι να παρευρεθούν στη θεία Λειτουργία φορώντας το αριστείο του Συντάγματος. Ο χαιρετισμός θα έπρεπε να είναι συγκεκριμένος: « Ζήτω το Σύνταγμα, Ζήτω η Τρίτη Σεπτεμβρίου» και η απάντηση «Καλή στερέωσις και καλή εφαρμογή αυτού». Το βράδυ ο καθένας θα έπρεπε επίσης να φωτίσει το σπίτι του. Στη συνέχεια ενημέρωνε ότι ο ίδιος αρχικά θα βρισκόταν στην πλατεία Συντάγματος όπου θα κερνούσε τους πολίτες υπέρ του Συντάγματος και μετά την αναχώρηση της μουσικής θα κατευθύνονταν στο ξενοδοχείο για το συμπόσιο. Προσκαλούσε όλους τους κατοίκους της Πρωτευούσης να τον χαιρετήσουν και να πιουν κάνοντας προπόσεις υπέρ του Συντάγματος, του Βασιλιά και της Βασίλισσας, των ανδρών της μεταβολής, του ανεξάρτητου τύπου, των υπερασπιστών των ελευθεριών και υπέρ της ευδαιμονίας και του μεγαλείου της Πατρίδας.¹⁵⁴

Στον εξώστη τοποθετήθηκε εικόνα με την προτομή του Καλλέργη στεφανωμένη, ζωγραφισμένα τα βουνά Όλυμπος και Κίσσαβος και με τα ονόματα υπόδουλων περιοχών όπως Θεσσαλία, Θράκη, Μακεδονία, Ήπειρος, Χίος, Σάμος, Ψαρρά. Η παράσταση θεωρήθηκε από την εφημερίδα *Ο φίλος του λαού* ότι μπορούσε να βλάψει τους ομογενείς που ζούσαν στην Οθωμανική αυτοκρατορία λόγω του περιεχομένου της το οποίο, κατά το συντάκτη, επεδίωκε να συγκινήσει το πλήθος.¹⁵⁵ Το συμπόσιο πραγματοποιήθηκε χωρίς προβλήματα και ο οργανωτής έκανε τις σχετικές προπόσεις και ευχήθηκε και στους συμμετέχοντες στο διπλανό ξενοδοχείο του *Παρνασσού*.¹⁵⁶

Το βράδυ έγινε, σύμφωνα με το πρόγραμμα, φωταψία δημοσίων κτιρίων, της Ακρόπολης, των πρεσβειών όπου ξεχώρισε η αγγλική πρεσβεία και κατοικιών. Εντύπωση έκανε το σπίτι του συντάκτη του *Αιώνα* Ι. Φιλήμονα για τον ξεχωριστό

¹⁵⁴ Ζήση Σωτηρίου, *ό.π.* σ. 26

¹⁵⁵ Εφημ. *Ο φίλος του λαού της τρίτης Σεπτεμβρίου*, *ό.π.*

¹⁵⁶ Ζήση Σωτηρίου, *ό.π.* σ. 27-29

φωτισμό και την προτομή του Δ. Καλλέργη στεφανωμένη με δάφνινο στεφάνι η οποία έφερε το αριστείο της 3^η Σεπτεμβρίου με την κόκκινη ταινία.¹⁵⁷

Η βασίλισσα Αμαλία θεώρησε ότι «η 3^η Σεπτεμβρίου πέρασε ήσυχα». Όσο για το συμπόσιο η άποψή της ήταν αρνητική αφού αναφέρει ότι: «Οι «ήρωες» συγκεντρώθηκαν σε ένα μεγάλο dîner και στεφάνωσαν ένα είδος υπηρέτη του Καλλέργη αντί για τον ίδιο. Πραγματικά πολύ εποικοδομητικό». Αναφέρει επίσης τη συμμετοχή του Μεταξά καθώς και τη απουσία του Μαυροκορδάτου. Παρά τις διαδόσεις για ταραχές επικράτησε μεγάλη ησυχία και απόδειξη γι' αυτό είναι ότι «ο Κωλέττης πήρε την ανιψούλα του από το μπράτσο και στις εννέα το βράδυ έκανε περίπατο εδώ κι εκεί στην πόλη για να δείξει σε όλον τον κόσμο ποια γνώμη έχει για φήμες αυτού του είδους».¹⁵⁸

1847

Αν και οι προετοιμασίες για την κατασκευή της στολισμένης αγίδας στην οδό Ερμού, είχαν ξεκινήσει ήδη από τις 27 Αυγούστου¹⁵⁹ η επέτειος αυτού του έτους σηματοδεύτηκε από το θάνατο του πρωθυπουργού Ι. Κωλέττη. Πέθανε στις 31 Αυγούστου και ο θάνατός του προκάλεσε θλίψη σε πολλούς και ιδιαίτερα στον Όθωνα ο οποίος διέταξε πενθήμερο εθνικό πένθος.¹⁶⁰ Με εγκύκλιο, ο υπεύθυνος επί των τελετών Α. Κριεζής, ενημέρωσε τους υπασπιστές και διαγγελείς ότι το εθνικό πένθος διακόπτεται για την εθνική εορτή της 3^{ης} Σεπτεμβρίου και κατά το τυπικό τους προσκάλεσε να παρευρεθούν στα Ανάκτορα, με τη μεγάλη τους στολή, στις 10 το πρωί, για να συνοδεύσουν το βασιλικό ζεύγος στο Ναό της Ειρήνης σύμφωνα με το πρόγραμμα.¹⁶¹

¹⁵⁷ εφημ. *Αιών*, ό.π.· εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη* ό.π.

¹⁵⁸ Βάνα Μπουσέ & Μιχαέλ Μπουσέ, ό.π. τ. Β'. σ. 129

¹⁵⁹ εφημ. *Αιών*, φ. 807, 30.8.1847, σ.2

¹⁶⁰ «Διαττάτομεν να πενθηφορήσωσιν όλοι οι στρατιωτικοί και πολιτικοί υπάλληλοι επί πέντε ημέρας» εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη* αρ. 672, 4.9.1847 · Στέφανος, Παπαγεωργίου. *Από το γένος στο έθνος. Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821-1862*, Αθήνα, Παπαζήση, 2003, σ.442

¹⁶¹ Το διάταγμα για το εθνικό πένθος δημοσιεύτηκε στις 31 Αυγούστου (εφημερίδα της κυβέρνησης, φ. 27/4.9.1847), το πρόγραμμα της τελετής την 1^η Σεπτεμβρίου και η εγκύκλιος διακοπής του πένθους στις 2 Σεπτεμβρίου 1847.

Οι εκδηλώσεις ήταν περιορισμένες στο τυπικό τελετουργικό δηλαδή ο «συνήθης κανονιοβολισμός» στην ανατολή και δύση του ήλιου και η στρατιωτική μουσική η οποία παιάνισε το «εωθινόν άσμα». Στη συνέχεια η δοξολογία στην Αγία Ειρήνη παρουσία του βασιλιά και της βασίλισσας με τα παρατεταγμένα στρατεύματα και πλήθος πολιτών. Μετά τη δοξολογία οι βασιλείς επέστρεψαν στα ανάκτορα με «πολυάριθμον συνοδείαν». Τα βράδυ έγινε η συνηθισμένη φωταψία στην πόλη.¹⁶² Πολλοί πολίτες δεν συμμετείχαν στη φωταγωγή και αυτό αποδόθηκε από την εφημερίδα *Αιών* στην επιθυμία τους να μην συμμετέχουν στη διακωμώδηση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου από τους οργανωτές όπως τον υπουργό εσωτερικών Ρ. Παλαμήδη ο οποίος είχε στραφεί παλαιότερα κατά των Σεπτεμβριανών.¹⁶³

Ξανά ο Ζήσης Σωτηρίου γνωστοποίησε τη συμμετοχή του στον εορτασμό με διάγγελμά του «Προς το κοινόν της Πρωτευούσης». Έτσι την ώρα που η μουσική θα βρισκόταν στη πλατεία Συντάγματος θα ήταν εκεί για να ανταλλάξει ευχές υπέρ του «Συντάγματος και του Συνταγματικού Θρόνου». Το βράδυ στο φωταγωγημένο και διακοσμημένο με την κατάλληλη εικονογραφία ξενοδοχείο *Ερμής* θα δεχόταν πολίτες μόνο για χαιρετισμό. Σύμφωνα με τις οδηγίες του ο χαιρετισμός έπρεπε να είναι: «Καλή στερέωσις και καλή εφαρμογή του Συντάγματος και ζήτω η νίκη και ο θρίαμβος του Έλληνος δια το Μουσουργικόν ζήτημα κατά το στοίχημα του Έλληνος», συνδέοντας έτσι την επέτειο με την πολιτική επικαιρότητα. Πάντως αυτή τη φορά υπέγραφε τη διακήρυξη ως «Ο συντηρητικός Ζήσης Σωτηρίου».¹⁶⁴ Επιπλέον τύπωσε φυλλάδιο με αφορμή την επέτειο της συμπλήρωσης τεσσάρων ετών από τη θέσπιση του Συντάγματος. Στην πάνω πλευρά του φυλλαδίου απεικονίζονταν ο Ζήσης Σωτηρίου να κρατά βιβλίο με τίτλο «Το Σύνταγμα της Ελλάδος» και ακολουθούσε κείμενο και στίχοι γραμμένοι από τον ίδιο.¹⁶⁵

¹⁶² εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη*, ό.π.

¹⁶³ εφημ. *Αιών*, φ. 808,6.9.1847, σ.2

¹⁶⁴ Ζήση Σωτηρίου, ό.π. σ. 47-48· Το «επεισόδιο Μουσούρου» αποτέλεσε το κυριότερο πρόβλημα της εξωτερικής πολιτικής της χώρας ολόκληρο το 1847 και διευθετήθηκε το επόμενο έτος. Στέφανος, Παπαγεωργίου. ό.π., σ.435-439.

¹⁶⁵ Γ.Α.Κ., *Αρχείο PCENGRAVI.F01.000361 - 4ον έτος του Συντάγματος, Ζήσης Σωτηρίου*
<https://greekarchivesinventory.gak.gr/index.php/4-u-4th-year-of-the-constitution-zisis-sotiriou-2>.

Περιλαμβάνεται στο Παράρτημα.

Το έτος αυτό η δοξολογία τελέστηκε, σύμφωνα με το επίσημο πρόγραμμα, στο Ναό της Καπνικαρέας, στην οποία προσήρθε το βασιλικό ζεύγος μέσα σε μεγαλοπρεπή άμαξα έξι ίππων και η στρατιωτική και πολιτική ηγεσία. Το πρωί λόγω βροχής δεν κατέστη δυνατή η «παραλλαγή» (παράταξη;) του στρατού δίπλα από τα ανάκτορα. Μετά την τελετή και τη μνημόνευση των υπέρ της πατρίδας αγωνισθέντων επέστρεψαν στο παλάτι περνώντας κάτω από την καθιερωμένη ασίδα. Εντύπωση προκάλεσαν ορισμένες επιγραφές της ανίδας όπως *Ομόνοια, Αγάπη, Δικαιοσύνη*. Το βράδυ με απόφαση του μοιράρχου¹⁶⁶ διακόπηκε η μουσική στην πλατεία Συντάγματος λόγω του μεγάλου πλήθους. Ακολούθησε φωταψία των δημοσίων κτιρίων και πολλών ιδιωτικών κατοικιών. Απονομή παρασήμων ή βαθμών, όπως συνηθιζόταν σε γιορτές, δεν έγιναν.¹⁶⁷

Η Εθνική επέτειος γιορταζόταν και σε άλλες πόλεις με αντίστοιχες εκδηλώσεις. Έτσι το συγκεκριμένο έτος στην Ερμούπολη της Σύρου, στο Ναό της Μεταμορφώσεως πραγματοποιήθηκε παρόμοια τελετή. Τον ανώτερο βασιλικό υπάλληλο (Νομάρχη), ο οποίος απουσίαζε, αναπλήρωνε ο γραμματέας της Νομαρχίας και παρευρέθησαν όλοι οι βασιλικοί, στρατιωτικοί και δημοτικοί υπάλληλοι.¹⁶⁸

Την 1^η Σεπτεμβρίου εκδόθηκε το πρόγραμμα και η σχετική εγκύκλιος, του υπεύθυνου επί των τελετών Α. Κριεζή, για τον εορτασμό της επετείου. Στις 2 Σεπτεμβρίου, σε συνεδρίασή της η Γερουσία, προχώρησε σε κλήρωση για το σχηματισμό επιτροπής για την έκφραση συγχαρητηρίων στο βασιλιά για την εθνική επέτειο.¹⁶⁹ Στις 3 Σεπτεμβρίου, στο Ναό της Καπνικαρέας προσήρθε μόνο ο βασιλιάς, καθώς η βασίλισσα Αμαλία βρισκόταν για επίσκεψη, στον τόπο καταγωγής της Όλντενμπουργκ και τη Βαυαρία. Παρευρέθησαν οι πρέσβεις, η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία και πλήθος πολιτών. Μετά τη δοξολογία, τα στρατεύματα πέρασαν ζητωκραυγάζοντας μπροστά από τα ανάκτορα ενώ ο βασιλιάς με τους

¹⁶⁶ Ανώτερος αξιωματικός, διοικητής της χωροφυλακής της πόλης.

¹⁶⁷ εφημ. *Αιών*, φ. 901, 8.9.1848, σ.2 · εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη*, φ. 749, 6.9.1848.

¹⁶⁸ εφημ. *Ο Αίολος εφημερίς των Κυκλάδων* φ. 212, 4.9.1848, σ. 4

¹⁶⁹ εφημ. *Αιών*, φ. 995, 3.9.1849

υπασπιστές του τα έβλεπε από τον εξώστη. Ιδιαίτερη αίσθηση προκάλεσε η ανψίδα η οποία «ήτο πολύ λαμπρότερα το έτος αυτό, έχουσα το σχέδιο του μετώπου της νεοκτισθείσης αγίας Ειρήνης».¹⁷⁰

1850

Η επέτειος του 1850 ήταν η πρώτη που γιορτάστηκε χωρίς την παρουσία του Όθωνα ο οποίος βρισκόταν στη Βαυαρία από τις 2 Αυγούστου 1850 μέχρι την 1η Μαΐου 1851. Στο διάστημα της απουσίας του, ασκούσε την αντιβασιλεία η Αμαλία η οποία είχε δώσει το σχετικό όρκο στη Βουλή παρουσία του Όθωνα, του υπουργικού συμβουλίου, των βουλευτών, γερουσιαστών και της Ιεράς Συνόδου στις 28 Ιουλίου.¹⁷¹

Σύμφωνα με την εγκύκλιο, του υπεύθυνου επί των τελετών Γρίβα, οι υπασπιστές και διαγγελείς αξιωματικοί θα συνόδευαν τη βασίλισσα για τη δοξολογία στο ναό της Καπνικαρέας. Ήδη από το πρωί η «εωθινή παιανίσασα μουσική και οι συνήθεις κανονοβολισμοί ανήγγειλαν την λαμπράν της εορτής ημέραν».¹⁷² Από τις 9 η ώρα τα στρατεύματα της πρωτεύουσας είχαν παραταχθεί μπροστά από το ναό όπου έφθασε στις 10 σε μεγαλοπρεπές τέθριππο η Αμαλία. Τη δοξολογία παρακολούθησαν εκτός από τις πολιτικές και στρατιωτικές αρχές και την ιερά σύνοδο και δύο αυστριακοί πρίγκιπες -αδερφοί του αυτοκράτορα- οι οποίοι φιλοξενούνταν εκείνη την περίοδο στα ανάκτορα. Μετά το πέρας της δοξολογίας η βασίλισσα επέστρεψε στα ανάκτορα υπό τις ζητωκραυγές του λαού. Όπως κάθε χρόνο δημιουργήθηκε ανψίδα μπροστά από τα ανάκτορα η οποία «ήτο πολύ λαμπρά».¹⁷³

Αρνητικά σχόλια προκάλεσε η αιφνιδιαστική αλλαγή του ναού. Ενώ από το πρωί της παραμονής είχε μεταφερθεί στο ναό της Αγίας Ειρήνης ο βασιλικός θρόνος και στολίστηκε η εκκλησία με μύρτα, το δειλινό αστυνομική δύναμη με τη βοήθεια αχθοφόρων, τα μετέφερε στο ναό της Καπνικαρέας προφανώς λόγω νεότερων εντολών. Το θέαμα των αχθοφόρων με το μεταφερόμενο θρόνο προκάλεσε αρνητικά

¹⁷⁰ εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη* αρ. 814, 8.9.1849

¹⁷¹ εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη* αρ. 875, 31.7.1850

¹⁷² εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη* αρ. 881, 7.9.1850

¹⁷³ εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη*, ό.π.

σχόλια στους πολίτες καθώς θεωρήθηκε απρεπές.¹⁷⁴ Η εφημερίδα *Αιών* σχολίασε ότι η έλλειψη των αμοιβαίων συγχαρητηρίων και η ελάχιστη βραδινή φωταψία ήταν δείγματα της κατήφειας των πολιτών εξαιτίας της πολιτικής κατάστασης.¹⁷⁵

1851

Την 1^η Σεπτεμβρίου δημοσιεύτηκε το επίσημο πρόγραμμα εορτασμού της επετείου και η σχετική εγκύκλιος. Έτσι κατασκευάστηκε η καθιερωμένη ασπίδα στην οποία ορισμένες επιγραφές όπως «τοις υπέρ ελευθερίας αγωνισαμένοις», «τοις υπέρ ευνομίας μοχθήσασιν» προκάλεσαν δυσμενή σχόλια κατά την *Εφημερίς του λαού*.¹⁷⁶ Τη μέρα της γιορτής έγινε η δοξολογία στην Καπνικαρέα στην οποία προσήρθε το βασιλικό ζεύγος με την προβλεπόμενη συνοδεία, «μεθ' απάσης της θεραπείας». Παρακολούθησαν όλες οι αρχές, ορισμένοι πρέσβεις, «άπαντες οι ανώτεροι πολιτικοί και στρατιωτικοί υπάλληλοι εν στολή» και πολλοί πολίτες.¹⁷⁷

Μετά την ολοκλήρωση της τελετής και τις επευφημίες του λαού επέστρεψαν οι βασιλείς στα ανάκτορα όπου, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο συντάκτης της εφημερίδας *Αιών* «δι' ων πρώτην ήδη φοράν, αν δεν μας απατά η μνήμη, παρήλλασεν ο στρατός άπας».¹⁷⁸ Το πρωτότυπο θέαμα αναφέρει και *Η ταχύπτερος Φήμη*: «Μετά τη δοξολογία της εορτής της 3^{ης} 7βρίου έγεινε παράλλασιν όλων των εν τη Πρωτευούσι στρατευμάτων έμπροσθεν των Ανακτόρων ενώπιον των Α.Α.Μ.Μ. εδώ είχαν συρρεύσει όλοι οι κάτοικοι της πόλης ζητωκραυγούντες».¹⁷⁹

Το βράδυ υπήρξε φωταψία περιορισμένη κυρίως στα δημόσια κτίρια. Αρνητική εντύπωση προκάλεσε η μη φωταγώγηση των πρεσβειών καθώς και των περισσότερων κατοικιών των υπουργών, βουλευτών, γερουσιαστών ακόμη και του δημάρχου όπως επίσης και η απουσία του παρασήμου της 3^{ης} Σεπτεμβρίου από τους επίσημους προσκεκλημένους, όπου μόνο ένας γερουσιαστής και ένας υπαξιωματικός (λοχίας) του στρατού το έφεραν.¹⁸⁰

¹⁷⁴ εφημ. *Εφημερίς του λαού*, φ.60, 6.9.1850, σ.238

¹⁷⁵ εφημ. *Αιών*, φ. 1049, 6.9.1850, σ.2

¹⁷⁶ εφημ. *Εφημερίς του λαού*, φ.164, 5.9.1851, σ.654

¹⁷⁷ εφημ. *Αθηνά*, φ. 1795, 4.9.1851, σ.2

¹⁷⁸ εφημ. *Αιών*, φ. 1191, 5.9.1851, σ.1

¹⁷⁹ εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη* αρ. 951, 8.9.1851

¹⁸⁰ εφημ. *Αιών*, ό.π.

Η συνηθισμένη βραδινή μουσική στην πλατεία μπροστά από τα ανάκτορα δεν έπαιζε, όπως συνηθιζόταν -αν και είχαν γίνει προετοιμασίες φωταγώγησης της πλατείας με την τοποθέτηση πυρσών ρετσίνης- με αποτέλεσμα οι συγκεντρωμένοι πολίτες να αποχωρήσουν «σκυθρωπάζοντες».¹⁸¹

1852

Από το Σάββατο 30 Αυγούστου είχαν ξεκινήσει οι εργασίες κατασκευής της αψίδας στην πλατεία Συντάγματος και το αποτέλεσμα ήταν λαμπρό. Τη Δευτέρα 1^η Σεπτεμβρίου συνεδρίασε η Βουλή για την κλήρωση της μεγάλης πρεσβείας για την εθνική εορτή. Την επόμενη μέρα αντίστοιχη συνεδρίαση έκανε η Γερουσία. Επίσης την 1^η του μήνα εξεδόθη η εγκύκλιος του υπεύθυνου των τελετών και το πρόγραμμα από το βασιλικό τυπογραφείο.¹⁸²

Το πρωινό της εθνικής επετείου «οι κανονοβολισμοί και η εωθινή Μουσική ανήγγειλαν το επίσημον της κλητής και αγίας ταύτης ημέρας, την οποίαν το έθνος εορτάζει εν αγαλλιάζει ψυχής».¹⁸³ Στη δοξολογία στην Αγία Ειρήνη παρέστη μόνη η βασίλισσα αφού ο Όθωνας απουσίαζε στο Μόναχο. Παρευρέθησαν επίσης οι υπουργοί, η ιερά σύνοδος, οι επιτροπές των δύο νομοθετικών σωμάτων, οι πρέσβεις, οι ανώτεροι πολιτικοί και στρατιωτικοί υπάλληλοι με την επίσημη στολή τους και πολλοί πολίτες οι οποίοι επευφάνησαν τη βασίλισσα. Το βράδυ στην πλατεία των ανακτόρων, όπου είχε συγκεντρωθεί πλήθος λαού παιάνισε η στρατιωτική μουσική και έγινε φωταψία στην πόλη.¹⁸⁴ Αρνητική εντύπωση προκάλεσε στο κοινό το γεγονός ότι κανείς από τους «Σεπτεμβριανούς» δεν έφερε το αριστείο της 3^{ης} Σεπτεμβρίου όπως άλλοτε.¹⁸⁵

1853

Λιτές είναι οι αναφορές στον τύπο για την εθνική επέτειο του 1853. Οι ετοιμασίες κατασκευής της αψίδας είχαν ξεκινήσει από μέρες στην πλατεία Συντάγματος και

¹⁸¹ εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη*, ό.π.· εφημ. *Αιών*, ό.π.

¹⁸² εφημ. *Αθηνά*, φ. 1904-1905, 4.9.1852, σ.2

¹⁸³ εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη* αρ. 1018, 4.9.1852

¹⁸⁴ εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη* αρ. 1018, 4.9.1852, ό.π.· εφημ. *Αιών*, φ. 1289, 3.9.1852, σ.3· εφημ. *Εφημερίς του λαού*, φ.268, 3.9.1852, σ.1078

¹⁸⁵ εφημ. *Αθηνά*, ό.π.

έτσι στολισμένη με δάφνες, μυρσίνες και ευχετήριες επιγραφές φωτίστηκε το βράδυ της γιορτής.¹⁸⁶ Το πρωί έγινε η καθιερωμένη δοξολογία στην Αγία Ειρήνη στην οποία σύμφωνα με το επίσημο πρόγραμμα παρέστησαν το βασιλικό ζεύγος, οι αρχές και πολλοί πολίτες. Το βράδυ επαναλήφθηκαν οι πρωινοί κανονιοβολισμοί και η μουσική και φωταγωγήθηκαν δημόσια κτίρια και λίγες ιδιωτικές κατοικίες. Από τις κατοικίες επισήμων όπως βουλευτών και γερουσιαστών μόνο του Γ. Γλαράκη ήταν φωτισμένη και αντίστοιχα από πρεσβείες μόνο η αγγλική. Τίποτε το αξιοσημείωτο δεν συνέβη και «η διάσημος αύτη ημέρα διήλθε ειρηνικωτάτη».¹⁸⁷

1854

Την 1^η Σεπτεμβρίου δημοσιεύτηκε το πρόγραμμα εορτασμού της επετείου και η εγκύκλιος του υπεύθυνου των τελετών Γ. Σαχίνη. Η εορταστική αψίδα είχε τις καθιερωμένες επιγραφές υπέρ των βασιλέων, της 25^{ης} Μαρτίου, της 3^{ης} Σεπτεμβρίου και των «ευεργέτιδων Δυνάμεων». Η απουσία της συνηθισμένης εικόνας, η οποία παρίστανε την Ελλάδα να θραύει τα δεσμά της, προκάλεσε εντύπωση. Τη μέρα της γιορτής έγινε η δοξολογία στην Καπνικαρέα στην οποία προσήρθε το βασιλικό ζεύγος «δι' όλης της ευχαριστήσεως ανευφημούμενοι παρά των πολιτών».¹⁸⁸ Αξιοσημείωτο ήταν το γεγονός ότι πολλοί υπουργοί καθώς και πολιτικοί και στρατιωτικοί υπάλληλοι έφεραν το αριστείο της 3^{ης} Σεπτεμβρίου.¹⁸⁹ Το τέλος της δοξολογίας χαιρετίστηκε με κανονιοβολισμούς από το λόφο της Πνύκας. Το βράδυ στη φωτισμένη «υπό πολλών πυρών» αψίδα η στρατιωτική μουσική παιάνισε για το συγκεντρωμένο πλήθος μέχρι τις 10 και μισή τη νύχτα. Στα πλαίσια του εορτασμού δεν δόθηκαν παράσημα, βαθμοί ή διορισμοί, οι οποίοι αναβλήθηκαν για την ονομαστική εορτή του βασιλιά στις 18 Σεπτεμβρίου αλλά δόθηκε χάρη στον Ι. Μακρυγιάννη.¹⁹⁰

¹⁸⁶ εφημ. *Η ταχύπτερος Φήμη* αρ. 1089, 3.9.1853

¹⁸⁷ εφημ. *Αιών*, φ. 1389, 5.9.1853, σ.3

¹⁸⁸ εφημ. *Αιών*, φ. 1492, 5.9.1854, σ.3

¹⁸⁹ εφημ. *Αθηνά*, φ. 2145, 3.9.1854, σ.2

¹⁹⁰ εφημ. *Αθηνά*, ό.π.· εφημ. *Αιών*, ό.π.

1855

Στο επίσημο πρόγραμμα που εκδόθηκε στις 2 του μήνα, για πρώτη φορά δεν ανακοινώθηκε η παρουσία μέλους της βασιλικής οικογένειας στις εορταστικές εκδηλώσεις. Έτσι στην καθιερωμένη δοξολογία είχαν προσκληθεί οι πολιτικές, εκκλησιαστικές και στρατιωτικές αρχές. Από το υπόλοιπο τελετουργικό αναφέρεται μόνο ο κανονιοβολισμός και η εσπερινή φωταψία. Ακόμη και η αγίδα δεν είχε στηθεί ούτε έγινε συγκέντρωση πολιτών για μουσική στην πλατεία.¹⁹¹

1856

Στις 2 Σεπτεμβρίου ο αυλάρχης Γ. Σαχίνης ενημέρωνε, με έγγραφο του βασιλικού αυλαρχείου, τη Μεγάλη Κυρία, τις Κυρίες της Αυλής, τους υπασπιστές και τους διαγγελείς ότι στις 3 Σεπτεμβρίου θα συνόδευαν -φορώντας τη μεγάλη τους στολή- τη βασίλισσα στη δοξολογία στην Αγία Ειρήνη.¹⁹² Στο πρόγραμμα ως συνήθως προσκαλούνταν όλες οι αρχές και αναφέρονταν οι συνηθισμένες εκδηλώσεις. Παρά την τυπική διεξαγωγή όλων των προβλεπόμενων, όπως παρατηρεί η *Αθηνά*, δεν υπήρχε ενθουσιασμός των πρώτων στους πολίτες ως αφού «τα πάντα ήδη νεκρά μετά την νέκρωσιν του Συντάγματος».¹⁹³

1857

Την 3^η Σεπτεμβρίου το πρωί ο βασιλιάς Όθωνας¹⁹⁴ κατέβηκε από την εξοχική του κατοικία στην Κηφισιά για να παραστεί, μαζί με τις υπόλοιπες αρχές, στη δοξολογία στην Αγία Ειρήνη. Μετά την ολοκλήρωση της τελετής επέστρεψε στα ανάκτορα όπου «επεθύμησεν όπως η φρουρά παραλλάξη προ των ανακτόρων όπερ και εγένετο ει και

¹⁹¹ εφημ. *Αθηνά*, φ. 2145, 3.9.1854, σ.2· εφημ. *Ήλιος*, φ.30, 9.9.1855. Η εφημερίδα *Ήλιος* ήταν εβδομαδιαία εφημερίδα και εκδόθηκε στις 15.2.1855, με υπότιτλο «εφημερίς πολιτική και φιλολογική υπό Παναγιώτου Σούτσου».

¹⁹² Οι κυρίες της Αυλής, ο αυλάρχης, οι υπασπιστές και οι διαγγελείς συμμετείχαν στην καθημερινή ζωή του βασιλικού ζεύγους (γεύματα, περίπατοι, διασκέδαση). Σωτηρία Αλιμπέρτη, *Αμαλία: η Βασίλισσα της Ελλάδος*, Αθήναις, Τύποις Ν. Ταρουσοπούλου, 1896, σ. 26-30· Ο Όθωνας βρισκόταν στη Βαυαρία όπου διεξάγονταν διαπραγματεύσεις σχετικά με το ζήτημα της διαδοχής στον ελληνικό θρόνο. εφημ. *Αθηνά*, φ. 2460-61, 4.9.1856, σ.2

¹⁹³ εφημ. *Αθηνά*, φ. 2460-61, 4.9.1856, σ.3

¹⁹⁴ Η βασίλισσα απουσίαζε στον τόπο καταγωγής της, το Όλντενμπουργκ.

μη συνηθιζομένου τούτου κατά την ημέραν ταύτην».¹⁹⁵ Παρέμεινε στα ανάκτορα μέχρι τις 3 μ.μ και στη συνέχεια επέστρεψε στην Κηφισιά. Αψίδα δεν κατασκευάστηκε αν και η κυβέρνηση είχε υποσχεθεί το προηγούμενο έτος -κατά το οποίο επίσης δεν υπήρχε- ότι θα κατασκεύαζε μαρμάρινη αντί της προσωρινής ξύλινης. Το υπόλοιπο τυπικό τηρήθηκε σύμφωνα με τα καθιερωμένα.¹⁹⁶

1858

Οι καθιερωμένοι κανονισμοί και η μουσική ανήγγειλαν όπως κάθε χρόνο την έναρξη και τη λήξη των εορταστικών εκδηλώσεων. Στις 10 η βασίλισσα¹⁹⁷ με τη συνοδεία της παρουσία των αρχών και του πρέσβη της Βαυαρίας παρακολούθησε τη δοξολογία στην Αγία Ειρήνη.¹⁹⁸ Δεν υπήρξε κάτι το ξεχωριστό και η εορτή «παρήλθε σιωπηλή, αχρωμάτιστος και ταπεινή»¹⁹⁹ αφού « η εξουσία ούτε δια τα μάτια του κόσμου, ως λέγει η παροιμία, δεν έκαμε τι κατά την ημέραν ταύτην».²⁰⁰

1859

Το άξιο θαυμασμού κατά τον εορτασμό του 1859 ήταν η ξύλινη αψίδα, έργο του λοχαγού του μηχανικού Γεράσιμου Μεταξά, ανιψιού του πρωθυπουργού της 3^{ης} Σεπτεμβρίου Ανδρέα Μεταξά. Τοποθετημένη στην αρχή της Ερμού, στην πλατεία Συντάγματος, θεωρήθηκε η κομψότερη, αν και μικρότερη, από όσες είχαν κατασκευαστεί μέχρι τότε. Έφερε παράσταση της Ελλάδας να κρατάει την ελληνική σημαία και στα πόδια της να κάθονται δύο λιοντάρια. Σχετικά με το υπόλοιπο τελετουργικό αναφέρεται η παράταξη των στρατευμάτων, η βασιλική πομπή και η δοξολογία.²⁰¹

¹⁹⁵ εφημ. *Αιών*, φ. 1555, 5.9.1857, σ.4

¹⁹⁶ εφημ. *Αθηνά*, φ. 2593, 4.9.1857, σ.2· εφημ. *Ηλιος*, φ.130, 5.9.1857, σ.3

¹⁹⁷ Ο Όθωνας απουσίαζε στη Βαυαρία όπου θα συμμετείχε στις εορταστικές εκδηλώσεις για τα 700 χρόνια από την ίδρυση του Μονάχου.

¹⁹⁸ εφημ. *Αιών*, φ. 1657, 4.9.1858, σ.3

¹⁹⁹ εφημ. *Ηλιος*, φ.179, 5.9.1858·

²⁰⁰ εφημ. *Αθηνά*, φ. 2697, 6.9.1857, σ.3

²⁰¹ εφημ. *Αιών*, φ. 1785, 3.9.1859, σ.3-4

Το εκδοθέν την 1^η Σεπτεμβρίου, πρόγραμμα της εθνικής εορτής, προσκαλούσε το σύνολο των αξιωματούχων της πρωτεύουσας στη δοξολογία στην Αγία Ειρήνη. Αντίστοιχα η εγκύκλιος του υπεύθυνου των τελετών στις 2 Σεπτεμβρίου ενημέρωνε «κατ' ανώτατην διαταγήν», τις Κυρίες της Αυλής, τους υπασπιστές και τους διαγγελείς να προσέρθουν στα ανάκτορα στις 9 ³/₄ «εν μεγάλω στολή» για να συνοδεύσουν το βασιλικό ζεύγος στο ναό. Το εορταστικό πρόγραμμα περιλάμβανε επίσης την συνήθη έναρξη με τη στρατιωτική μουσική να παιανίζει το εωθινό άσμα και τους κανονιοβολισμούς την ανατολή και δύση του ήλιου. Επίσης το βράδυ έγινε φωταγγία στα δημόσια κτίρια.²⁰²

Αν και στην πλατεία Συντάγματος είχαν τοποθετηθεί πυρσοί, το βράδυ αφαιρέθηκαν και δεν έπαιξε ως συνήθως η στρατιωτική μουσική. Επιπλέον δεν είχε κατασκευαστεί η καθιερωμένη αψίδα. Μέχρι τις 8 το βράδυ δεν είχε συμβεί κάτι το ιδιαίτερο αν και οι στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις ήταν σε επιφυλακή. Όταν όμως συγκεντρώθηκαν πολίτες στην πλατεία Συντάγματος φωνάζοντας συνθήματα, «Ζήτω το Σύνταγμα, Ζήτω ο Καλλέργης, Ζήτω ο Μακρυγιάννης, Ζήτω ο Σκαρβέλης, Ζήτω ο Κανάρης», η χωροφυλακή τους κυνήγησε και τους διέλυσε. Στη συνέχεια συγκεντρώθηκαν στη διασταύρωση των οδών Αιόλου και Ερμού και επανέλαβαν τις επευφημίες αλλά έγινε επέμβαση του ιππικού και διαλύθηκαν. Η κίνηση των στρατιωτικών σωμάτων κράτησε μέχρι τις 11 τη νύχτα χωρίς άλλα επεισόδια. Εξαιτίας των γεγονότων στην πλατεία Συντάγματος η χωροφυλακή συνέλαβε ως στασιαστές ορισμένους όπως οι συντάκτες του *Μέλλοντος της Πατρίδος* Οδυσσέας Ιάλεμος και Γ. Βιττάλης και άλλους.²⁰³

Επεισόδια έγιναν και στον εορτασμό του Ναυπλίου όπου νέοι θέλησαν να φωταγωγήσουν τον τάφο του Υψηλάντη αλλά ο Νομάρχης το απαγόρευσε και

²⁰² εφημ. *Αθηνά*, φ. 2907, 4.9.1860, σ.2· εφημ. *Μέρινα* φ. 184, 3.9.1860, σ.2

²⁰³ Η εφημ. *Αιών*, φ. 1918, 7.9.1860, σ.3-4 αναφέρει επιπλέον και τους Ι. Πολύχρονο και το φοιτητή Βυζάντιο. Η εφημ. Το *Μέλλον της Πατρίδος*, φ. 88, 7.9.1860, σ. 2-3 αναφέρει ότι στην πλατεία αρχικά συνελήφθησαν ο Βυζάντιος και ο ένας φραγκοράφτης ο Φραγκάκης ενώ ο Ιάλεμος συνελήφθη αργότερα χωρίς να έχει παρευρεθεί στα γεγονότα και ότι συνολικά συνελήφθησαν 8-10 νέοι. Στους συλληφθέντες απαγγέλθηκαν κατηγορίες για κακουργηματικές πράξεις: ότι επεδίωξαν την πτώση της κυβέρνησης και την αντικατάστασή της από άλλη υπό το ναύαρχο Κανάρη και για βιαιοπραγία κατά των αστυνομικών δυνάμεων, εφημ. Το *Μέλλον της Πατρίδος*, φ. 89, 10.9.1860, σ. 5-6

διέταξε να συλληφθεί, όποιος το επιχειρήσει. Επίσης στο Άργος ο έπαρχος, όταν κάποιοι μετά τις επευφημίες υπέρ του βασιλιά φώναξαν «ζήτω το Σύνταγμα», είπε ότι είναι αντισυνταγματικός και δεν αναγνωρίζει κανένα σύνταγμα.²⁰⁴

1861

Στις εκδηλώσεις του 1861 συμμετείχε η Αμαλία, αφού ο Όθωνας από τα τέλη Ιουνίου απουσίαζε στην Αυστρία, στα λουτρά του Γαστάν.²⁰⁵ Από το πρωί οι κανονιοβολισμοί και η στρατιωτική μουσική, η οποία παιάνισε στους δρόμους της πρωτεύουσας, ανήγγειλαν την εθνική εορτή. Στον καθεδρικό ναό της Αγίας Ειρήνης προσήρθε η βασίλισσα, «μετά της αυλικής θεραπείας Της». Παρευρέθηκαν οι υπουργοί, οι πολιτικοί και στρατιωτικοί υπάλληλοι και οι πρέσβεις. Το βράδυ η μουσική παιάνισε, όχι όπως συνήθως στην πλατεία Συντάγματος αλλά στο πεδίο του Άρεως, όπου συγκεντρώθηκαν πολλοί πολίτες. Ακολούθησε φωταψία των δημόσιων κτιρίων και πολλών ιδιωτικών κατοικιών.²⁰⁶ Η συνηθισμένη ασίδα δεν στήθηκε αυτή τη φορά.²⁰⁷

Στην εφημερίδα *Αθηνά*, στο φύλλο της 2^{ης} Σεπτεμβρίου, προαναγγέλλεται ότι «ο θερμός και αγνός αγωνιστής» Ζήσης Σωτηρίου πρόκειται να οργανώσει συμπόσιο για να τιμήσει «την ένδοξον αλλ' ατυχή ημέρα του Συντάγματος». Προσκαλούσε λοιπόν τους πολίτες, «μετά την ιεουργία των εκκλησιών», σε σπίτι που είχε ενοικιάσει, «όπως φάγωσι την πομπόταν του Παπού του Ολύμπου και πλώσι το ύδωρ του Ολύμπου».²⁰⁸ Τη μέρα όμως της επετείου η αστυνομία δεν επέτρεψε την εκδήλωση και έτσι ο Ζήσης Σωτηρίου άφησε τη στολισμένη με σημαίες και μύρτα οικία και βγήκε στην πόλη. Έγινε δεκτός με ζητωκραυγές από τους πολίτες και συνθήματα όπως «ζήτω το Σύνταγμα, ζήτω ο Έλλην του Ολύμπου». Πολλοί τον ακολούθησαν και τον συνόδευσαν μέχρι το σπίτι του. Το γεγονός αυτό ανησύχησε τις αρχές και στρατιωτικές δυνάμεις πεζικού και ιππικού όπως και της χωροφυλακής

²⁰⁴ εφημ. *Το Μέλλον της Πατρίδος*, ό.π.

²⁰⁵ Επαμεινώνδας Κυριακίδης, *Ιστορία του Συγχρόνου Ελληνισμού από της ιδρύσεως του Βασιλείου της Ελλάδος μέχρι των ημερών μας 1832-1892*, Εν Αθήναις, Εκ της Βασιλικής Τυπογραφίας Ν. Γ. Ιγγλέση, 1892, σ.81

²⁰⁶ εφημ. *Μέριμνα* φ. 237, 4.9.1861, σ.2

²⁰⁷ εφημ. *Αθηνά*, φ. 3010, 2.9.1861, σ.2

²⁰⁸ *Ό.π.*

αναπτύχθηκαν σε διάφορα σημεία της πόλης όπως τα ανάκτορα και το Πολύγωνο όπου παιάνιζε η μουσική και στο φρουραρχείο.²⁰⁹

1862

Ο τελευταίος εορτασμός της εθνικής επετείου πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με την καθιερωμένη διαδικασία. Μετά τους πρωινούς κανονιοβολισμούς και τη στρατιωτική μουσική, το βασιλικό ζεύγος παρευρέθηκε στη δοξολογία στο ναό της Μητροπόλεως²¹⁰ στη βόρεια πλευρά του οποίου είχε ανεγερθεί η ασίδα αντί της καθιερωμένης θέσης στην πλατεία Συντάγματος. Στις δύο όψεις του τόξου της ασίδας, είχαν γραφεί τα ονόματα των τόπων των εθνοσυνελεύσεων του αγώνα: «Επίδαυρος, Άστρος, Τροιζήνα, Άργος». Στο μέτωπο της ασίδας υπήρχε επιγραφή: «3^η Σεπτεμβρίου 1843» και δίπλα επιγραφές υπέρ του βασιλιά, της βασίλισσας και υπέρ των αγωνισαμένων υπέρ της πατρίδας.²¹¹ Μετά το τέλος της δοξολογίας, με τη συνοδεία «της λαμπράς θεραπείας» τους, επέστρεψαν στα ανάκτορα. Το βράδυ ακολούθησε φωταψία των δημόσιων κτιρίων.

Με αντίστοιχο τελετουργικό εορταζόταν και σε άλλες πόλεις η εθνική επέτειος. Έτσι στην Ερμούπολη της Σύρου, από το πρωί «οι κρότοι των πυροβόλων και τα άσματα της εγχωρίου μουσικής προανήγγειλον το επίσημον της ημέρας». Ο μητροπολιτικός ναός, τα δημόσια και δημοτικά κτίρια και τα πλοία που βρισκόταν στο λιμάνι είχαν σημαιοστολιστεί. Στην οδό Ερμού που οδηγούσε στην πλατεία είχε υψωθεί ασίδα στο τόξο της οποίας είχαν τοποθετηθεί επιγραφές υπέρ του βασιλιά, της βασίλισσας, του έθνους και του συντάγματος. Επιπλέον είχε στολιστεί το Δημαρχείο με δάφνες, σημαίες, επιγραφές και εικόνες των βασιλέων, του Συντάγματος, «του αειμνήστου Γερμανού, της Εξόδου του Μεσολογγίου και της Ερμουπόλεως». Στολισμένα με τις εικόνες των βασιλέων και σημαίες ήταν και το αστυνομικό κατάστημα, η Νομαρχία καθώς και ιδιωτικά καταστήματα. Στο μητροπολιτικό ναό του Σωτήρος, στις 10 η ώρα, τελέστηκε η δοξολογία παρουσία των πολιτικών, στρατιωτικών και δημοτικών αρχών καθώς και των προξένων των «φίλων Δυνάμεων» από τα τοπικά προξενεία. Το βράδυ ανάφτηκαν πυρσοί,

²⁰⁹ εφημ. *Αθηνά*, φ. 3011, 7.9.1861, σ.2

²¹⁰ Ο ναός της Μητροπόλεως είχε εγκαινιαστεί στις 21 Μαΐου 1862.

²¹¹ εφημ. *Μέριμνα* φ. 290, 4.9.1862· εφημ. *Αιών*, φ. 2063, 3.9.1862, σ.3

φωταγωγήθηκαν τα δημόσια και δημοτικά κτίρια και η πλατεία όπου συγκεντρώθηκε «άπειρον πλήθος λαού και επαιάνισεν η μουσική μέχρι της 10».²¹²

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843, αφού επικράτησε στρατιωτικά, επέβαλε την εισαγωγή συντάγματος και την αλλαγή του πολιτεύματος. Ορισμένα από τα διατάγματα τα οποία υποχρεώθηκε να υπογράψει ο -μέχρι τότε απόλυτος μονάρχης- Όθων είχαν το χαρακτήρα συντακτικών πράξεων του νέου καθεστώτος όπως η πρόβλεψη για εκλογές και σύγκληση εντός τριάντα ημερών της «Εθνικής» δηλαδή συντακτικής Συνέλευσης.²¹³ Άλλα αποτελούσαν τις εγγυήσεις εφαρμογής των προηγούμενων όπως ο όρκος του στρατού στο συνταγματικό θρόνο και τους μελλοντικούς συνταγματικούς θεσμούς, η αντικατάσταση των μελών του υπουργικού συμβουλίου, η απομάκρυνση των ξένων αξιωματούχων, η φύλαξη της σφραγίδας του κράτους.²¹⁴ Τέλος υπήρχαν αυτά που με συμβολικό τρόπο, τόνιζαν τη ρήξη με το παρελθόν και το πέρασμα σε νέα εποχή όπως η καθιέρωση της εθνικής γιορτής και η αναγνώριση του ρόλου των επαναστατών με την απονομή αριστείου και την έκφραση της βασιλικής ευαρέσκειας.²¹⁵

Η θεσμοθέτηση του εορτασμού, η οποία κάθε χρόνο θα έφερνε στη μνήμη όλων τα γεγονότα αλλά κυρίως η παρασημοφόρηση και η έκφραση ευχαριστιών στους στασιαστές θεωρήθηκαν ιδιαίτερα επαχθείς από το βασιλικό ζεύγος. Επιπλέον η ετήσια επανάλληψη της γιορτής θα αποτελούσε μια διαρκής υπενθύμιση της ημέρας από την οποία ο Όθωνας δεν θα ήταν πλέον «βασιλεύς», σύμφωνα με την αντίληψη

²¹² εφημ. *Ένωσις*, φ. 424, 7.9.1862, σ.3

²¹³ Διατάγματα: «Περί Εθνικής Συνελεύσεως « και «Περί συγκαλέσεως της εθνικής των Ελλήνων Συνελεύσεως». *Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδας*, αρ. 43/3-9-1843, σ. 164

²¹⁴ Διατάγματα: «Περί της ορκοδοσίας του Στρατού», «Περί παύσεως των μέχρι τούδε Γραμματέων της Επικρατείας», «Περί νέου διορισμού Γραμματέων της Επικρατείας», και «Περί παραθέσεως της Μεγάλης Σφραγίδος του Κράτους εις την της Δικαιοσύνης Γραμματείαν ». *ό.π.*, σ. 163-165

²¹⁵ Διατάγματα: «Περί καθιερώσεως της 3ης 7μβρίου ως Εθνικής Εορτής και περί διανομής αριστείου εις την κατ' αυτήν αριστεύσαντας» και «Περί απονομής της Βασιλικής ευχαριστήσεως προς τον Διοικητήν της φρουράς Συνταγματάρχην Δ. Καλέρην, τον πρόεδρον του δημοτ. συμβουλ. της πρωτευούσης Συνταγματάρχην Ι. Μακρυγιάννη, κλπ». *ό.π.* σ. 164-165

του για τον ρόλο του ως ηγεμόνα και τη συνταγματική μοναρχία.²¹⁶ Για το «κακομαθημένο παιδί του ευρωπαϊκού απολυταρχισμού», όπως τον είχε χαρακτηρίσει ο Πάλμερστον,²¹⁷ καθώς και για τη βασίλισσα Αμαλία η οποία επίσης περιφρονούσε το κοινοβούλιο και γενικά τους συνταγματικούς θεσμούς²¹⁸ ήταν μια αφόρητη ταπείνωση. Ακόμη και στις 3 Σεπτεμβρίου 1851, όταν έχουν περάσει πια οχτώ χρόνια από την επανάσταση, η Αμαλία υποστηρίζει ότι «η σημερινή είναι αποφράς ημέρα. Θα πρέπει όμως να την αντιμετωπίσει κανείς σαν μια ευλογία ελαφράς μορφής που πέρασε δημιουργώντας ανοσία».²¹⁹ Επιπλέον η επέτειος θα μπορούσε να λειτουργεί και ως αφορμή στους πολίτες, για εκδηλώσεις υπέρ του Συντάγματος, το οποίο δεν επιθυμούσε να εφαρμόσει ουσιαστικά ο Όθων.

Η συμμετοχή τους λοιπόν στον εορτασμό ήταν στα πλαίσια των τυπικών τους υποχρεώσεων δηλαδή η παρουσία τους στην εκκλησία για τη δοξολογία. Απουσίαζαν οι συνηθισμένες εκδηλώσεις όπως απονομή παρασήμων, βαθμών, χάριτων που θα τόνιζαν τη γενναιοδωρία του βασιλέα και την ενεργό συμμετοχή στο εορταστικό κλίμα. Επίσης δεν οργανώθηκαν ποτέ, όπως για παράδειγμα στα *Αποβατήρια* του βασιλιά, θεατρικές παραστάσεις ή χοροί στο παλάτι. Αφού τους επιβλήθηκε ο εορτασμός επεδίωξαν την ελάχιστη δυνατή παρουσία τους και το σταδιακό εκφυλισμό του.

²¹⁶ Νικόλαος Δραγούμης, *Ιστορικοί αναμνήσεις*, Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογραφείου Χ. Ν. Φιλαδελφείως, 1879, σ.95-96

²¹⁷ Στέφανος Παπαγεωργίου, *Από το γένος στο έθνος. Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821-1862*, Αθήνα, Παπαζήση, 2003, σ. 514

²¹⁸ Ενδεικτικό για τις αντιλήψεις της για Βουλή, τη λειτουργία του πολιτεύματος και τους αντιπροσώπους του λαού αποτελούν τα παρακάτω αποσπάσματα από την αλληλογραφία με τον πατέρα της: «Τώρα όλα τα βλέμματα είναι στραμμένα στους διορισμούς του Κωλέττη. Ελπίζω ότι δεν θα αστοχήσει πουθενά. Πρέπει να αναπτύξει μεγάλη δραστηριότητα και να εκμεταλλευτεί αυτές τις 40 μέρες, για να βρει η Βουλή όταν επιστρέψει, την κυβέρνηση ισχυρή και για να μπορεί η κυβέρνηση να διαλύσει τη Βουλή αμέσως μόλις φανεί ανυπάκουη». Επιστολή 8/20 Νοεμβρίου 1845. Βάνα Μπουσέ & Μιχαέλ Μπουσέ, *Ανέκδοτες επιστολές της Βασίλισσας Αμαλίας προς τον πατέρα της, 1836-1853*, ό.π. τ. Α'. σ. 869. «Οι έξοχοι αυτοί άνθρωποι [γερουσιαστές] νόμιζαν ότι, μια και ο Όθων έρχεται σε λίγο, θα τους κάνω τη χάρη να αδρανήσω και να αφήσω τα πάντα μετέωρα. Όταν όμως ξαφνικά με είδαν να συμπεριφέρομαι με έναν ορισμένο, πολύ αποφασιστικό τρόπο, έγιναν αρνιά και σε αυτή την κατάσταση ελπίζω να τους παραδώσω στον Όθωνα». Επιστολή 6/18 Φεβρουαρίου 1851, ό.π. τ. Β'. σ. 685

²¹⁹ Επιστολή 3/15 Σεπτεμβρίου 1851, ό.π. τ. Β'. σ. 726

Επίσης οι ιδιωτικές εκδηλώσεις για τον εορτασμό ήταν, εκτός από τα τρία πρώτα χρόνια κατά τα οποία οργανώθηκαν συμπόσια, σχεδόν ανύπαρκτες. Παρά τα άρθρα των εφημερίδων για παραβιάσεις του Συντάγματος, ο εορτασμός δεν λειτούργησε -παρά μόνο το 1860- ως αφορμή για διαμαρτυρίες των πολιτών. Αναμένονταν από την κεντρική εξουσία να δώσει τον τόνο της γιορτής, η οποία ήταν κυρίως κρατική υπόθεση. Ο ρόλος του κράτους στις εθνικές επετείους είναι βέβαια αποφασιστικός, αφού αναλαμβάνει τη νομοθετική πρωτοβουλία ορισμού και στη συνέχεια καθορίζει συνήθως το τυπικό της τελετής.²²⁰ Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο εορτασμός δεν μπόρεσε να κινητοποιήσει τους υποστηρικτές της Συνταγματικής μοναρχίας και να αποκτήσει βιωματικό χαρακτήρα με την ανάληψη πρωτοβουλιών εορτασμού πλην του Ζήση Σωτηρίου, ο οποίος αποτελούσε μάλλον ιδιαίτερη περίπτωση. Επίσης η εντύπωση των ιστορικών του 19^{ου} αιώνα ήταν ότι η γιορτή δεν είχε ιδιαίτερη απήχηση αφού, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Τρύφων Ευαγγελίδης «η δημιουργηθείσα εθνική εορτή απέμεινε νεκρά εν τω διατάγματι και αντιπαρήλθεν εν γενική αδιαφορία».²²¹

Παρά τις προσδοκίες που δημιούργησε η καθιέρωση του Συντάγματος, αυτές δεν δικαιώθηκαν από τη λειτουργία των συνταγματικών θεσμών. Αντίστοιχα και ο εορτασμός της εθνικής εορτής αποτέλεσε για την πολιτική ηγεσία -και οπωσδήποτε το βασιλικό ζεύγος- μια τυπική διαδικασία και για την μεγάλη πλειοψηφία των πολιτών μια ακόμη συνηθισμένη κρατική γιορτή ανάμεσα στις υπόλοιπες, χωρίς να συνδέεται με την πολιτική πραγματικότητα και να προκαλεί ξεχωριστές εκδηλώσεις εορτασμού.

²²⁰ Χριστίνα Κουλούρη, Γιορτάζοντας το έθνος: Εθνικές επετείαι στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα, *ό.π.* σ.185

²²¹ Τρύφωνος Ευαγγελίδου, *Ιστορία του Όθωνος*, Εν Αθήναις, Εκδότης: Αριστείδης Γ. Γαλανός, 1894, σ. 208

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Αρχεία

Γ.Α.Κ., Αρχείο Ανακτορικών περιόδου Όθωνος (1832-1862), Ανακτορικά:
Αυλαρχείο Τελετών. *"Εθνική Εορτή της 3ης Σεπτεμβρίου" (1843)*, φ. 354.
<http://arxeiomnimon.gak.gr/browse/resource.html?tab=tab02&id=3763>

(πρόσβαση στις 19/9/2020)

Γ.Α.Κ., Αρχείο Ανακτορικών περιόδου Όθωνος (1832-1862), Ανάκτορα: Αυλαρχείο
Τελετών, *Εθνική Εορτή (25 Μαρτίου)*, φ. 347
<http://arxeiomnimon.gak.gr/browse/resource.html?tab=tab02&id=3756>

(πρόσβαση στις 19/5/2021)

Πρακτικά της Α΄ ΕΘΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ

https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/A-ETHNOS-1843-1844_1.pdf (πρόσβαση στις 19/9/2020)

Τύπος

Αθηνά

Αιών

Άγγελος

Εφημερίς του λαού

Ελπίς

Ένωσις (Σύρου)

Ζέφυρος

Ήλιος

Το Μέλλον της πατρίδος

Μέριμνα

Ταχύπτερος Φήμη

Ο Αίολος εφημερίς των Κυκλάδων

Ο φίλος του λαού της τρίτης Σεπτεμβρίου

<https://library.parliament.gr/Portals/6/pdf/digitalmicrofilms.pdf>

(πρόσβαση στις 19/9/2020)

Βιβλιογραφία

Άντερσον, Μπένεντικτ, *Φαντασιακές κοινότητες. Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*, Αθήνα, Νεφέλη, 1997.

Connerton, P., *How societies remember*, Cambridge University Press, 1989.

Gellner, E., *Εθνη και Εθνικισμός*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1992.

Hermet, G., *Ιστορία των εθνών και του εθνικισμού στην Ευρώπη*, Αθήνα, Πεδίο, 2020.

Herzfeld, M., *Πάλι δικά μας. Λαογραφία, ιδεολογία και η διαμόρφωση της σύγχρονης Ελλάδας*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2002.

Hobsbawm, E., *Εθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα*, Αθήνα, Ινστιτούτο του βιβλίου-Μ. Καρδαμίτσα, 1994.

Hobsbawm, E., & Ranger, T., *Η επινόηση της παράδοσης*, Αθήνα, Θεμέλιο, 2004.

Kedourie, E., *Ο εθνικισμός*, Αθήνα, Κατάρτι, 2003.

Seidl, W., *Βαυαροί στην Ελλάδα*, Αθήνα, Ελληνική ευρωεκδοτική, 1984.

Smith, A., *Εθνική ταυτότητα*, Αθήνα, Οδυσσέας, 2000.

Fuller, L., Introduction, *National days/National ways: historical, political and religious celebration around the world*, USA, Westport, Praeger, 2004.

Αλιμπέρτη, Σ., *Αμαλία: η Βασίλισσα της Ελλάδος*. Αθήναις, Τύποις Ν. Ταρουσοπούλου, 1896.

Αναστασιάδης, Γ., Η Β' Εθνική Συνέλευση με πυξίδα τη δημοκρατική αρχή (1862-1864), *Ιστορία των Ελλήνων*, τ. 13, Νεότερος ελληνισμός 1862-1895, εκδόσεις Δομή, 2006, σ. 23

Βαρβούνης, Μ., Μορφές του ελληνικού δημόσιου τελετουργικού και ελληνική λαϊκή θρησκευτικότητα. *Θεολογία*, τόμος 86, τεύχος 3, 2015, σ. 231-250.

Βέικος, Θ., *Εθνικισμός και εθνική ταυτότητα*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 1999.

Βελιώτη-Γεωργοπούλου, Μ., Η επιτέλεση της ελληνικότητας και της ετερότητας. Οι τελετές για την άφιξη του Όθωνα στο Ναύπλιο, *Ελληνικότητα και Ετερότητα: Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και 'Εθνικός Χαρακτήρας' στον 19ο αιώνα, Πρακτικά επιστημονικού συμποσίου*, Επιμέλεια Α. Ταμπάκη –Ουρ. Πολυκανδριώτη, Β' τόμος, Αθήνα, ΕΚΠΑ-Τμήμα Θεατρικών Σπουδών και ΕΙΕ, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, 2016, σελ. 315-327. <https://www.openbook.gr/ellinikotita-kai-eterotita/>

(πρόσβαση στις 30/10/2020).

Βελώνη, Ε., *Πανεπιστήμιο Αθηνών και δημόσιος λόγος (1837-1911)*, Αθήνα, Παπαζήση, 2017.

Βερέμης, Θ., Κράτος και Έθνος στην Ελλάδα: 1821-1912, *Ελληνισμός-Ελληνικότητα*, Επιμέλεια Δ. Τσαούση, Αθήνα, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1983, σ. 59-80.

Βερέμης, Θ., Εισαγωγή, *Εθνική ταυτότητα και εθνικισμός στη νεότερη Ελλάδα*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1999, σ. 11-26.

Διαμαντούρος, Ν., Η εγκαθίδρυση του κοινοβουλευτισμού στην Ελλάδα και η λειτουργία του κατά τον 19^ο αιώνα, *Όψεις της ελληνικής κοινωνίας του 19^{ου} αιώνα*, Επιμέλεια Δ. Τσαούση, Αθήνα, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1984, σ. 55-71.

Δραγούμης, Ν., *Ιστορικάί αναμνήσεις*, Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογραφείου Χ. Ν. Φιλαδελφείως, 1879, σ. 89-96.

Εξερτζόγλου, Χ., Πολιτικές τελετουργίες στη νεότερη Ελλάδα. *Μνήμων* 23, 2001, σ. 153-182. <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/mnimon/article/view/8404>

(πρόσβαση στις 29/10/2020).

Ευαγγελίδου, Τ., *Ιστορία του Όθωνος*, Εν Αθήναις, Εκδότης: Αριστείδης Γ. Γαλανός, 1894.

Καρακασίδου, Α., Πρωτόκολλο και θέαμα, *Μετά τον πόλεμο, Η ανασυγκρότηση της οικογένειας, του έθνους και του κράτους στην Ελλάδα, 1943-1960*, Επιμέλεια Mark Mazower, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2003.

Καρολίδου, Π., *Σύγχρονος ιστορία των Ελλήνων και των λοιπών λαών της Ανατολής, από 1821 μέχρι το 1921*, Αθήναι, τύποις Παρασκευά Λεωνή, 1926, τ. Β', σ. 430-477, τ.Ε'.

Κλεομένης, Α., *Περί των πρώτων της Ελλάδος Βασιλέων Όθωνος και Αμαλίας*, Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογραφείου των Καταστημάτων "Ανέστη Κωνσταντινίδου", 1904.

Κουλούρη, Χ., *Μύθοι και σύμβολα μιας εθνικής επετείου, Πανηγυρικός Λόγος στον επίσημο εορτασμό της 25ης Μαρτίου 1995 στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης*, Κομοτηνή, 1995.

Κουλούρη, Χ., *Γιορτάζοντας το έθνος: Εθνικές επέτειοι στην Ελλάδα τον 19^ο αιώνα, Αθέατες όψεις της ιστορίας*, Αθήνα, Ασίνη, 2012, σ.181-210.

Κουλούρη, Χ., Λούκος Χ., *Τα πρόσωπα του Καποδίστρια : ο πρώτος κυβερνήτης της Ελλάδας και η νεοελληνική ιδεολογία, 1831-1996*, Αθήνα, Πορεία, 1996.

Κρέμος, Γ., *Νεωτάτη Γενική Ιστορία*, τ. Δ', Εν Αθήναις, Παρά τω εκδότη Σ. Κ. Βλαστώ, 1890, σ.1084-1090.

Κυριακίδης, Ε., *Ιστορία του Συγχρόνου Ελληνισμού από της ιδρύσεως του Βασιλείου της Ελλάδος μέχρι των ημερών μας 1832-1892*, Εν Αθήναις, Εκ της Βασιλικής Τυπογραφίας Ν. Γ. Ιγγλέση, 1892.

Λέκκας, Π., *Το παιχνίδι με τον χρόνο: εθνικισμός και νεοτερικότητα*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, 2001.

Λιάκος, Α., *Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία*, Αθήνα, Πόλις, 2007

Λιάκος, Α., *Πώς στοχάστηκαν το έθνος αυτοί που ήθελαν να αλλάξουν τον κόσμο;* Αθήνα, Πόλις, 2005

Λυτ, Χ., *Μια Δανέζα στην αυλή του Όθωνα*, Αθήνα, Ερμής, 1988.

Μακρυγιάννη, Ι., *Απομνημονεύματα*, κείμενον, εισαγωγή, σημειώσεις Γιάννη Βλαχογιάννη. 2η έκδ., Τ.2, Αθήναι, Βαγιονάκης, 1947.

<https://anemi.lib.uoc.gr/metadata/2/4/b/metadata-392-0000005.tkl> (πρόσβαση στις 2/10/2020).

Μπουσέ, Μ. & Μπουσέ, Β., *Ανέκδοτες επιστολές της Βασίλισσας Αμαλίας προς τον πατέρα της, 1836-1853*. Αθήνα, Εστία, 2011.

Νέεζερ, Χ., *Απομνημονεύματα των πρώτων ετών της ιδρύσεως του Ελληνικού βασιλείου* Εν Κωνσταντινουπόλει, Τύποις Α. Κορομηλά, 1911, σελ. 254-260, <http://digital.lib.auth.gr/record/136831?ln=el> (πρόσβαση στις 28/4/2021).

Νικηφόρου, Α., *Δημόσιες τελετές στην Κέρκυρα κατά την περίοδο της βενετικής κυριαρχίας 14ος-18ος αι.* Αθήνα, Θεμέλιο, 1999.

Παπαγεωργίου, Σ., *Από το γένος στο έθνος. Η θεμελίωση του ελληνικού κράτους 1821-1862*, Αθήνα, Παπαζήση, 2003.

Παπαρρηγοπούλου, Κ., *Ιστορία του ελληνικού έθνους: από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι του 1930 / υπό Κ. Παπαρρηγοπούλου, προσθήκες, σημειώσεις και βελτιώσεις υπό Παύλου Καρολίδου*. τ. 6, μέρος δεύτερο, Αθήναι, Ελευθερουδάκης, 1932.

Πετρόπουλος, Ι., *Πολιτική και συγκρότηση κράτους στο Ελληνικό βασίλειο (1833-1843)*, Αθήνα, ΜΙΕΤ, 1997.

Ρενάν, Ε., *Τί είναι έθνος; Ο Πολίτης*, τ. 121, Αθήνα, Ιανουάριος-Μάρτιος 1993, σ. 32-38, <http://62.103.28.111/infopubl/05.01.4960.0121/files/assets/basic-html/page-1.html#> (πρόσβαση στις 28/7/2021).

Σκοπετέα, Ε., *Το «Πρότυπο» Βασίλειο και η Μεγάλη Ιδέα*, Αθήνα, Πολύτυπο, 1988.

Σούτσος, Α., *Η Τρίτη Σεπτεμβρίου. Συνταγματική Μοναρχία*, Εν Αθήναις, Εκ της Τυπογραφίας ο Ανεξάρτητος του Π. Κ. Παντελή, 1843.

Σούτσος, Α., *Η Τρίτη Σεπτεμβρίου, φυλλάδιο δεύτερο*, Εν Αθήναις, Εκ της Τυπογραφίας ο Ανεξάρτητος του Π. Κ. Παντελή, 1843.

Σωτηρίου, Ζ., *Τα άπαντα του συνταγματικού Έλληνος Ζήση Σωτηρίου* Εν Αθήναις, αυτοέκδοση, 1848.

Σωφρονιάδης, Δ., *Όθων και Αμαλία ήτοι συνοπτική εξεικόνισις της βασιλείας αυτών εν Ελλάδι*, Εν Κωνσταντινουπόλει, Τυπογραφ. Κωνστ. Α. Βρετός, 1882.

Τσίχλη-Αρώνη, Κ., *Ζητήματα γαιοκτησίας και κοινωνικές συγκρούσεις στην αγροτική Ελλάδα 1821-21923, Αθέατες όψεις της ιστορίας*, Αθήνα, Ασίνη, 2012, σ.317-336.

Τσουκαλάς, Κ., *Κράτος και κοινωνία στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα, Όψεις της ελληνικής κοινωνίας του 19^{ου} αιώνα*, Επιμέλεια Δ. Τσαούση, Αθήνα , Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1984, σ.39-54.

Τσοκόπουλος, Γ., *Παλαιαί Αθήναι: Η Βασίλισσα Αμαλία*, Αθήναις, Τυπογραφείον Παρασκευά Λεώνη, 1904.

Φιλαρέτου, Γ., *Ξενοκρατία και Βασιλεία εν Ελλάδι (1821-1897)*, Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογραφείου των Καταστημάτων Σπυριδ. Κουσουλίνου, 1897.

Φωτιάδης, Δ., *Όθωνας, Η μοναρχία*, Αθήνα, Δωρικός, 1978.

Φωτιάδης, Δ., *Όθωνας, Η έξωση*, Αθήνα, Δωρικός, 1978.

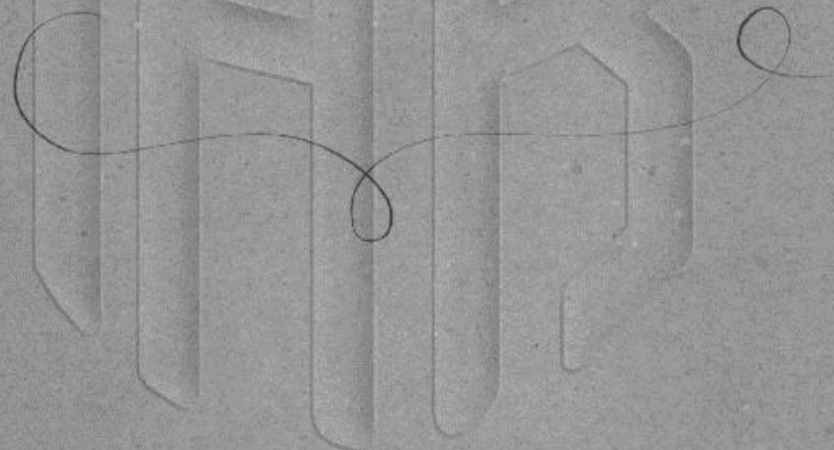
Φωτιάδης, Δ., *3^η Σεπτεμβρίου 1843*, Αθήναι, Φυτράκης, χ.χ.

Παράρτημα

Εγκύκλιοι και προγράμματα της «Εθνικής εορτής της 3ης Σεπτεμβρίου»	67
Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδας, αρ. 31/3-9-1843	94
Φυλλάδιο που τυπώθηκε με αφορμή την επέτειο της συμπλήρωσης τεσσάρων ετών από τη θέσπιση του Συντάγματος	98
Προγράμματα (1838, 1862) της «Εθνικής εορτής της 25ης Μαρτίου»	99

Γενική Αρχή

τῶν Ὑποθηκῶν

ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
GENERAL STATE ARCHIVES

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΗΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

ΤΗΣ 7. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προσεχὴ Κυριακὴν θίλει τελεσθῆ ἡ ἀξιωματικὴ Ἐθνικὴ ἑορτὴ τῆς 7. Σεπτεμβρίου.

Ὁ συνάχης κανονοδουλόμενος θίλει προαναγγεῖλαι τὴν ἑνδεὸν καὶ λαμπρὰν ταύτην ἑορτὴν, ὥστε θίλει ἐπαναληφθῆ περὶ τὴν δόξαν τοῦ ἔθνους.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θίλει παύσῃσι τὸ ἑορταστικὸν ἄσμα. Τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς παρατάξεως θέλουσιν κανονισθῆ ἰδιαίτερως.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. αἱ Α. Α. Μ. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα θέλουσιν παρευρεθῆ εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης διὰ νὰ ἀκούσῃσι τὴν ἑρὰν δοξολογίαν.

Θίλουσιν ἐπίσης παρευθῆ καὶ.

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ λοιποὶ Ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους.

2. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος.

3. Ὁ Πρόεδρος, καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.

4. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ Βασ. Ἐπίτροπος.

5. Ὁ Πρόεδρος, καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετών.

6. Ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τοὺς Σχολάρχας τῶν τεισάων σχολῶν.

7. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.

8. Ὁ Διοικητὴς Ἀττικῆς.

9. Ὁ Φρεβάρχης Ἀθηνῶν μετὰ τοὺς Ἀξιωματικούς τῶν στρατιωμάτων τῆς ἑρᾶς καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ μετὰ τοὺς ἰσοδύναμους αὐτῶν στρατιωτικοὺς ὑπαλλήλους.

10. Ὁ Ἐφερος τῆς Δημοσίου Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.

11. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων.

12. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίας.

13. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν.

14. Ὁ Γυμνασιάρχης καὶ ὁ Ἐφερος τῶν Ἀρχαιοτήτων.

15. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου.

16. Ὁ Ἐφερος τοῦ Νομισματοκοπείου.

17. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Β. Τυπογραφίας καὶ Ἀπογραφῆς.

18. Ὁ Δήμαρχος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου.

19. Ὅσοι εἰ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἐπαλλήλοι.

Οἱ Κ.Κ. Ἀντιπρόσωποι τῶν ζήνων Δυνάμεων θέλουσιν εἰδοποιηθῆ διὰ νὰ λάβωσι μέρος, εἰὰν ἐκρίνωσινται, εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὸ ἑσπέρως θίλει γίνεαι φωταγορεύα κατ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1814.

ΣΧ ΤΟΥ 84141102 ΤΙΠ092466100

Καὶ Ἀνδρέῳ Διαλαμὶ ὁποῦνα ἔχουσιν ἀνὰ τὴν
οἱ Τριῖσι Βασίλειαι καὶ Πατριῶς καὶ ὁποῦνα ἔχουσιν
πρὸς τὴν παλαιὰν ἀνὰ τὴν γῆν ἐν τῇ Ἀντιόχεια ἀπὸ
ἐν τῇ 10 ἡμέρᾳ καὶ τῇ ὁποῦνα ἔχουσιν τῇ Α. Α. Μ. Μ.
ἐν τῇ Νάοι τῇ Ἀγίας Ἐκκλησίας.

Ἀδριανὸς τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1846

Οὐκ εἶναι τὸν Τριῖσι.

Α. Α. Μ. Μ.

Ἀνδρέῳ Διαλαμὶ
ὁποῦνα ἔχουσιν

ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
GENERAL STATE ARCHIVES

Ἀνδρέῳ
ὁποῦνα ἔχουσιν

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

ΤΗΣ 5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προεχθὴ τρίτην θέλει τελεσθῇ ἡ Ἐθνικὴ Ἑορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.
 Ὁ συνήθης κανονολογισμὸς θέλει προαναγγεῖλαι τὸ ἐπίσημον τῆς ἑορτῆς, ὅστις θέλει ἐπαναληφθῇ
 περὶ τὴν ὁσον τοῦ Ἰλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει παλαισθῇ τὸ ἑωθενὸν ἄσμα. Τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς
 παρατάξεως θέλουσι κανονισθῇ ἰδιαιτέρως.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. αἱ Α.Α. Μ.Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασιλισσα θέλουσι παρευρεθῇ εἰς τὸν
 ναὸν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης διὰ νὰ ἀκούσωσι τὴν ἑρὰν δοξαλογίαν.

Θέλουσι δὲ παρευρεθῇ καὶ.

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ λοιποὶ Ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους·
2. Τὰ Προΐδρια τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας μετὰ τὸν ἐπιτροπὸν ἑκατέρου σώματος.
3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος·
4. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου·
5. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος·
6. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐρετῶν·
7. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας·
8. Ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τοὺς σημαντέρας τῶν τεισάραν σχολῶν·
9. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.
10. Ὁ Φροναρχὸς Ἀθηνῶν μετὰ τοὺς Ἀξιωματικοὺς τῶν στρατευμάτων τῆς ξηρᾶς καὶ
 τοῦ ναυτικοῦ καὶ μετὰ τοὺς ἰσοδύναμους αὐτῶν στρατιωτικοὺς ἱππολήτους·
11. Ὁ Ἐφραρὸς τῆς Δημοσίου Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.
12. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων·
13. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίας·
14. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν·
15. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἀδασκαλείου·
16. Ὁ Γυμνασιάρχης.
17. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου τῶν Τεχνῶν·
18. Ὁ Ἐφραρὸς τῶν ἀρχαιοτήτων.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Β. Τυπογραφείου καὶ Λιθογραφείων·
20. Ὁ Ἐπιβλεπὴς τῶν παραλίων Ὑγιονομίων τοῦ Κράτους·
21. Ὁ Δήμαρχος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου·
22. Ὅλοι οἱ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἱππολήτοις.

Οἱ Κ.Κ. Ἀντιπρόσωποι τῶν Σίνων Δυνάμεων θέλουσι ἐξοπονηθῇ διὰ νὰ λάβωσι μέρος, εἰὰν
 εὐχαιρῶνται, εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὸ ἑσπέρας θέλει γίνῃ φωτογραφία καὶ δὴν τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 31 Αὐγούστου 1846.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

ΤΗΣ 5 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προσεχῆ τετάρτην θίλει τελισθῆ ἡ Ἐθνικὴ Ἐορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.

Ὁ συνήθης κανονισμὸς θέλει προαναγγεῖλαι τὸ ἐπίσημον τῆς ἑορτῆς, ὅστις θέλει ἐπαναληφθῇ περὶ τὴν ὅσιν τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θίλει παικνῆται τὸ ἑωθινὸν ᾄσμα. Τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς παρατάξιως θέλουσι κανονισθῇ ἰδιαίτως.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. αἱ Α. Α. Μ. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα θέλουσι παρευρεθῆ εἰς τὸν ναὸν τῆς Καπνικαρείας, διὰ νὰ ἀκούσῃσι τὴν ἱερὰν δεξιολογίαν.

Θίλουσι δὲ παρευρεθῆ καὶ

1. Οἱ Ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους
2. Τὰ Προεδρεῖα τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας μετὰ τὸν ἐπιτροπὸν ἐκτενέου σώματος
3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος
4. Ὁ Πρόεδρος καὶ Ἐισαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου
5. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συμβουλίου, καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος
6. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Ἐισαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐριτῶν
7. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας
8. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τοὺς σημαντικώτερους τῶν τεισάρων σχολῶν
9. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου
10. Ὁ Φρούραρχος Ἀθηνῶν μετὰ τοὺς τοὺς ἀξιωματικούς τῶν στρατιωτικῶν τῆς ἑορτῆς καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ μετὰ τοὺς ἰσοβάτους αὐτῶν στρατιωτικούς ὑπαλλήλους.
11. Ὁ Ἐφορὸς τῆς Δημοσίου Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.
12. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων
13. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίης.
14. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Ἐισαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν
15. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδακταλείου
16. Ὁ Γραμματεὺς
17. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου τῶν Τυχόν
18. Ὁ Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Β. Τυπογραφείου καὶ Λιθογραφείου
20. Οἱ Ἐπιβουλευταὶ τῶν Ὑποθηκῶν τοῦ Κράτους
21. Ὁ Διευθυντὴς καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν
22. Ὅσοι οἱ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπαλλήλοι.

Οἱ Κύριοι Ἀντιπρόσωποι τῶν ἑνὸς Δυνάμεων θέλουσι μεδουμένη διὰ νὰ λάβωσι μέρος, ἰὰν ἐπαρσθῇσι εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὸ ἐσπέραι θέλει γίναι ρετοχυοία κατ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1817.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΗΣ 7. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προσηχὴ παρασκευὴν θέλει τιμηθῇ ἡ Ἐθνικὴ Ἑορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.
Ὁ συνήθης κανονισμοὶς θέλει προαναγγεῖλαι τὸ ἐπίσημον τῆς ἑορτῆς, ὅστις θέλει ἐπαναληφθῇ
περὶ τὴν ὁρίαν τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει παιανίσαι τὸ ἑθνικὸν ἄσμα. Τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς
παρατάξιμος θέλουσι κανονισθῇ ἰδιαίτερος.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. καὶ Α. Α. Μ. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα θέλουσι παρευρεθῇ εἰς τὸν
νάον τῆς Καπνικαρείας, διὰ νὰ ἀκούσωσι τὴν ἱερὰν δοξολογίαν.

Θέλουσι εἰσὶν παρευρεθῇ καὶ.

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, καὶ οἱ λοιποὶ Ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους.
2. Τὰ Προεδρεῖα τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας μετὰ τὸν ἐκτελεστικὸν ἐκπαιδευτικὸν ἀρχηγόν.
3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος.
4. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
5. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου, καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος.
6. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετών.
7. Οἱ Γενικοὶ Γραμματεῖς τῶν Ὑπουργείων.
8. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
9. Ὁ Πρίταξ τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τοὺς σημαντόρας τῶν τισάφων σχολῶν.
10. Ὁ Φοιτητάρχης Ἀθηνῶν μετὰ τοὺς ἀνωματικούς τῶν στρατιωτικῶν τῆς ξηρᾶς καὶ
τοῦ ναυτικοῦ, καὶ μετὰ τοὺς ἐκπαιδευτοὺς αὐτῶν στρατιωτικῶν ἐπαλλήλων.
11. Ὁ Ἑφρεὺς τῆς Δημοδοῦ Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.
12. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Τεχνόδρομίων.
13. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίης.
14. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.
15. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν.
16. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου.
17. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου τῶν Τεχνῶν.
18. Ὁ Γυμνασιάρχης.
19. Οἱ Ἐπιμεληταὶ τῶν Ὑγιονομείων τοῦ Κράτους.
20. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ τι Β. Νομισματοκοπείου καὶ Τυπογραφείου.
21. Ὁ Ἑφρεὺς τῶν Ἀρχαιοτήτων.
22. Ὁ Ἑφρεὺς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ Βασιλικῆς Δенδροκομείου.
23. Ὁ Διευθυντὴς καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
24. Ὅσοι οἱ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ Κύριοι Ἀντιπρόσωποι τῶν ἑνῶν ἀνδράμων θέλουσι εὐδοκοθῇ, διὰ νὰ λάβωσι μέρος,
ἐὰν ἐπιτρέψονται, εἰς τὴν τελευτὴν ταύτην.

Τὸ ἑσπέρας θέλει γίνῃ φωτισμοὺς καθ' ἑλὴν τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1878.

Εφύμνησις

Ἐλά τῃ σποράν ἀπακούσιν, ἡμεῖς
τῷ Ἐδρῶν Ἐκκλησίᾳ τῇ 3^ῃ Σεπτεμβρίου
αἱ Ἀ. Α. Μ. Μ. δεῖξαι ὅτι τῇ 10^ῃ Ἰουλίου
τῇ Μ. αἱ τῇ τῷ ἡμεῖς ἀπακούσιν ἡμεῖς
ἀποφασίζομεν τῇ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν.

Ἀποφασίζομεν ὅτι ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν.

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν.

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν
ἡμεῖς ἀποφασίζομεν τῷ ἡμεῖς ἀποφασίζομεν.

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

von 1811

GENERAL STATE ARCHIVES

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

von 1811

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

ἡμεῖς ἀποφασίζομεν

Ερωτήσιον.

Οἱ κύριοι ὑπαυτοὶ καὶ διαγινώσκοντες τῆς ΑΜ ἡδοκοῦντες,
ὅτι τὸ εἰρηκεῖς εὐαγγέλιον καὶ τὸ εὐαγγέλιον τῆς ΑΜ ὁ βασιλεὺς
δὲ καὶ ὑπαὺς καὶ ἄλλοι καὶ ΑΜ καὶ τὰν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας
καὶ ὅλα τὰ αὐτοῦ τὰν ἱερὰν ἀποστολήν.

ἡ δὲ ἀντιτάξιν ἀνταρτίαν προσκαρτεροῦντες ὅθεν οἱ κύριοι
ἴδοι τὰ συνέδρια τῆς ΑΜ ἐν τῇ Μεγαλῇ αὐτῶν ζοῇ
καὶ τὸν ὁσίου σουτοῦ δὲ καὶ συναχθεῖν καὶ τὰ ἁγία καὶ
τὰ 9 3/4 καὶ ΑΜ τῆς ἁγίας καὶ τῆς.

Ἀδελφοὶ καὶ τὸ εὐαγγέλιον 1849.

ὁ ἀδελφὸς ἰησοῦ.

Α ἱερεῖς.

Ι. Δ. Κορομυλάκης. ἱερεὺς καὶ

Α. καὶ ἱερεὺς. Δ. καὶ ἱερεὺς

καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

ἱερεὺς καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

Α. καὶ ἱερεὺς. καὶ ἱερεὺς

20.
20. 10. 11

20. 10. 11

Εν τω το Λογισμῷ

Quoniam. Elpis. Tioris. Agaton.

Tōis vōgē Epedeoidas nai Eorquias Agonoumenois.

Εν τω n 25 Μαριον.

Est écrit sur la façade du côté de la Ville.

Dea Lornoi

Εν τω τω τοις ουναντιναις Δυναμεις
ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
GENERAL STATE ARCHIVES

à Dios oiofoi rov Baorjeda nai rnr Baorjioovar

Εν τω n τοιν Δυναμειοις.

Est écrit sur la façade du côté du Palais Royal.

Εν τω τω
Εν τω τω

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΗΣ Γ. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τό προσχες σάββατον θέλει τελισθῇ ἡ ἑννική Εορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.
Ὁ συνήθης κανονοδολογίας θέλει προαγγείλῃ τὸ ἐπίσημον τῆς ἐορτῆς, ὅστις θέλει ἐπανακληρῆθῃ
περὶ τὴν ὁσον τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει πικανίσῃ τὸ ἑορταστικόν ἄσμα· τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς
πραγμάτων θέλουσιν κανονισθῇ ἰδιαίτερως.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς θέλει παρευρεθῇ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Καπνικαρέας,
διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν ἱερὰν δοξολογίαν.

Θέλουσιν ἐπίσης παρευρεθῇ ἐκ:

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἱπουργικοῦ Συμβουλίου, καὶ εἰς λοιποὶ Ἱπουργοὶ τοῦ Κράτους·
2. Τὰ Πρεσβεία τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας μετὰ τῶν ἐπιτροπῶν ἐκείνου σώματος.
3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος·
4. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς τοῦ Ἀγίου Πάγου·
5. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συνεδρίου, καὶ ὁ παρ' αὐτοῦ Βασιλικὸς Ἐπίσκοπος·
6. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐρετῶν·
7. Οἱ Γενικοὶ Γραμματεῖς τῶν Ἱπουργείων.
8. Ὁ Νημέρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας·
9. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Περικλῆς.
10. Ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τοὺς Σημάντορας τῶν τεσσάρων σχολῶν·
11. Ὁ Φρούραρχος Ἀθηνῶν μετὰ τοὺς ἀξιωματικούς τῶν στρατιωμάτων τῆς Ἑφῆς καὶ
τοῦ ναυτικοῦ καὶ μετὰ τοὺς ἰσοβάθμους αὐτῶν στρατιωτικούς ὑπαλλήλους.
12. Ὁ Ἐρρὸς τῆς Δημοσίου Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.
13. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Τεχνολογικῶν·
14. Ὁ Κεντρικὸς Τμήμας.
15. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.
16. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν·
17. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδακταλείου·
18. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου τῶν Γυναικῶν·
19. Ὁ Γυναικονέμης·
20. Οἱ Ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱεροσημασμάτων τοῦ Κράτους·
21. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ τε Β. Νομισματοκοπείου καὶ τοῦ Τυπογραφείου·
22. Ὁ Ἐρρὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων.
23. Ὁ Ἐρρὸς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ τοῦ Βασιλικῆς Δένδρεκομείου.
24. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀθροιστικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
25. Ὅλοι εἰς τὴν Πρωτοβούλησιν πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἱππάρχαι.

Οἱ Κύριοι Ἀντιπρόσωποι τῶν ἑνῶν Δυνάμεων θέλουσιν εὐδοκίῃ, ἐκ τῆς νῆς καὶ ἑκάστου μέρος
ὅταν ἐκπαιστῶνται, εἰς τὴν τελευτὴν ταύτην.

Τὸ ἑορταστικὸν θέλει γίνῃ φωταγοσία καθ' ὅλην τὴν πόλιν.

Εν Ἀθήναις, τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1849.

Ερωτησεις

⁹
Αγαπητοί μου φίλοι, ναυαγοί και πειρασμένοι
του Α. Μ. αποφυγοεισ, αλλ' αρωκίτοι Διαταγών και τάσεων
πρώτοι αόριστοι εις τα 9 1/4 Μ. Α. εις τα Βραύλεα και την περυσινή
αόριση γρηγορή και να ενοχλησώμεν τον Α. Μ. τον Διαταγών και
τον Διαταγών του Αγίου Εφραίμ. Ημερα, τον 2 Ιουλίου 1850
Ο και τον Τυττω

Τι πικρα

[Signature]

ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
GENERAL STATE ARCHIVES

Ερωτησεις

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

ΤΗΣ 3. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προσηλθὲν δευτέραν θύει τιμολογὴ ἡ Ἐθνικὴ Ἑορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.
Τὸ ἐπίσημον τῆς ἑορτῆς θέλει προαγγεῖλαι ὁ συνήθης κανονοδολιγμός, ὅστις θέλει ἐκτελεσθῇ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει παικάνισαι τὸ ἑθνικὸν ῥεμα' τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς παρατάξεως τέλουςι κανονιστῇ ἰδιαιτέρως.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. αἱ Α. Α. Μ. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα θέλουσι μεταβῆαι εἰς τὸν Ναὸν τῆς Καπνικερίας διὰ ν' ἀκούσωσι τὴν ἡρὸν δοξολογίαν.

Θέλουσι δὲ παρευρεθῆ ἑκά:

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἱπουργικοῦ Συμβουλίου, καὶ οἱ λοιποὶ Ἱπουργοὶ τοῦ Κράτους.
2. Τὰ Προεδρεῖα τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας μετὰ τῶν ἱπποκόπων ἐκαστοῦ Σώματος.
3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος.
4. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
5. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος.
6. Ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τῶν Καθηγητῶν τῶν τεσσάρων σχολῶν.
7. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐρετῶν.
8. Οἱ Γενικοὶ Γραμματεῖς τῶν Ἱπουργίων μετὰ τῶν Τμηματάρχων.
9. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
10. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς.
11. Ὁ Φρούραρχος Ἀθηνῶν μετ' ὅλων τῶν αξιωματικῶν τῶν στρατιωμάτων τῆς ἑρᾶς καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ μετὰ τῶν ἰσοδύναμων αὐτῶν στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων.
12. Ὁ Ἐφορὸς τῆς Δημοσίου Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.
13. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων.
14. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίας.
15. Ὁ Βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ.
16. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.
17. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν.
18. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου τῶν Τεχνῶν.
20. Ὁ Γυμνασιάρχης.
21. Ὁ Γεν. Ἐφορὸς τῶν Ἀρχειοτήτων.
22. Οἱ Ἐπιθεωρηταὶ τῶν Γυμνασίων καὶ τῶν Τεχνολογικῶν τοῦ Κράτους.
23. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ ἐν Β. Νομισματοκοπείου καὶ τοῦ Τυπογραφείου.
24. Ὁ Ἐφορὸς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ τοῦ Βασιλικῶν Δεινδροκομείου.
25. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ ἑμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
26. Ὁ Δήμαρχος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
27. Ὅσοι εἰ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπαλλήλοι.

Οἱ Κύριοι Ἀντιπρόσωποι τῶν ἑνῶν Δυνάμεων θέλουσι εἰδωποθῆ, διὰ νὰ λάβωσι μέρος, ἐὰν ἐκρεσθῶνται, εἰς τὴν τιμολογίαν ταύτην.

Τὸ ἐσπέραι θέλει γίναι φανερόντια καθ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1851.

Εγυνυγος

Κατ' αρωλάτου Ιταλίας εποικα
 γούλας άρατες οι Σηπιορ Βλασισά,
 νενί Δαππέρη τος Α. Μ. νά σαρκενάρδα
 τινι ποορρεν Δολίκαρ, νίφικας τος Εδρ.
 Εορ τος τος 3 Σεπτεμβρίου, εις τας 9 3/4 ώρας
 Α. Μ. πρὸ τινι περζοίον αέταρ σγινι εις
 τ' αραίντοον, νενί νά ορροδισάτω τας
 Α. Δ. Α. Μ. εις τινι Εγγυοίαν τος
 Καστανάρας.

Οδύνην τινι 1 Σεπτεμβρίου 1851.

Ο' εις τας Εγγυοίαν
 Νικηφόρος

Π. Πέικας, Περζοίον
 Χαρ. Χέντος
 Περζοίον
 Λαξιν... Π. Λαξιν
 Ν. Νόρεας
 Νίκοας
 Κ. Καλαρόν. Δρ. Περζοίον
 Κρίστιν
 Ν. Ν. Νόρεας
 Δεμίνα
 Ν. Ν. Νόρεας

Εὐάγριος

Ἐὰν ἀνέλθῃς Διολάρι ἀπομαρτυροῦν ἀκούσας
τῶν ἡρώων Βασίλει καὶ Δαφνίου τῶν Α. Μ.
καὶ ἀναγινώσκῃς τὴν ἀπομνηστεύσαντες τὴν
ἐκείνῃ τῶν 3 Σεπτεμβρίου τῶν 974
ἐπὶ Μ. Μ. καὶ τὴν περὶ τὴν ἀπομνηστεύσαντες τῶν
ἐκείνῃ τῶν 974, καὶ καὶ ἀναγινώσκῃς τὴν Α. Μ.
τὴν Βασίλει καὶ τὴν ἀπομνηστεύσαντες τῶν Α. Μ.
ἀπομνηστεύσαντες τὴν 1052
ἐπὶ τῶν 974

Ἰωάννης

Α. Πάρις

Α. Αἰνῶς

Μακρόν

Σαῖνις . . . Σαῖνις

Πρὸς τὸν ἑαυτοῦ

Μακρόν

Μίσις Εἰς τὸν ἑαυτοῦ

Πρὸς τὸν ἑαυτοῦ

ΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
GENERAL STATE ARCHIVES

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ 1^{ης} ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προσεχῆ Τετάρτην θέλει τελεσθῇ ἡ Ἐθνικὴ Ἐορτὴ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου.
Τὸ ἐπίσημον τῆς εορτῆς θέλει προαγγεῖλαι ὁ συνήθης κανονοβολισμός, ὅστις θέλει ἐπαναληφθῇ
πρὸς τὴν ὕπνιν τοῦ Ἠλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει παλαιώσει τὸ ἑθνικὸν ἄσμα· τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς
παρατάξεως θέλουν κανονισθῇ ἰδιαίτερως.

Περὶ τῆς 10 ὥραν π. μ. ἡ Α. Μ. ἡ Βασιλισσα θέλει παρευρεθῇ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Εὐφρόνης
διὰ ν' ἀκούσῃ τὴν ἱερὰν δεξιολογίαν.

Θέλουν ἐπίσης παρευρεθῇ·

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ λοιποὶ Ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους.
2. Τὰ Πριγκίπεα τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας μετὰ τῶν ἱπποτρόφων ἐκαστοῦ Σώματος.
3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος.
4. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
5. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος.
6. Ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τῶν Κοσμητόρων τῶν τεσσάρων σχολῶν.
7. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐριτῶν.
8. Οἱ Γενικοὶ Γραμματεῖς τῶν Ὑπουργίων μετὰ τῶν Τμηματοάρχων.
9. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
10. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Παιδαῶς.
11. Ὁ Φορέαρχος Ἀθηνῶν μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν τῶν στρατευμάτων τῆς ξηρᾶς καὶ
τοῦ ναυτικοῦ καὶ μετὰ τῶν ἰσοδόχων αὐτῶν στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων.
12. Ὁ Ἐφορος τῆς Δημοσίου Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.
13. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων.
14. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίης.
15. Ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ.
16. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.
17. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν.
18. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδακταλείου.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου τῶν Τεχνῶν.
20. Οἱ Γυμνασιάρχαι.
21. Ὁ Γεν. Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων.
22. Οἱ Ἐπιμεληταὶ τῶν Ὑγειονομίων καὶ τῶν Τελωνίων τοῦ Κράτους.
23. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ π. Β. Νομισματοκοπείου καὶ τοῦ Τυπογραφείου.
24. Ὁ Ἐφορὸς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Δενδρεοκομείου.
25. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ ἑμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
26. Ὁ Δέμαρχος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
27. Ὅλοι οἱ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ Κύριοι Ἀντιπρόσωποι τῶν ἑνῶν Ἀνάγκων θέλουν εὐδοκοῖσθαι, διὰ νὰ λάβωσι μέρος, ἐν
εὐχαριστίαις, εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὸ ἑσπέρας θέλει γίνῃ φωτοχυσία κατ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1852.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΗΣ 1. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προεχθὴ Πέμπτην θέλει τελεσθῇ ἡ Ἑορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.

Τὸ ἱππικὸν τῆς Ἑορτῆς θέλει προαγγεῖλαι ὁ συνήθης κανονισμὸς, ὅστις θέλει ἐπιναληφῶς περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει παίανισαι τὸ ἑωθινὸν ᾠδόν· τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς παρατάξεως θέλουσι κανονισθῇ ἰδιαίτερον.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. οἱ Α. Α. Μ. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα θέλουσι παρευρεθῆ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, διὰ ν' ἀκούσωσι τὴν ἐκτὸς ἐκβολήν.

Θέλουσι δὲ παρευρεθῆ καὶ:

31. 1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ λοιποὶ Ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους.
32. 2. Τὰ Πρωτοβάρη τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας μετὰ τὸν ἑπιτροπὸν ἑκαστέρου Σώματος.
33. 3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τοῦ παρ' αὐτῇ Βασιλικῷ ἐπιτρόπου.
34. 4. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
5. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐκτετατοῦ Συνεδρίου καὶ ὁ παρ' αὐτῇ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος.
6. Ὁ Πρῶτος τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τὸν Κοσμητὴν τῶν τεσσάρων σχολῶν.
7. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἑρετῶν.
8. Οἱ Γενικοὶ Γραμματεῖς τῶν Ὑπουργείων μετὰ τὸν Τμηματάρχην.
9. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
10. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς.
11. Ὁ Φυλάρχος Ἀθηνῶν μετὰ τὸν ἀξιωματικὸν τῶν στρατευμάτων τῆς θηρᾶς καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ μετὰ τὸν ἐφοδῆμον αὐτῶν στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων.
12. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.
13. Ὁ Ἐφορὸς τῆς Δημοσίου Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.
14. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων.
15. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίης.
16. Ὁ Βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Γραφίᾳ.
17. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν.
18. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδασκειῶν.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου τῶν Γενῶν.
20. Οἱ Γονακιστῆραι.
21. Ὁ Γεν. Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων.
22. Οἱ ἐπιμεληταὶ τῶν Ἱστονομείων καὶ τῶν Τελεονείων τοῦ Κράτους.
23. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ π. Β. Νομισματοκοπείου καὶ τοῦ Τυπογραφείου.
24. Ὁ Ἐφορὸς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Δένδρεοκομείου.
25. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ ἐμπορικῆς ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
26. Ὁ Δήμαρχος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
27. Ὅσοι οἱ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ Κύριοι Ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων Δυνάμεων θέλουσι εὐδοποιηθῇ, διὰ νὰ λάβωσι μέρος, ἐὰν εὐαριστῶνται, εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὸ ἱππικὸν ἔστι γίνεαι φωτοχυσία καθ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1853.

Experiences

[illegible]

Adrian & George 1853.

(Dissimilar - Together.)

William D. Hoar

ΓΕΛΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Excess

St. Louis, Mo. 1891

River, Exp. Notes

Reuben Wagner

Measuring

Nov 21/93 to Nov 22/93

James H. Quinn

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ
ΤΗΣ 7^{ης} ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προσεχὴ Πάρασκευὴν θέλει τελεσθῇ ἡ ἑορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.
Τὸ ἐπίσημον τῆς εορτῆς θέλει προαγγελθεῖν ὁ συνήθης κανονοβολισμὸς, ὅστις θέλει ἐπαναλη-
φθῇ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει παιανίζει τὸ ἐθνικὸν ὕμνον τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτι-
κῆς παρατάξεως θέλουσι κανονισθῇ ἰδιαιτέρως.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. αἱ Α. Α. Μ. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα θέλουσι περικυρῆθαι εἰς
λαὸν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, διὰ ν' ἀκούσωσι τὴν ἱερὰν δοξολογίαν.

Θέλουσι περικυρῆθαι ἐκεῖ.

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ λοιποὶ Ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους.
2. Οἱ ἐνταῦθα διαμένοντες Κύριοι Βουλευταὶ καὶ Γερουσιασταί.
3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τοῦ παρ' αὐτῇ Βασιλικοῦ ἐπιτρόπου.
4. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
5. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος.
6. Ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τῶν κοσμητόρων τῶν ἑσσάρων σχολῶν.
7. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετών.
8. Οἱ Γενικοὶ Γραμματεῖς τῶν Ὑπουργείων μετὰ τῶν Τμηματάρχων.
9. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
10. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς.
11. Ὁ Φρούραρχος Ἀθηνῶν μετ' ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν τῶν στρατευμάτων τῆς ἑξέως καὶ
τοῦ ναυτικοῦ καὶ μετὰ τῶν ἰσοβάθμων αὐτῶν στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων.
12. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.
13. Ὁ Ἐφορὸς τῆς Δημοσίου Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.
14. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων.
15. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίης.
16. Ὁ Βασιλικὸς ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ.
17. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν.
18. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ σχολείου τῶν Τεχνῶν.
20. Οἱ Γυμνασιάρχαι.
21. Ὁ Γεν. Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων.
22. Οἱ Ἐπιθεωρηταὶ τῶν Ὑγεινομαιῶν καὶ τῶν Τελωνιῶν τοῦ Κράτους.
23. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ τε Β. Νομισματοκοπείου καὶ τοῦ Τυπογραφείου.
24. Ὁ Ἐφορὸς τοῦ Βοτανικοῦ κήπου καὶ τοῦ Βασιλικῆς Δένδραρχείου.
25. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
26. Ὁ Δήμαρχος καὶ Πρόεδρος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
27. Ὅλοι οἱ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ Κύριοι Ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων Δυνάμεων θέλουσιν εἰδοποιηθῇ, διὰ νὰ λάβωσι μέρος,
ἐὰν εὐκρίστανται, εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὸ ἑσπέρας θέλει γίνεαι φωτογυρίαι καθ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1854.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΗΣ ΤΗΣ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὸ προσεχὲς Σάββατον θάβει τελευτὴ ἡ Ἑορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.

Τὸ ἐπίσημον τῆς Ἑορτῆς θέλει προαγγεῖλαι ὁ συνέθετος κανονιστικὸς, ὅστις θέλει ἐπαναληφθῇ περὶ τὴν ὕσιν τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει πικανίσαι τὸ ἱερὸν ἔθνος· τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς παρατάξεως θέλουσι κανονισθῇ ἰδιαίτερος.

Περὶ τὴν 10. ὥραν Π. Μ. θέλουσι παρευρεθῇ εἰς τὸν Ναὸν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἵνα θέλει ψαλὴ ἡ ἱερὰ δεξιολογία.

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἱπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ λοιποὶ Ἱπουργοὶ τοῦ Κράτους.
2. Τὰ προδρόμα τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας μετὰ τὴν ἐπιτροπὴν ἐκτὸς τοῦ σώματος.
3. Ἡ ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τοῦ παρ' αὐτῇ Βασιλικῷ Ἐπισκόπου.
4. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
5. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Εὐαγγελικοῦ Συνεδρίου καὶ ὁ παρ' αὐτῷ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος.
6. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τὴν Κοσμητορὸν τῶν τεσσαρῶν σχολῶν.
7. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐπιστῶν.
8. Οἱ Γενικοὶ γραμματεῖς τῶν Ἱπουργείων μετὰ τὴν Ταγματάρχυν.
9. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
10. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Παιδαγ.
11. Ὁ Φυλάρχος Ἀθηνῶν μετὰ τὴν τὴν ἀξιωματικῶν τῶν στρατιωτικῶν τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ μετὰ τὴν ἱσοβόλῃ αὐτῶν στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων.
12. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου.
13. Ὁ Ἄρχος τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου.
14. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων.
15. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίας.
16. Ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ.
17. Ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν.
18. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διοικητικοῦ.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Σχολείου τῶν Τεχνῶν.
20. Οἱ Γραμματεῖς.
21. Ὁ Γεν. Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων.
22. Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῶν Ἱεροσημειῶν, τῶν Ταμείων καὶ τῶν Τελωνείων τοῦ Κράτους.
23. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ τ. Π. Νομισματοκοπείου καὶ τοῦ Τυπογραφείου.
24. Ὁ Ἐφορὸς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ τοῦ Βασιλικοῦ Δенδροκομείου.
25. Οἱ ὑπάλληλοι τῶν Ἱπουργείων.
26. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
27. Ὁ Διευθυντὴς καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
28. Ὅσοι εἰς τὴν Πρωτεύουσιν πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς ὑπάλληλοι.

Οἱ Κίριοι Ἀντιπρόσωποι τῶν ἑνῶν Ἀνδράνων θέλουσι εἰσπραττεῖν, διὰ τὴν ἀνάγκην μέρους, δὸν εὐχεστημάτων, εἰς τὴν τελευτὴν ταύτην.

Τὸ ἑσπέρας θέλει γίνεαι φωτοχυσία καθ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 2 Σεπτεμβρίου 1855.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΗΣ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προσεχὴ Δευτέραν θέλει τελεσθῇ ἡ ἑορτὴ τῆς 3 Σεπτεμβρίου.

Τὸ ἑορτασθῆναι τῆς ἑορτῆς θέλει προαγγεῖλαι ὁ συνήθης κανονοδότημας, ὅστις θέλει ἐπικυ-
λινθῇ περὶ τὴν ὁσον τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μνημὴ θέλει πιασίναι τὸ ἑθνικὸν ἄλμα· τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς
προκατασκευῆς θέλουσι κανονισθῇ ἰδιαίτερως.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. ἡ Α. Μαγαλειότης, ἡ Βασιλισσα, θέλει παρευρεθῇ εἰς τὸν ναὸν τῆς
Ἁγίας Εἰρήνης, διὰ ν' ἀκούσῃ τὴν ἱερὰν δοξολογίαν.

Θέλουσι δὲ παρευρεθῇ ἐκεῖ·

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἱπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ λοιποὶ Ἱπουργοὶ τοῦ Κράτους.
2. Τὰ προεδρεύοντα τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας μετὰ τῶν ἐπιτροπῶν ἑκατέρου σώματος.
3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τοῦ παρ' αὐτῇ Βασιλικοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Πρω-
τεύουσῃ ἐνστοκαμένων ἀρχιερίων.
4. Οἱ Γεν. Γραμματεῖς, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γεν. Λογιστηρίου, οἱ τμηματάρχαι καὶ λοιποὶ ἰσο-
δύναμοι αὐτῶν ὑπάλληλοι τῶν ὑπουργείων.
5. Ὁ Στρατηγός, ὁ Ἀντιστρατηγός, οἱ Ἱποστράτηγοι καὶ οἱ Ἱπομνησάρχαι.
6. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.
7. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ Γεν. Ἐπίτροπος τῆς Ἐπι-
κρατείας, οἱ Ἐλεγκταὶ καὶ οἱ Πάρεδροι.
8. Ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τῶν Κοσμητόρων τῶν τεσσάρων σχολῶν καὶ λοι-
πῶν Καθηγητῶν.
9. Ὁ Φρούραρχος Ἀθηνῶν μετ' ὧν τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἐν τῇ πρωτεύουσῃ
ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῶν ἰσοδύναμων αὐτῶν στρατιωτικῶν
καὶ ναυτικῶν ὑπαλλήλων.
10. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Ἐπαγγέλιου.
11. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
12. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Αστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς.
13. Ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ.
14. Ὁ Ἐφορὸς τῆς δημοσίας καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου βιβλιοθήκης.
15. Ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἰατροσυνεδρίου.
16. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων καὶ ὁ Ἱποδιευθυντής.
17. Ὁ Γενικὸς Ταμίας.
18. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Ρέζερβου Σχολῆς.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδακταλείου.
20. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Πολυτεχνικοῦ σχολείου.
21. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ τε Β. Νομισματοκοπείου καὶ τοῦ Τυπογραφείου.
22. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Πρωτοδικείου.
23. Οἱ Ἱππομνησάρχαι.
24. Ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς τῶν ἀρχαιοτήτων.
25. Ὁ Ἐφορὸς τοῦ Νοτιανοῦ Κήπου καὶ τοῦ Βασιλικοῦ δένδρουκομείου.
26. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
27. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
28. Ὅλοι οἱ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ κύριοι ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων Δυνάμεων θέλουσι εἰδοποιηθῇ, διὰ νὰ λάβωσι μέρος, ἐάν
ἐπιχειρῶσιν, εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὸ ἑορτασθῆναι θέλει γίνεαι φωτογραφία καθ' ἑλπὴν τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 4. Σεπτεμβρίου 1856.

Sp. 727.

To
Βασιλικὸν Ἀρχαεργασ-
τήριον

Τὰς Κυρίας τῆς Ἀρχῆς, ἐκ τῶν Κυρίων Ὑπο-
τάκτων τῶν Κυρίων Διαγγραφῶν τῆς Α. Μ. ἐκ Βασι-
λεως.

Ἀποφασισθέντος κατ' Ἀντιθέσιν διατάξιν
τὰς ἀποφασιστικὰς αὐτῶν γὰρ τὰς 9 3/4 ὥρας 7. μ. ἐκ
τῶν Ἀντιθέσεων διὰ τὰς ἐνομοθετικὰς τῆς Α. Μ.
ἐκ Βασιλικῶν γὰρ τῆς Ἀρχῆς, ὅτι διὰ τὴν
πρόσθετον τὴν Διαγγραφήν. Ἀθήναι 2 Σεπτεμβρίου 1858
ὁ Ἀρχηγός
Ἀντιθέσιν Ἀρχῆς
Ἰ. Σαχινός.

Ἀρχηγὸς Κυρία Τροισμένη ἐκ τῆς Ἀρχῆς
Ἡ Κυρία Ἡ. Αὐτοκρατορίας Ἀρχηγὸς Διαγγραφῶν
" " Ἡ. Τροισμένη Ἡ. Τροισμένη.
" " Ἡ. Αὐτοκρατορίας Ἡ. Αὐτοκρατορίας.
ὁ Κυρίος Τροισμένης Ἀρχηγὸς Διαγγραφῶν:
" " Τροισμένης Ἀρχηγὸς Διαγγραφῶν
" " Βασιλικῶν Ἀ. Μ. Αὐτοκρατορίας
" " Τροισμένης Ἀρχηγὸς Διαγγραφῶν
" " Αὐτοκρατορίας Ἀ. Μ. Αὐτοκρατορίας
" " Τροισμένης Ἀρχηγὸς Διαγγραφῶν

Αρ. 729.

Αθήναι 2. Ιουλίου 1856.

Κυρία

Πότρυγγος τῆς Γου-
βερνίας.

~~Γραμμή.~~

Εἰδορυθμὶς ὅτι ἡ Α.
Μ. ἡ Βασιλικὴ κυ-
βερνία καὶ παρεπέμψεν ἀπὸ
ἀπὸ τῆς 10 ἡμέρας π.μ. εἰς τὴν
κατὰ τὴν Α.μ. ἐπὶ τῆς δια-
τάξεως τῆς ἐπὶ τῆς διο-
κοσίας.

~~εἰς.~~

ΓΕΝΙΚΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
GENERAL STATE ARCHIVES

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΗΣ 3^{ης} ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὴν προσεχὴ τρίτην θέλει τελεσθῇ ἡ εὐρτή τῆς 3 Σεπτεμβρίου.
Τὸ ἐπίσημον τῆς ἑορτῆς θέλει προαγγεῖλαι ὁ συνήθης κανονισμοὺς, ὅστις θέλει ἀπανα-
ληφθῇ περὶ τὴν δύναν τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει παικίσαι τὸ ἑθνικὸν ᾄσμα· τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς
παρατάξεως θέλουσι κανονισθῇ ἰδιαιτέρως.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. ἡ Δ. Μεγαλειότης, ὁ Βασιλεὺς, θέλει παρευρεθῇ, εἰς τὸν κλῖν τῆς
Ἁγίας Εἰρήνης, διὰ τὴν ἀπόδοσιν τὴν ἱερὰν δεξιολογίαν.

Θέλουσι δὲ παρευρεθῇ ἐκεῖ·

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἱπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ λοιποὶ Ἱπουργοὶ τοῦ Κράτους.
2. Οἱ παρόντες Βουλευταὶ καὶ Γερουσιασταί.
3. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τοῦ παρ' αὐτῇ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ
πρωτεύουσῃ εὐρισκομένων ἀρχιερέων.
4. Οἱ Γεν. Γραμματεῖς, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γεν. Λογιστηρίου, οἱ Τμηματάρχαι καὶ λοιποὶ ἱσο-
βάθμοι αὐτῶν ὑπάλληλοι τῶν ὑπουργείων.
5. Ὁ Στρατηγός, ὁ Ἀντιστρατηγός, οἱ ὑποστράτηγοι καὶ οἱ Ἱπποναρχοί.
6. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.
7. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ Γεν. Ἐπίτροπος τῆς Ἐπι-
κρατείας, οἱ Ἐλεγκταὶ καὶ οἱ Πάριδοι.
8. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τῶν Κοσμητόρων τῶν τεσσάρων σχολῶν καὶ λοι-
πῶν Καθηγητῶν.
9. Ὁ Φοιτάρχης Ἀθηνῶν μετ' ἑλὼν τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἐν τῇ πρωτεύουσῃ
ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῶν ἰσοβάθμων αὐτῶν στρατιωτικῶν
καὶ ναυτικῶν ὑπαλλήλων.
10. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Ῥητορίου.
11. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
12. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Περραιφῆς.
13. Ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ.
14. Ὁ Ἐφορὸς τῆς δημοσίας καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐδικοδόμησις.
15. Ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἱερουσυνεδρίου.
16. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων καὶ ὁ ὑποδιευθυντής.
17. Ὁ Κεντρικὸς Ταρῖας.
18. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Γεωγραφικῆς Σχολῆς.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λυκαίου.
20. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Πολυτεχνικοῦ σχολείου.
21. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ τε Β. Νομισματοκομείου καὶ τοῦ Τυπογραφείου.
22. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Πρωτοδικείου.
23. Οἱ Γυναικάρχαι.
24. Ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς τῶν ἀρχαιοτήτων.
25. Ὁ Ἐφορὸς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ τοῦ Βασιλικοῦ ἀνδρικομείου.
26. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
27. Ὁ Διευθυντὴς καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
28. Ὅλοι οἱ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ κύριοι ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων ἀνταρῶν θέλουσι εἰδοποιηθῇ, διὰ τὴν ἀλλοτρίαν μέρος, εἰν
ἐνταυτῶν, εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὰ ἑσπέρως θέλει γίναι φωτογραφία καθ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1857.

Eguinoros.

Pwccar, ugcicar eus Ed. Locken eus 3er
 Lesteghe. ac A.A. Muke. a Sargen eus
 a Sargen eus d'gar v'gar eus lai M'gar
 N.M. eus eus Nac' eus eus. E'gar, eus
 a'gar eus eus eus eus eus.

Noonaqtoona idvnaas' Arvalik Pa-
 laqin at Suoiaa tus kuzus uui at
 Suoiaa Vhaovun uui Haggus tus
 A. Me. sa soori' dour eis i' Arvalok
 adceer rei' sa 9 $\frac{3}{4}$ N. M. ei' puzas
 sozu' uui' pi' laasia, puzas, sa' soo.
 i' a' soori' dour sa' A. M. sa' ei' sa' soo.

Cedrus Libani 2 Sept. 1860.

Al'esi' kum' yashur?

3 voices?

Swainsonia Swainsonia A. Swainsonia
7. Filice Myrica Filice

Saxina, P. Saxinus.

X¹_{car}

bazıları - A. L. B. B. B.

N. Leavins M. H. Maudsley

Spencer

Handwritten: *Handwritten*

Ed. X. Nelson

Barney. — Wagon

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΗΣ Γ'. ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ.

Τὸ προσεχὲς Σάββατον, ἔλπει τελεσθῆ ἡ ἐθνικὴ εἰσὶν τῆς 3 Σεπτεμβρίου.
Τὸ ἐπίσημον τῆς εἰσὶν, ἔλπει προκηγίλει ὁ ἐνὶ τῆς κανονισμοῦ, ὅστις ἔλπει ἐπαναληφθῇ
περὶ τὴν ὅσιν τοῦ ἡλίου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἔλπει παλαιῶν τῶν ἑθνικῶν ἄσμα· τὰ δὲ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτι-
κῆς παρατάξεως ἔλπει κανονισθῇ ἰδιαιτέρως.

Περὶ τὴν 10 ὥραν π. μ. αἱ ΑΑ. ΜΜ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα, ἔλπει παρεμβῇ εἰς τὸν
ναὸν τῆς Ἀγίας Εἰρήνης διὰ νὰ ἀνοίσκωσι τὴν ἱερὰν ἀρχολογίαν.

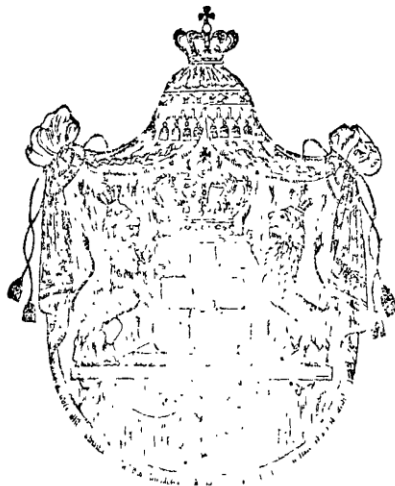
Θέλουσι δὲ παρεμβῇ ἐκεῖ·

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ λοιποὶ Ἰπουργοὶ τοῦ Κράτους.
2. Οἱ παρόντες Κύριοι Βουλευταὶ καὶ Γερουσιασταί.
3. Ἡ ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τοῦ παρ' αὐτῇ Βασιλικοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Πρω-
τευούσῃ εὐρισκομένων ἀρχιερέων.
4. Οἱ φέροντες τὴν Μεγαλόσταυρον τοῦ Β. Τάγματος τοῦ Σωτῆρος ὁ Στρατηγός, ὁ Ἀντι-
στράτηγος, ὁ Ἀντιναύαρχος, οἱ ὑποστράτηγοι καὶ οἱ Ἱπποναύαρχοι.
5. Οἱ Γεν. Γραμματεῖς, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου τῆς Δημοσίου Οἰκονομίας, ὁ Διευθυντὴς τοῦ
Γεν. Λογιστηρίου, οἱ Τμηματάρχαι καὶ λοιποὶ ἰσοδύναμοι αὐτῶν ὑπάλληλοι τῶν ὑπουργείων.
6. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.
7. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ Γεν. Ἐπίτροπος τῆς Ἐπι-
κρατίας, οἱ Ἐλεγκταὶ καὶ οἱ Πάρεδροι.
8. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τῶν Κοσμητῶν τῶν τεσσάρων σχολῶν καὶ λοι-
πῶν Καθηγητῶν.
9. Ὁ Φρούραρχος Ἀθηνῶν μετ' ὅλων τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἐν τῇ πρωτευούσῃ
ἀξιωματικῶν τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῶν ἰσοδύναμων αὐτῶν στρατιωτικῶν
καὶ ναυτικῶν ὑπαλλήλων.
10. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Ἐφετείου.
11. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
12. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς.
13. Ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ.
14. Ὁ Ἐφορὸς τῆς Δημοσίας καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου βιβλιοθήκης.
15. Ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἰατροσυνεδρίου.
16. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομείων καὶ ὁ ὑποδιευθυντής.
17. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίας.
18. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Ῥαφαίου Σχολῆς.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Διδασκαλείου.
20. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Πολυτεχνικοῦ σχολείου.
21. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ τε Β. Ναυτομαθητικῶν καὶ τοῦ ὑποναυτομαθητικῶν.
22. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπείου.
23. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Πρωτοδικείου.
24. Οἱ Πυμναρχαὶ.
25. Ὁ Γενικὸς Ἐφορὸς τῶν ἀρχαιοτήτων.
26. Ὁ Ἐφορὸς τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ τοῦ Βασιλικῶν δένδραρχομαίου.
27. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
28. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
29. Ὅσοι οἱ ἐν τῇ Πρωτευούσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ Κύριοι ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων Δυνάμεων ἔλπει εἰδοποιηθῇ, διὰ νὰ λάβωσι μέρος, ἰὸν
ἐμμενῶνται, εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὸ ἑσπέρας ἔλπει γίνεαι φωταγοσία καθ' ἑλὴν τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 4. Σεπτεμβρίου 1860.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΑΡΙΘ. 34.

1875.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ, 3 Σεπτεμβρίου.

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Προκήρυξεις του Υπουργικού Συμβουλίου πρὸς τοὺς Ἕλληνας. — Πράξεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. — Διατάγματα 4) Περὶ ὀρκοδοσίας τοῦ Στρατοῦ. — 2) Περὶ παύσεως τῶν μέχρι τοῦδε Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας. — 3) Περὶ νέου διορισμοῦ Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας. — 4) Περὶ Ἐθν. Συνελεύσεως. — 5) Περὶ συγκαλέσεως τῆς Ἐθν. τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως. — 6) Περὶ καθιερώσεως τῆς 3 Σεπτεμβρίου ὡς Ἐθν. ἑορτῆς καὶ περὶ διανομῆς ἀρετῆς εἰς τοὺς κατ' αὐτὴν ἀρειστεύσαντας. — 7) Περὶ ἀπολύσεως τῶν ξένων ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων φιλελλήνων. — 8) Περὶ παραθέσεως τῆς Μεγάλῃς Σφραγίδος τοῦ Κράτους εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεῖαν. — 9) Περὶ ἐκπληρώσεως τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ ἡδὴ ἀπόντος Γραμ. τῶν Ναυτικῶν Κ. Κανάρη παρὰ τοῦ Γραμ. τῶν Ἐξωτερικῶν. — 10) Περὶ ἀπονομῆς τῆς Βασιλικῆς εὐχαριστήσεως πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς φρουρᾶς Συν. Κ. Δ. Καλέργην, τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου τῆς Πρωτευούσης Συν. Ι. Μακρυγιάννην κλπ.

ΕΛΛΗΝΕΣ!

Τέλος πάντων αἱ εὐχαὶ ἱμῶν εἰσῆχον· στήσαν' ὁ λαὸς, ὁ στρατὸς τῆς πρωτευούσης καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐξέφρασαν σήμερον πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Σεβαστὸν ἡμῶν Βασιλέα τὰς περὶ συγκαλέσεως Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καὶ περὶ ὀριστικοῦ Συνατάγματος ἐφίσεις τοῦ ἔθνους, τὰς ὑποίας καὶ εὐχαρίστως ἀπεδέχθη ἡ Α. Μ. εὐδοκίασα ἅμα καὶ νὰ καλέσῃ ἡμᾶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων. Σπεύδοντες λοιπὸν νὰ Σᾶς δώσωμεν τὴν εὐχάριστον ταύτην ἀγγελίαν, Σᾶς προσκαλοῦμεν εἰς

συντήρησιν τελείαν τῆς τάξεως καὶ τῆς ἡσυχίας, ἵνα συμπληρωθῇ ὁ μέγας σκοπὸς τῆς Ἐθνικῆς εὐημερίας, καὶ ἵνα δυνηθῶμεν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι γνωρίζομεν νὰ ἐκτιμῶμεν καὶ τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τῆς πατρίδος μας καὶ τὸν εὐχρήμονα τρόπον, καθ' ὃν αὐτὰ δύνανται νὰ πραγματοποιηθῶσιν· οὕτω φερόμενοι καὶ τὸ προσήκον σέβας εἰς τὰς καθιστώσας Ἀρχὰς ἀποδίδοντες, θέλετε δώσεν καὶ εἰς ἡμᾶς καιρὸν καὶ βοήθειαν πρὸς παρασκευὴν εὐχερὲς ἐραν τῆς ἐντὸς τριακονθημέρου προθεσμίας συγκαλέσεως τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, παρ' ἧς περιμένεται ἡ παγίωσις τοῦ Συνταγματικοῦ

Θρόνου εἰς τὴν Ἡμετέραν Πατρίδα καὶ τὸ
εὐτυχές μέλλον αὐτῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον

Ὁ Πρόεδρος Α. ΜΕΤΑΞΑΣ, Α. ΛΟΝΤΟΣ,
Ρ. ΠΑΛΑΜΙΔΗΣ, Δ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ,
Α. ΜΕΛΑΣ, Μ. ΣΧΙΝΑΣ.

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Συνελθὼν εἰς ἑκτακτον συνεδρίαν ἐν τῷ τα-
κτικῷ τῶν συνεδριάσεων καταστήματι τὴν 3 Σε-
πτεμβρίου περὶ τὴν 4 ὥραν Π. Μ. ἔκρινε ὁμοφῶ-
νως εὐλογον πρὶν ἢ προδῆ εἰς ἄλλας κατὰ τὴν
ἑκτακτον ταύτην περίπτωσιν ἀναγκαιούσας ἐργα-
σίας νὰ ἐκφράσῃ ἐν πρώτοις ἐπ' ὀνόματι τῆς Πα-
τρίδος εὐχαριστίας πλήρεις εἰς τὸν λαὸν τῆς Πρω-
τευούσης καὶ τὴν ἐν τῇ Πρωτευούσῃ φρουρὰν καὶ
λοιπὸν στρατὸν, διὰ τὴν ἀξιοθαύμαστον διαγωγὴν,
τὴν ὁποίαν ἐδείξαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, ἐνε-
ργήσαντες ἀρ' ἑνὸς μὲ πατριωτισμὸν κατὰ τὰ συμ-
φέροντα τοῦ τόπου, καὶ διατηρήσαντες ἀρ' ἑτέρου
τὴν μεγαλητέραν ἡσυχίαν καὶ τάξιν. Ἰδίως καθ'
ὅσον ἀρροῶ τὸν στρατὸν τὸ Συμβούλιον κηρύττει,
ὅτι εἰς τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν εἰς τὸ ἐθνικὸν
τοῦτο κίνημα ὑπηγορεύθη ἀπὸ τὴν συναίτησιν τῆς
ἀνάγκης καὶ τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους καὶ ἐπρα-
ξέ σύμφωνα μὲ τὴν τιμὴν καὶ τὸ καθῆκον καὶ μὲ τὰ
παρὰ τῶν ἐθνικῶν συνελεύσεων προαποφασισθέντα,
ἐνθυμηθεὶς, ὅτι ὁ στρατιώτης ἐλευθέρου ἔθνους εἶναι
πολίτης πρὶν ἢ εἶναι στρατιώτης.

Τὸ Συμβούλιον προσδοκᾷ τὴν αὐτὴν διαγωγὴν
καὶ τὴν αὐτὴν εὐταξίαν καὶ εἰς τὸ μέλλον μέχρις
οὗ παγκυβῇ ἡ τύχη τῆς πατρίδος, καθ' ὅσον ἀφορᾷ
τὴν καθιέρωσιν τῶν θεσμοθεσιῶν τῆς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ
παραγγέλλει νὰ προσφέρῃ ὁ στρατὸς ὅλος τὸν ἐξῆς
ἔρκον.

« Ὁρκίζομαι πίσιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ
» τον Συνταγματικὸν Θρόνον καὶ ἀπαρα-
» σάλευτον ἀφοσίωσιν εἰς τοὺς κατὰ τὰ
» σήμερον ἐγκριθησόμενα μέτρα διὰ τῆς
» Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καθιερωθησομένου
» Συνταγματικοῦ θεσμοῦ. »

Ἐπομένως τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας
κηρύττει τὴν 3 Σεπτεμβρίου ἡμέραν ἑορτάσιμον
εἰς τὸ ἔθνος ὡς παραγωγὸν λαμπροῦ μέλλοντος

καὶ κατατάττει αὐτὴν μετὰ τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν
ἑορτῶν.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Γ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ,	ΑΝΔΡ. ΛΟΝΤΟΣ,
Π. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ,	Π. ΣΟΥΤΖΟΣ,
Π. ΝΟΤΑΡΑΣ,	Α. ΠΑΙΚΟΣ,
Ρ. ΤΖΟΥΡΤΖΗΣ,	Ν. Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ,
Α. ΜΕΤΑΞΑΣ,	Γ. ΠΡΑΙΔΗΣ,
Α. ΜΟΝΑΡΧΙΔΗΣ,	ΔΡ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ,
Α. ΛΟΙΔΟΡΙΚΗΣ,	Ρ. ΠΑΛΑΜΙΔΗΣ,
ΤΑΤΖΗΣ ΜΑΓΓΙΝΑΣ,	ΑΝΑΣΤ. ΛΟΝΤΟΣ,
Γ. ΑΙΝΙΑΝ,	Κ. ΖΩΓΡΑΦΟΣ,
Ν. ΖΑΧΑΡΙΤΖΑΣ,	Σ. ΘΕΟΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ,
Μ. ΡΕΝΙΕΡΗΣ,	Γ. ΣΠΑΝΙΟΛΑΚΗΣ,
Α. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ,	Ν. ΣΙΑΝΒΕΡΓΟΣ,
Κ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ,	Σ. ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ,
Β. ΒΟΥΔΟΥΡΗΣ,	Γ. ΨΥΛΛΑΣ.

Ὁ Γ. Γραμματεὺς Κ. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ.

Ὁ Εἰσηγητὴς F. A. ΣΙΜΟΣ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ τῆς ὀρκιστικῆς τοῦ Στρατοῦ.

Ο Θ Ω Ν

Ε Λ Ε Ω Θ Ε Ο Υ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Λαβόντες ὑπ' ὄψιν τὸν διὰ τῆς ἀπὸ 3 Σεπτεμβρίου
1843 πράξεως τοῦ Ἡμετέρου Συμβουλίου τῆς Ἐπικρα-
τείας συνταχθέντα καὶ παρὰ τοῦ Ἡμετέρου Στρατοῦ τῆς
πρωτευούσης παραδεχθέντα ἔρκον, εὐαρεστούμεθα νὰ
ἐγκρίνωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἔρκον τοῦτον καὶ πρὸς πίστωσιν
ὑπεγράψαμεν τὸ παρὸν. Διατάττομεν δὲ ὥστε ἅπαναι
αἱ Στρατιωτικαὶ καὶ Ναυτικαὶ δυνάμεις τοῦ Βασιλείου
νὰ παραδεχθῶσι τὸν διαληφθέντα ἔρκον ἔχοντα οὕτω
α Ὁρκίζομαι πίσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὸν Συν-
ταγματικὸν Θρόνον καὶ ἀπαρασάλευτον ἀφοσίωσιν εἰς
» τοὺς κατὰ τὰ σήμερον ἐγκριθησόμενα μέτρα διὰ τῆς
» Ἐθνικῆς Συνελεύσεως καθιερωθησομένους Συνταγματι-
» κούς θεσμούς. »

Οἱ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τῶν Ναυτικῶν Γραμ-
ματεῖς θέλουσι δημοσιεύσει καὶ ἐκτελέσει τὸ παρὸν Διά-
ταγμα.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Ο Θ Ω Ν.

Ὁ πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ὁ προσωρινὸς
Διευθύνων τὴν Γραμμ. τῶν Ναυτικῶν Α. ΜΕΤΑΞΑΣ.
Ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματεὺς Α. ΛΟΝΤΟΣ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ πύσεως τῶν μέχρι τοῦδε Γραμματέων
τῆς Ἐπικρατείας.

Ο Θ Ω Ν

Ε Λ Ε Ω Θ Ε Ο Υ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Συμβουλίου τοῦ
Κράτους ἀποφασίσσαμεν ν' ἀπολύσωμεν τῆς ὑπηρε-
σίας τοὺς μέχρι τοῦδε Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρα-
τείας.

Τὸν Κ. Α. Γ. Κριεζήν Γραμματέα ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν.

Τὸν Κ. Δ. Χρηστίδην Γραμματέα ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν.

Τὸν Κ. Ἰ. Ρίζον Γραμματέα ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν, τοῦ Βασιλικοῦ Οἴκου καὶ τῆς Δημοσίου Ἑκπαίδευσως καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.

Τὸν Κ. Γ. Α. Ράλλον Γραμματέα τῶν Οἰκονομικῶν καὶ τῆς Δικαιοσύνης.

Τὸν Κ. Ἀλ. Βλαχοπούλον Γραμματέα ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν.

Ὁ Ἡμέτερος Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Κ. Α. Μεταξᾶς θέλει συνυπογράψῃ καὶ διαπισεύσει καὶ ἐκτελέσει τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Ο Θ Ω Ν.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου
Α. ΜΕΤΑΞΑΣ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ.

Περὶ νέου διορισμοῦ Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας.

Ο Θ Ω Ν

Ε Λ Ε Γ Γ Ε Ο Υ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἀπερσάσαμεν νὰ διορίσωμεν καὶ διορίζομεν

1. Τὸν Κ. Α. Μεταξᾶν, Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας εἰς τακτικὴν ὑπηρεσίαν, πρόεδρον τοῦ ὑπουργικοῦ Συμβουλίου Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν σχέσεων καὶ τοῦ Ἡμετέρου Βασ. Οἴκου.

2. τὸν Συνταγματάρχην καὶ Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἑκτακτὸν ὑπηρεσίαν Κ. Ανδρέαν Λόντον Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν.

3. Τὸν ὑποναύαρχον Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἑκτακτὸν ὑπηρεσίαν καὶ μέχρι τοῦδε Διευθυντὴν τοῦ Ναυστάθμου Κ. Κ. Κανάρην Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν.

4. Τὸν Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας εἰς τακτικὴν ὑπηρεσίαν Κ. Ρήγαν Παλαμίδην Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν.

5. Τὸν Σύμβουλον τῆς Ἐπικρατείας εἰς τακτικὴν ὑπηρεσίαν Κ. Δρ. Μανσόλαν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν.

6. Τὸν Κ. Λέοντα Μελᾶν Διευθύνον Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης.

7. Τὸν Κ. Μ. Σχινᾶν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίου ἑκπαίδευσως.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 (15) Σεπτεμβρίου 1843.

Ο Θ Ω Ν.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ Ἑθνικῆς Συνελεύσεως.

Ο Θ Ω Ν

Ε Λ Ε Γ Γ Ε Ο Υ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀπερσάσαμεν τὰ ἀκόλουθα.

Ἄρθρ. 1.

Θέλει συγκαλεσθῇ ἐντὸς τὸ πολὺ τριάκοντα ἡμερῶν Ἑθνικὴ Συνέλευσις διὰ νὰ συντάξωμεν μετ' αὐτῆς τὸ Σύνταγμα τοῦ Κράτους.

Αἱ ἐκλογικαὶ σύνοδοι θέλουσι γίνεσθαι κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ τελευταίου περὶ ἐκλογῶν Νόμου τοῦ καθοθέντος πρὸ τοῦ 1833 μὲ μόνην τὴν διαφοράν ὅτι αἱ ἐκλογικαὶ αὐταὶ σύνοδοι θέλουσι προεδρεύεσθαι ἀπὸ τῶν κατὰ τὴν πλειονοψηρίαν αὐτῶν διορισθησόμενων.

Ἄρθρ. 2.

Ὁ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἐκτελέσει τὴν παροῦσάν μας ἀποφασίαν.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Ο Θ Ω Ν.

Α. Μ. ΜΕΤΑΞΑΣ, ΑΝΔ. ΛΟΝΤΟΣ, ΡΗΓΑΣ ΠΑΛΑΜΙΔΗΣ,
ΔΡ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ, ΛΕΩΝ ΜΕΛΑΣ, Μ. ΣΧΙΝΑΣ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ συγκαλήσεως τῆς Ἑθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως.

Ο Θ Ω Ν

Ε Λ Ε Γ Γ Ε Ο Υ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Δυνάμει τοῦ ὑπὸ σημερινὴν ἡμερομηνίαν Διατάγματος Μας ἐπιτρέπομεν εἰς τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον νὰ συγκαλέσῃ ἄνυ ἀναβολῆς τὴν Ἑθνικὴν Συνέλευσιν, λαμβάνον πρὸς τοῦτο ὅλα τὰ πρόσφορα μέτρα.

Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος Διατάγματος ἀνατίθεται εἰς τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖον θέλει προσυπογράψῃ.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Ο Θ Ω Ν.

Α. ΜΕΤΑΞΑΣ, Α. ΛΟΝΤΟΣ, Ρ. ΠΑΛΑΜΙΔΗΣ,
ΔΡ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ, Α. ΜΕΛΑΣ, Μ. ΣΧΙΝΑΣ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ.

Περὶ καθιερώσεως τῆς 3 Ἰουλίου ὡς Ἑθνικῆς Ἑορτῆς καὶ περὶ διανομῆς ἀριστεύων εἰς τοὺς κατ' αὐτὴν ἀρξιστάτους.

Ο Θ Ω Ν

Ε Λ Ε Γ Γ Ε Ο Υ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ θέλοντες ν' ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἡμέραν τῆς 3 Σεπτεμβρίου ὡς ἡμέραν Ἑθνικῆς Ἑορτῆς καὶ ὡς ἡμέραν ἀριστεύσεως τοῦ στρατοῦ καὶ τῶν πολιτῶν τῆς πρωτεύουσας καὶ ἀπάντων τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὰ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην πραχθέντα, ἀπερσάσαμεν καὶ διατάττομεν

1. Ἡ ἡμέρα τῆς 3 Σεπτεμβρίου ὡς παραγωγὴς λαμπροῦ μέλλοντος διὰ τὸ Ἡμέτερον Βασίλειον καθιεροῦται ὡς ἡμέρα Ἑθνικῆς Ἑορτῆς.

2. Ἀρειστὸν σιδηροῦν, φέρον ἐπιγραφὴν ὡς ἐνδὸς μὲν μέρου « 3 Σεπτεμβρίου 1843 » καὶ

ἀφ' ἑτέρου « Συνταγματικὸς Θρόνος » καὶ κρεμνύμενον ἀπὸ τινὲς πορφυρᾶς θέλει διανεμηθῆ εἰς τὸν Ἡμέτερον τῆς πρωτεύουσας Στρατὸν καὶ εἰς τοὺς Πολίτας τῆς πρωτεύουσας καὶ ὅσους ἄλλους ἔλαβον μέρος εἰς τὰ κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν παραχθέντα.

Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει συνυπογράψῃ, δημοσιεύσει καὶ ἐκτελέσει τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Ο Θ Ω Ν

Α. ΜΕΤΑΞΑΣ, Α. ΛΟΝΤΟΣ, Ρ. ΠΑΛΑΜΙΔΗΣ, ΔΡ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ, ΛΕΩΝ ΜΕΛΑΣ, Μ. ΣΧΙΝΑΣ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ ἀπολύσεως τῶν ξένων ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων φιλελλήνων.

Ο Θ Ω Ν

ΕΛΕΘ ΘΕΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν·

1. Θέλουσιν ἀπολυθῆ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους οἱ μέχρι τοῦδε ἐν αὐτῇ διατελοῦντες ξένοι, ἐκτὸς τῶν ἀρχαίων φιλελλήνων.

2. Οἱ Ἡμέτεροι Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας θέλουσιν ἐνεργήσῃ ὅσον οὕτω τὸ παρὸν Διάταγμα, καθ' ὅσον ἀνήκει εἰς τὸν κλάδον ἐκάστου, προσυπογράφοντες καὶ δημοσιεύοντες τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Ο Θ Ω Ν

Α. ΜΕΤΑΞΑΣ, Α. ΛΟΝΤΟΣ, Ρ. ΠΑΛΑΜΙΔΗΣ ΔΡ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ, Α. ΜΕΛΑΣ, Μ. ΣΧΙΝΑΣ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ ἐκπληρώσεως τῶν χρεῶν τοῦ ἤδη ἀπόντος Γραμματέως Ναυτικῶν Κ. Κανάρη, παρὰ τοῦ Γραμμ. τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ο Θ Ω Ν

ΕΛΕΘ ΘΕΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν·

Ὁ Ἡμέτερος Γραμματεὺς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ Βασ. Οἴκου καὶ πρόεδρος τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου θέλει ἐκπληρῶν τὰ χρεῖα τοῦ Γραμματέως τῶν Ναυτικῶν, μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ὑποναύαρχου Κ. Κ. Κανάρη.

Ὁ Γραμματεὺς τῶν Στρατιωτικῶν θέλει προσυπογράψῃ, δημοσιεύσει καὶ ἐκτελέσει τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρ. 1843.

Ο Θ Ω Ν

Ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν Γραμματεὺς Α. ΛΟΝΤΟΣ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ παραθέσεως τῆς Μεγάλης Σφραγίδος τοῦ Κράτους, εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας.

Ο Θ Ω Ν

ΕΛΕΘ ΘΕΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ἀπεφασίσαμεν καὶ διατάττομεν·

1. Ἡ μεγάλη Σφραγὶς τοῦ Κράτους παρατίθεται εἰς τὴν Ἡμέτεραν Γραμματείαν τῆς Δικαιοσύνης, ὃ δὲ Γραμματεὺς τῆς Δικαιοσύνης θέλει διαφυλάττει αὐτὴν καὶ σφραγίζει ὅλα τὰ παρ' ἡμῶν ἐκδιδόμενα ἔγγραφα, ἀφορῶντα πράξεις τῆς Κυβερνήσεως.

2. Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψῃ καὶ δημοσιεύσει τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Ο Θ Ω Ν

Α. ΜΕΤΑΞΑΣ, ΑΝΔΡ. ΛΟΝΤΟΣ, Ρ. ΠΑΛΑΜΙΔΗΣ ΔΡ. ΜΑΝΣΟΛΑΣ, ΛΕΩΝ ΜΕΛΑΣ, Μ. ΣΧΙΝΑΣ.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ

Περὶ ἀπονομῆς τῆς Βασιλικῆς εὐχαριστήσεως πρὸς τὸν Διοικητὴν τῆς φρουρᾶς Συνταγματάρχην Δ. Καλέρην, τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτ. συμβουλ. τῆς πρωτεύουσας, Συνταγματάρχην Ι. Μακρυγιάννην κλπ.

Ο Θ Ω Ν

ΕΛΕΘ ΘΕΟΥ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἀπονέμεται τὴν Βασιλικὴν Ἡμῶν εὐχαρίστησιν εἰς τε τὸν διοικητὴν τῆς φρουρᾶς Συνταγματάρχην Κ. Δημήτριον Καλέρην, εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου τῆς πρωτεύουσας Κ. Συνταγματάρχην Ι. Μακρυγιάννην καὶ λοιποὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους Ἀξιωματικούς τῆς φρουρᾶς τῆς πρωτεύουσας διὰ τὴν εὐταξίαν καὶ ἀσφάλειαν, ἣν συνετήρησαν εἰς τὰ συμβάντα τῆς παρούσης ἡμέρας.

Οἱ ἡμέτεροι ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας θέλουν ἐκτελέσει τὸ παρὸν Διάταγμα, τὸ ὅποσον θέλει προσυπογράψῃ καὶ δημοσιεύσει τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1843.

Ο Θ Ω Ν.

Α. ΜΕΤΑΞΑΣ, ΑΝΔ. ΛΟΝΤΟΣ, ΡΗΓΑΣ ΠΑΛΑΜΙΔΗΣ ΔΡΟΣΟΣ ΜΑΝΣΟΛΑΣ, ΛΕΩΝ ΜΕΛΑΣ, ΜΙΧ. ΣΧΙΝΑΣ.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1838 ΤΡΑΕΤΗΣ,

ΕΠΕΤΕΙΟΝ ΗΜΕΡΑΝ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ

ΤΟΥ ΤΗΡ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΑΙΩΝΟΣ.

1. ⁹²⁸ ΗΝ 25 Μαρτίου (6 Ἀπριλ.) κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ εἰλίου ἔλθον ἡμέρῃ 25 κανονισμοὶ, εἰς δὲ τὴν πόλιν θύει παῖς ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ ἰδιότῃ φωνάτῃ.
2. Παρὰ τὴν 8 ὥραν τὸ πρωὶ θύει μετὰ τὰ στρατεύματα τῆς προῦρης δύσεως εἰς τὰς προσημασθενομένας ἐπὶ τούτοις θέσεις.
3. Τὴν 9 ὥραν θύειν παρὰ τὴν εἰς τὴν καθὼς τῆς ἁγίας Εἰρήνης, ὅπου θύει φάλξ δοξολογία:
 - a. Αἱ Α.Α. Μ.Μ. ἡ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασίλισσα.
 - b. Οἱ Γραμματεῖς τῆς ἑκκλησίας.
 - γ. Τὸ Συμβούλιον τῆς ἑκκλησίας.
 - δ. Ἡ ἑκκ. Σύνοδος.
 - e. Ὁ Ἄρχιεπίσκοπος.
 - f. Τὸ Ἐκτελεστικὸν Συμβούλιον.
 - ζ. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου.
 - η. Ὁ Πρύτανης ἡ καὶ οἱ ὑποκαταστάτες καὶ τὰ μέλη τῶν ἐν Ἀθήναις Ἑταιρῶν.
 - θ. Ὁ Γενεὸς Ταμίης.
 - i. Ὁ Διοικητὴς Ἀττικῆς.
 - κ. Ὁ Ἀνώτερος Φοιτητὴς Ἀθηνῶν, καὶ οἱ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐπισκοπῶντες ἀνωτέρου ἀκαδημαϊκοὶ ἐκπαιδευτὴς καὶ θαλάσσιος.
 - λ. Οἱ ὑποκαταστάτες ἀκαδημαϊκοὶ, ὑπάρχοντες καὶ λοιποὶ ὑπαλλήλοι τῶν Γραμματειῶν.
 - μ. Ὁ Πρύτανης, ὁ ἐκτελεστικὸς καὶ τὰ μέλη τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν.
 - ν. Ὁ Πρύτανης τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐκτελεστικοῦ Ταμείου, καὶ ὁ ἐκτελεστικὸς Ταμίης.
 - ξ. Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς τῶν Τεχνολογίῶν.
 - ο. Ὁ Διοικητὴς τῆς Βασίλ. Τυπογραφίας καὶ Λιθογραφίας.
 - π. Ὁ Διευθυντὴς Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ Πρύτανης καὶ τῶν μελόντων δημοτικῆς Σχολῆς.
4. Τὰ στρατεύματα θύειν παρὰ τὴν κατὰ διπλὴν σειρὰν παρὰ τὴν καθὼς.
5. Τελουμένης τῆς δοξολογίας θύειν ἡμέρῃ 25 κανονισμοί.
6. Παρὰ τὴν μεσημέριον τὴν ἐν τῷ λιμένι Παλαιῆς εὐρισσόμενα βασιλικὰ κλῆρα ἔρχοντο ἀνταπεκρίνας τὰς σημαίας των, θύειν χαρὰς μὴ κανονισμοί.
7. Εἰς τὴν δέσιν τοῦ εἰλίου θύειν ἡμέρῃ 25 κανονισμοί.
8. Τὰ ἱερὰς θύει παῖς εἰς τὴν πόλιν ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ.

PROGRAMME

DE LA CÉRÉMONIE DU 25 MARS (6 AVRIL) 1838.

JOUR ANNIVERSAIRE

DE LA

FÊTE NATIONALE

CONSACRÉE EN MÉMOIRE DE LA LUTTE

POUR

L'INDÉPENDANCE HELLENIQUE.

1. Le 25 Mars (5 Avril) au lever du soleil seront tirés 25 coups de canon; dans la ville la diane sera sonnée par la musique militaire.
2. A 8 heures du matin toutes les troupes de la garnison prendront les armes pour se diriger sur les différents points qui leur seront indiqués.
3. A 9 heures se rendront à l'église de St. Irénée, où il sera chanté un *te Deum*:
 - a. LL. MM. le Roi et la Reine.
 - b. MM. les secrétaires d'Etat.
 - c. Le conseil d'Etat en corps.
 - d. Le St. Synode.
 - e. La cour de l'Arcéopage.
 - f. La cour des Comptes.
 - g. Le Rector et les professeurs de l'Université.
 - h. Le président, le procureur d'Etat et les membres de la Cour d'Appel.
 - i. Le Caissier Général.
 - j. Le Gouverneur de la Province d'Attique.
 - k. Le commandant supérieur d'Athènes et les officiers supérieurs de terre et de mer se trouvant dans la Capitale.
 - l. Les conseillers et assesseurs ministériels, ainsi que les autres employés des ministères.
 - m. Le président, le procureur d'Etat et les membres du Tribunal de 1re instance.
 - n. Le président de la commission de la caisse ecclésiastique et le Caissier ecclésiastique.
 - o. Le Directeur général des postes.
 - p. Le directeur de l'imprimerie et de la lithographie royales.
 - q. Le Dénarque de la ville d'Athènes, ainsi que le président et les membres du conseil municipal.
4. Les troupes seront rangées en double haie près de l'église.
5. Pendant le *te deum* 25 coups de canon seront tirés.
6. A midi tous les bâtimens royaux mouillés dans le port du Pirée seront pavoisés et salueront par des coups de canon.
7. Au coucher du soleil seront tirés 25 coups de canon.
8. Le soir la musique militaire se fera entendre dans la ville.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΗΣ 25 ΜΑΡΤΙΟΥ.

Τὴν προσεχὴ Κυριακὴν 25 τρέχοντος μηνός, θέλει τελεσθῇ ἡ Ἐθνικὴ εὐρτή τῆς 25 Μαρτίου. Τὸ ἐπίσημον τῆς εὐρτῆς θέλει προαγγελῆται ὁ συνῆθης κανονοδολογίας, ὅστις θέλει ἐπαναληφθῇ κατὰ τὴν δέσιν τοῦ Πάριου.

Ἡ στρατιωτικὴ μουσικὴ θέλει παικίῃαι τὸ ἑθνικὸν ὄργανον τὰ περὶ στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς παρατάξεως θέλουσι καὶ κανονισθῇ ἰδιαιτέρως.

Κατὰ τὴν 10 ὥραν π. μ. καὶ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ἡ Βασιλικὴ, θέλουσι παρεμβῆ εἰς τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης, διὰ ν' ἀκούσωσι τὴν ἱερὰν δοξολογίαν.

Θέλουσι δὲ παρεμβῆ ἱκεῖ:

1. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ οἱ λοιποὶ Ὑπουργοὶ τοῦ Κράτους.
2. Οἱ παρὶν εἰς Βουλὴν καὶ Γερουσίαν.
3. Ἡ ἱερὰ Σύνοδος μετὰ τοῦ παρ' αὐτῇ Βασιλικοῦ Ἐπισκόπου καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ ἐννοχούμενων ἀρχιερέων.
4. Οἱ φέροντες τὸν Μεγαλότατον τοῦ Β. τάγματος τοῦ Σωτήρος, ὁ Στρατηγός, οἱ Ἀντιστρατηγοί, ὁ Ἀντιναύαρχος, οἱ Ἐπιστράτηγοι καὶ οἱ Ἱπποναύαρχοι.
5. Οἱ Γεν. Γραμματεῖς, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου τῆς δημοσίας οικονομίας, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γεν. Λογιστηρίου, οἱ Τραπεζάρχαι καὶ λοιποὶ ὑπάλληλοι αὐτῶν ὑπάλληλοι τῶν Ὑπουργείων.
6. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου.
7. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ὁ Ἀντιπρόεδρος, ὁ Γεν. Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας, οἱ Ἐλεγκταὶ καὶ οἱ Παρέδροι.
8. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πανεπιστημίου μετὰ τῶν Κοσμητῶν τῶν τεσσάρων σχολῶν καὶ λοιπῶν Καθηγητῶν.
9. Ὁ Φορέαρχος Ἀθηνῶν μετ' ὅλων τῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἀνωματικῶν τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Ναυτικοῦ καὶ τῶν ὑποαρχῶν αὐτῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ὑπαλλήλων.
10. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Ἐκτελείου.
11. Ὁ Νομάρχης Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.
12. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Διοικητικῆς Ἀπονομίας Ἀθηνῶν καὶ Περραιῶν.
13. Ὁ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ.
14. Ὁ Ἔφορος τῆς δημοσίας καὶ τῆς τοῦ Πανεπιστημίου βιβλιοθήκης.
15. Ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἰατροσυνεδρίου.
16. Ὁ Γενικὸς Διευθυντὴς τῶν Ταχυδρομίων καὶ ὁ Ἱποδιευθυντής.
17. Ὁ Κεντρικὸς Ταμίας.
18. Ὁ Διευθυντὴς τῆς Πίστεως Σχολῆς.
19. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λυκαυκαλίου.
20. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Πολυτεχνικοῦ σχολείου.
21. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ καὶ Β. Νομισματοκοπείου καὶ τοῦ Τυπογραφείου.
22. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Ἀστεροσκοπίου.
23. Ὁ Πρόεδρος, ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ οἱ δικασταὶ τοῦ Πρωτοδικείου.
24. Ὁ Γραμματεὺς.
25. Ὁ Γενικὸς Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.
26. Ὁ Ἔφορος τοῦ Βοτανικοῦ Κήπου καὶ τοῦ Βασιλικοῦ δειροσκομείου.
27. Ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐμπορικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
28. Ὁ Δήμαρχος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Ἀθηνῶν.
29. Ὅσοι εἰ ἐν τῇ Πρωτεύουσῃ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ὑπάλληλοι.

Οἱ Κύριοι Ἀντιπρόσωποι τῶν ἑθνικῶν Δυνάμεων θέλουσι εἰδοποιηθῇ διὰ νὰ λάβωσι μέρος ἐν εὐαρεστώνται, εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Τὸ ἱσχυρὸν θέλει γίνῃ φωτοχυσία κατ' ὅλην τὴν πόλιν.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 23 Μαρτίου 1862.